

România literară

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

18 - 24 februarie 2004
(Anul XXXVII)

6

literatură

paginile

18

Fragmente din
romanul

19

Jam session de
Daniel Vighi

literatură

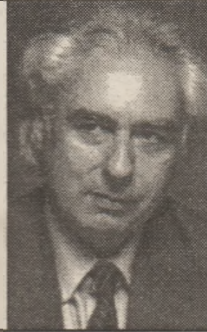
paginile

16

Interviurile
"României
literare"

17

cu
Lucian Boia

literatură

paginile

10

Publicistica lui

Mircea

Dinescu

11

Un eseu de
Alex. Ștefănescu

eseu

paginile

14

Din nou
despre
sinuciderea lui
nenea

15

Anghelache

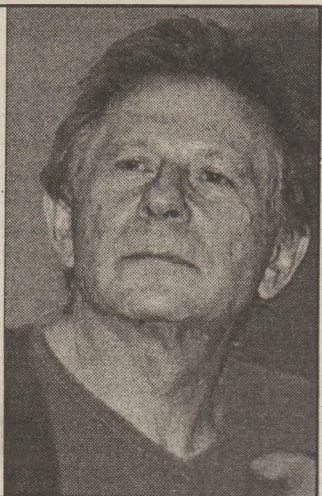

arte

pagina

25

Regizorul
Roman
Polanski
încă o dată la
București

meridiane

pagina

28

Ei, în grădină,
de
António
Lobo
Antunes

EDITORIAL de Nicolae Manolescu

Celălalt Caragiale

ISTORIA literaturii, spectacolul oferit de critică este adesea la fel de captivant ca acela oferit de operele înseși. În destule cazuri, opiniile critice se dovedesc mai puțin atinse de desuetudine; în cele mai multe, pentru cititorul contemporan, rezultă mai limpede din critică decât din literatură varietatea standardelor și a criteriilor, schimbarea canonului, pierderile ori recuperările. În editorialul de astăzi, vreau să vorbesc despre descoperirile, uneori neașteptate, pe care le facem străbătând la pas peisajul critic din două secole de literatură modernă. Sînt, iată, cîteva cărți, nu totdeauna bătate în seamă, din pricini felurite, care merită să fie semnalate. Despre studiul consacrat de Ciprian Siulea lui Maiorescu, am vorbit. Comentariile pe marginea lui n-au lipsit, ca și recenziile la cartea în care se afla. Mult mai puțin a stat în atenție o carte de acum cîteva ani a lui Constantin Trandafir despre Creangă, în care humuleșteanul este inclus, spre plăcuta mea surprindere, în „cultura populară a rîsului”, formula prin care M. Bahtin îl caracteriza pe Rabelais. Voi reveni asupra cărții și a ideii ei principale. În 2001, la Cartea Românească, un tînăr critic a publicat un studiu intitulat *Anti-Caragiale*. Îi regăsiți numele – Gelu Negrea – în numărul de față al *României literare*, sub un articol tot despre Caragiale, la fel de ingenios cum este și cartea de acum trei ani la care mă voi referi mai departe.

Cum nu stă în intenția mea să o recenzez, voi spune doar în treacăt că este consacrată *Scrisorii pierdute*, dintr-o perspectivă ludic-postmodernă (există chiar sugestii de jocuri menite să ne testeze agilitatea intelectuală și un stil cîteodată în maniera lui Caragiale însuși). Interesant este cu ce vine nou despre un autor comentat pînă la sașietate. Gelu Negrea se înscrie în descendența unor critici dispuși să treacă textul *au peigne fin*, adică să-l pieptene cu infinită atenție la detalii, restabilindu-l în litera lui, acolo unde a fost citit mai mult sau mai puțin greșit, spre a-i putea remarca spiritul adevă-

rat. Nu intuițiile globale și nici ispita monografică sînt de observat în *Anti-Caragiale* sau la maestrul autorului ei, Ș. Cioculescu, Al. George, Șt. Cazimir, convinși, cu toții, că diavolul caragialian se ascunde în amănunte.

Punctul de plecare a lui Gelu Negrea este acela ca personajele lui Caragiale (nu exclusiv din *Scrisoarea pierdută*) „scriu și citesc cu aceeași voluptate cu care vorbesc”; aproape toate produc, consumă sau vehiculează texte (scrisori, telegrame, petiții, documente etc.); așa încît în intriga unei comedii ca aceea de care se ocupă Gelu Negrea este pusă în mișcare „nu doar de pasiuni și interese, de acțiuni, împliniri sau trăiri, ci și de un număr mare de hîrtii, documente în sensul foarte mare al cuvîntului”. Întorcînd această hîrtoğaraie pe toate părțile, autorul ajunge la două concluzii foarte interesante. Prima are în vedere personajele. Ele îi apar într-o lumină cu mult mai favorabilă decât apăruseră majorității comentatorilor anteriori. Cu excepția lui Dandanache, nici unul nu este odios. Cele mai multe sînt doar comice. Tipătescu e un june serios, care, îndrăgostit, își cam sacrifică strălucita carieră. Trahanache e onest, capabil să pretuiască prietenia mai tînărului său coleg de partid, iar cu Zoe se poartă „levent, delicat, atent, grijuliu și respectuos”. Dincolo de delirul verbal, în discursul lui Cațavencu se întrevăd idei corecte despre progres și democrație. Gelu Negrea este de părere că s-a exagerat enorm în privința defectelor acestor oameni, nici atît de imorali, nici atît de proști, cum s-a tot spus. De aici, a doua concluzie a criticului, privind lumea lui Caragiale în întregul ei: „Cauze istorice bine determinate și-au dat mîna în judecarea lumii lui Caragiale cu excesivă severitate [...]. În opera lui s-au căutat cu obstinație argumente capabile să susțină ideea fixă că avem de-a face cu o viziune critică [...] a societății românești de la finele secolului trecut (al XIX-lea? al XX-lea? – NM) și, prin extensie, a României și românismului [...].

(continuare în pag. 15)

RICINE-ȘI ia un bilet circular, cu trenul, prin România, după ce-a făcut aceeași experiență într-o țară europeană (la alegere), își dă seama că legăturile cu vecinii noștri din U.E. sunt pur teoretice. Nu că n-am avea și noi două mâini, două picioare și-un cap. Avem. Dar nu prea știm ce să facem cu ele. Sărăcia înspăimântătoare de la sate, mizeria indescriptibilă din orașe, aerul dezolant de țară tocmai ieșită din război, ce te întâmpină pe orice stradă, aduc mult aminte de Cuba, și deloc de Irlanda și Portugalia, cele mai recente membre ale „frăției” europene. Orice stradă din România e însumarea bolnavă a kilometri de tencuială cazută, murdărie acumulată pe caldarâmurile striate de crăpături și cariate de gropi, ce dau impresia unui vulcan putred, lipsit de energie, incapabil până și să erupă.

În schimb, la nivel moral, erupție câtă vrei. Mafia economică a înlocuit mafia politică din vremea comunismului, iar banditismul de gașcă se suprapune banditismului de stat. Ceea ce Europa a stârpit în urmă cu câteva decenii — corupția, instabilitatea socială, abuzul politic — la noi se află în plină eflorescență. E inevitabil să se întâmple astfel? Nu cred. Argumentul e de găsit în tranzițiile din celelalte țări post-comuniste. Dacă în unele din ele (Rusia, Albania, parțial Bulgaria) pot fi găsite identități comportamentale cu cele de la noi, în altele (Polonia, Cehoslovacia, Ungaria) diferențele sunt de la cer la pământ.

Până la urmă, e vorba de calitatea societății la care ne raportăm. Din „paria-comunismul” lui Ceaușescu, direct sau indirect sprijinit de majoritatea covârșitoare a românilor, nu putea ieși decât ceea ce vedem acum cu ochiul liber: o societate pe drojdie, un mental co-

contrafort

de Mircea Mihăieș

Vulcanul putred

lectiv deprimant, o viermuială umană fugind de responsabilitate ca dracul de tămâie. Frica românului de a-și lua soarta în mâini se traduce în votul pentru partidele populiste, dominate de figura simbolică a tătucului — fie el zâmbitor (Ion Iliescu), fie, vorba lui Dick Morris, *nuts* (Vadim Tudor). Tânjim după tați ca după paradisul pierdut. *Să ni se dea!* — acest slogan al milogilor stă, la loc de cinste, alături de sonde și snopii de spice, pe stema țării.

Cât timp e ceva de muls, totul decurge normal. Când a secat ugerul, ne vedem de treburile noastre, punem coada pe spinare și tulo! spre țările calde. După ce și-au plasat fiii prin universități occidentale, patrioții „săraci” de la conducerea țării contemplă tot mai filozofic rolul și rostul lor în această lume dizgrațioasă. N-au apucat, încă, s-o șteargă prea mulți, dar când robinetele bacșișurilor, ale procentelor la privatizări frauduloase și-ale „taxelor” pe servicii vor seca, o vor face fără nici un regret. Bani sunt, oricum, de multă vreme la adăpost. N-au decât să se „reîntregească”, lăsându-ne pe noi să ne descurcăm cu patriotismul nostru desuet și păgubos.

Îngroziți că Occidentul le-ar putea smulge jucăria din mână tocmai când păreau să fi dobândit statutul de semi-zei, pesedeii au intrat în sevraj. Fața crispată, privirea băntuită de

groază a lui Năstase mi-au adus aminte de chipul răvașit și derutat al lui Ceaușescu în 21 decembrie 1989. Incapacitatea de a-și controla mimica trădează neputința de-a găsi soluții la nenorocirile ce-l asediază. Pentru Năstase, problema nu e că occidentalii vor stopa negocierile cu noi. Problema e că va pierde puterea. De Occident îl doare-n cot, ca dovadă că de când conduce discreționar România a ținut-o într-o minciună și-ntr-o temporizare ca la fotbal: mingi aruncate în tribună, faulturi discrete, când arbitrul se uita în altă parte, hențuri nesemnalizate, și-un ofsaid permanent, cât terenul de joc.

Acum, când „arbitrii” europeni au reînceput să-și facă meseria, plătim pentru escrocheriile nesancționate. După ce-am primit echipament de la firme occidentale, după ce ni s-au explicat regulile și s-a trasat terenul, am fost invitați să jucăm. Or, în loc să respectăm ce ni se spune, am dat-o pe țurca tradițională, faultând grosolan și rătoindu-ne mitocănește la adversari, nemaiștiind încotro s-o luăm. Privim plini de speranță spre suporteri, dar vechile aplauze au fost înlocuite de hui-duieli. De ieșit din teren, nu se poate, așa că vom fi blocați pe gazon, sub reflectoarele și rășetele batjocoritoare ale asistenței, amuzată să vadă o echipă care deși juca singură a reușit să se autoelimine.

Vasile Pușcaș, trimisul lui Năstase la Bruxelles, nu mai face un secret din poziția gravă în care ne aflăm. Prin gura domniei sale, suntem anunțați că dificultățile cu Uniunea Europeană sunt abia la început. Chestiunea adopțiilor ilegale e floare la ureche pe lângă ce urmează în materie de corupție și nerespectare a independenței justiției. De ani de zile, în capitalele europene se adună probe peste probe ce dovedesc reaua credință și minciunile puterii pesediste. În fond, n-am fost chemați, ci noi am vrut să intrăm în clubul european! Dacă ne-am imaginat că vom putea fenta regulile ferme ale lumii civilizate, ne-am înșelat amar-nic. Nu e în stilul vesticilor să urle și să-și ridice poalele, precum țatele în bătaură. Ei tac și observă, iar atunci când și-au format o părere ți-o comunică sec.

Înghițitul cu noduri, în care Năstase s-a specializat în ultimele săptămâni, e doar preambulul a ce va urma în lunile lui 2004. Deși vede că ușile i se închid în nas cu zgomot, Năstase continuă să braveze. N-a pierdut prilejul de-a apărea triumfalist la televizor spre a ne anunța că suntem intrați în NATO — oficial, nu suntem! —, deși această primire nu înseamnă, neînsoțită de alte beneficii (ajutoare financiare, programe solide de restructurare a economiei și, firește, admiterea

în U.E.), mai nimic. În timpul Războiului Rece ar fi avut, într-adevăr, o semnificație majoră. Am fi dobândit certitudinea că rușii nu ne vor invada. Acum, când Moscova și Washingtonul sunt atât de apropiate că le confundă teroriștii, intrarea în NATO e un premiu de consolare pentru bolile incurabile de care suferim.

Să nu uităm că Turcia e de-o groază de vreme membră NATO, dar continuă să fie la fel de departe de Europa ca pe vremea lui Baiazid. În termeni pragmatici, NATO înseamnă securitate, Europa prosperitate. Dacă urmărim cât de sigure sunt țările membre ale Pactului Atlanticului de Nord, înțelegem că vorbim despre realități de acum patru-cinci ani. Or, o „siguranță” placată pe-o sărăcie lucie înseamnă doar terenul fertil de exersare a tot felul de aventurieri politici, unul mai grotesc decât altul. Nu-i destul că-l avem pe Vadim, a mai apărut și strania doamnă din Nevada. Institutele de sondare a opiniei și-au făcut impecabil datoria, și deja ne-o livrează ca pe un produs de piață plin de vinocnea, gata să satisfacă exigențele românilor înamorați de pere malăiețe și cai verzi pe pereți.

N-aș avea nimic împotriva unui președinte american în România. Ba chiar, așa cum visam în adolescență, nu m-ar deranja să fim primul stat american din Europa. Dar dacă e să facem pactul, măcar să-l facem la vârf. Un Clinton reșapat (că tot suntem noi social-democrați și ahtiați după nebunii sexuale) ar face furori și ne-ar atrage fulgerător simpatia planetei. Nici cu Schwarzenegger n-ar fi rău. În numai câteva luni de guvernare, fostul Mister Universe a reușit să pună la lucru și Hollywood-ul, și deșertul californian. Ca să nu mai vorbesc de marile dinastii politice, gen Kennedy.

Și cam atât. Pentru că în materie de *Roberts* am alte preferințe: *Julia!* ■

România literară

Director: Nicolae Manolescu

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:
GABRIEL DIMISIANU - director adjunct
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef
TUDOREL URIAN - secretar general de redacție
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.
Redactori asociați: IOANA PÂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.
Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 2, 5, 8, 9, 18, 19, 28, 30),
ECATERINA IONESCU (pag. 1, 3, 4, 6, 7, 12, 13, 14, 15, 16, 17,
22, 25, 26, 27, 31), NINA PRUTEANU (pag. 10, 11, 20, 21, 23,
24, 29, 32).
Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU.
Tema numărului: *Scrisoarea lui Lavoisier (Iolande Malamen)*
Tehnoredactare computerizată: IONELA STANCIU, OANA
MATEI, VLAD TRACIU.
Introducere texte: ECATERINA RĂDOI.
Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei
133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod
71341. Cont în lei: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației,

SV13759804450. Cont în valută: B.R.D.-GSG, sucursala
Aviației, SV11989444450 (USD) și SV11920914450 (EUR).
Corneliu Ionescu (director administrativ), Mirona Laudă
(economist principal), Gheorghe Vlădan (difuzare, tel.
212.79.81).
Secretariat: Sofia Vladan.

Correspondenți din străinătate: Rodica Binder (Germania),
Gabriela Melinescu (Suedia), Libuše Valentová (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista „România literară” este editată de Fundația „România
literară” cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea
Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor,
Banca Română pentru Dezvoltare.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din
România nu este responsabilă pentru politica editorială a
publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

Portretul intelectualului la tinerețe

POARTĂ blugi. Țin mai mult. Eventual ținută casual, culori neutre, e sensibil la stridentă și se demodează invizibil. Tinerele profesoare (rarissim jurnaliste cu Litere până la 30-35 de ani), afișează câte o bijuterie patinată, teatrală. Majoritatea cazurilor – fumători și cafegii înveterați, drogul face parte din identitate. Clamează că „mai bine n-ar mânca decât fără țigări“ etc., etc.). Fetele nu mai poartă tocure, merg mult pe jos, și-apoi, e inutil. Bărbații din aceeași categorie, eligibili, în speță, nu sunt receptivi sau se inhibă în prezența luxului unei cizme mai elegante.

În general, colaborează. La tot. La ce pică. La grădinițe particulare predă engleză. La presa culturală, dacă a avut baftă să fie recomandat de cineva din interiorul redacției, a fost activ la seminarii în timpul facultății etc. Sistemul editorial conferă deja un statut superior. Înseamnă un job stabil, carte de muncă, salariu regulat, atâta cât e, acolo. Înseamnă a-ți face meseria imprecisă de literat. Să corectezi traduceri, să te ocupi de cărți, să ai discuții la un alt nivel cu traducătorii, autorii, jurnaliștii, vânați pentru că ei fac reclamă. (Puțini dintre aceștia sunt la rândul lor intelectuali, în general au un complex al tehnicismului meseriei și carentei de informație academică. Mai există și un strat rezultat în urma conversiei profesionale din primii ani post-revoluționari, inginerii care propagă idei despre cărți, și mai rău, le emit.)

Dacă *nimerește* în învățământ

(e greu de crezut că alege așa ceva în cunoștință de cauză), abdică după 1-2 ani. Dacă e foarte capabilă – se constată feminizarea accentuată a populației de profesori – va face meditații. Azi poate cere până la 400 000 de mii pe sedință. E nevoie de pregătire suplimentară, părinții dau oricât să-și vadă odraslele la liceu, facultate etc. Totuși, nu se poate trăi nici așa. Consum nervos mare, timp minim pentru lectură. Care nu mai e necesară. Învățământul nu e o provocare intelectuală pentru profesor, e o responsabilitate morală. Sau o fundătură. Pleacă fără regrete.

Va amâna doctoratul până la Sfântul Așteaptă. Nu atârna mai deloc în profesie, implică muncă multă, i-ar plăcea, dar e timpul să devină pragmatic. Cochetează cu ideea de a emigra, însă trebuie sume mari, bursele se termină, trebuie să ai la ce te întoarce. Realizează, în sfârșit, că are o meserie nevădabilă pe piața muncii. Trece printr-o criză de identitate, face o depresie decentă, cât să nu clacheze și să se apuce de băut (acesta e rezervată vârstei mijlocii, intelectualii cei mai inadaptabili, pentru care etatea e un impediment în reprofesionalizare.)

Devine lucid, sictirit, aspru. E decis să renunțe, nu prea are la ce. La pretenții. Să devină agent imobiliar, secretară, tra-

ducător la vreo firmă. E conștient că în provincie e și mai rău. În București îl susține o inocentă speranță (moare ultima). Acum e posibil să se reapuce de învățământ. Devorează în continuare cărțile, din disperare și pentru că se plictisește acut. Are nevoie de stimuli rafinați. Renunță la clasici, parcurge Foucault, Derrida, Bourdieu. Revine uneori la Kafka.

Citește febril *Jurnalul* lui Cărtărescu și se dezice de literatură. Se îngreșează de literesc, se plictisește de postmodernism, citește mai departe Școala de la Târgoviște, Simona Popescu. Renunță definitiv la cititul eseurilor critice. Are crize de identitate culturală, se detestă pentru dilemele sale puerile, își blestemă adolescența psihologică prelungită dramatic, excesiv. E conștient că e pe ultima sută de metri cu abstracțiile, conștientizează existența ca pe un exercițiu de supraviețuire și nu de construcție. Această certitudine îl calmează. Claritatea calmează. E terapeutică. Ia lucrurile așa cum sunt. E tânăr, are rezerve de rezistență. Succesul e încă posibil, eșecul e un accident educativ. E perioada în care devine mistic, cu o credință schioapă, latentă, pe toată viața. Doar astfel se maturizează și pricepe că sărăcia și frustrările de orice fel nu înseamnă nimic. Că dacă n-au nici un rol în educație au

un sens metafizic. „Fericii cei săraci, că aceia se vor milui.“ Prima achiziție comportamentală prețioasă.

Slăbesc reflexele de agregare. S-a plictisit de meciurile și berile de la cămin, de barurile ceva mai stilate unde cafeaua caldă, țigara și banalizatul Sinatra dădeau iluzia melancoliei citadine, singurătății boeme, a unui decadentism cu ceva stil. (Depășirea etapei estetice a vieții, ar spune Kerkegaard). Prietenii, sentimentele intense ale tinereții se estompează, se cern, se răcesc. Unii pleacă definitiv în provincie. Valurile vieții. Momentul când nu mai e o traiectorie comunică, scopuri asimilabile. „Nu mai ai ce-i spune.“ Sau senzația că totul se spune, nimic nu se transformă.

E momentul când fetele aleg să se mărite. E o modalitate de a împărți camera și cheltuielile la căminul Grozăvești. Cele mai cinice aleg să devină amante, fac victime din bărbații de vârstă mijlocie, potenți social, care încep să se gândească la a doua nevastă. Pentru aceștia reprezintă o scăpare din plafonarea domestică, sunt tinere, rafinate, inteligente, fertile. Posibilitatea unei a doua tinereți. Au astfel viitorul asigurat, pot face o a doua facultate, se reorientează, se înscriu la un doctorat, eventual în relații publice.

Nu se mai duce la film, renunță la frecventarea teatrelor. Toate acestea sunt divertismente studentești. A văzut toate filmele la Cinematecă, a depășit snobenia, face diferența între Polanski și Tarkovski. Teatrul e nesatisfăcător, pentru că nu mai poate intra cu carnetul de student și pentru că e o deșertăciune. Când nu e de bulevard, i se pare greu, elitar. Puțini se specializează în teatru și critică de teatru. Câteva cursuri de profil din facultate îl pregătesc la un nivel mediocru, preferă să-și ignore formația incompletă. N-are chef de complexe. De altfel, la Ateneu a ajuns și mai rar. Se lasă vrăjit de ideea culturii de masă, de postmodernism. Ignoră sistemele clasice, asculta Eminem, Sting, Tracy Chapman. Se plictisește repede. Are multă informație, nu are criterii. E dependent de Internet, care e din ce în ce mai ieftin.

Se apucă serios de scris. Și până acum ținea jurnal, scrisul defulează și compensează orice frustrare. Realizează că n-are talent. Scrie în continuare. E posibil să nu se mai îndrăgostească. Se gândește la alianțe profitabile, care nu-l angajează afectiv. Analizează cu detașare și simpatie ideea de adulter. Îi devine clar că nu se mai poate lăsa de fumat.

Neputând deveni ce visează, începe să defaimeze idealurile tinereții. Gândire, cariera universitară, scrisul cărților. Vulpea și strugurii. Totul e van, nimic nu rămâne. Are o nouă pasă de misticism. Se căsătorește și trăiește cum dă Dumnezeu până la adânci bătrânețe.

Iuliana Alexa

FVNDATIA ANONIMVL

va organiza în anul 2004, trei concursuri dedicate exclusiv tinerilor muzicieni, poeți și pictori români.

Festivalul de Muzică Clasică - PROMETHEVS,

care se va desfășura în București, la CLVBVL PROMETHEVS (Piața Națională Unite nr. 3-5), unde vor putea participa 12 soliști sau formații instrumentale (exclusiv instrumente cu cordă) care se încriu până la data de 27 februarie 2004. Preselecția va avea loc în perioada 2-3 martie 2004. Programul concursului va fi următorul:

16-18 martie - concerte în concurs
19 martie - festivitate de premiere, concert al premianților

Festivalul de Poezie - PROMETHEVS

se va desfășura în cadrul Centrului Cultural al Fundației Anonimul din localitatea Sfântu Gheorghe (jud. Tulcea) și pot participa 12 tineri poeți. Înscrierile se fac până la data de 23 aprilie 2004. Preselecția va avea loc în perioada 26 - 30 aprilie 2004. Programul festivalului va fi următorul:

10 mai - deplasarea la Sf. Gheorghe Delta, cazarea
11-13 mai - program de lucru și excursii în Delta Dunării
14-15 mai - prezentarea poeziilor în concurs, festivitatea de premiere
16 mai - închiderea festivalului, deplasarea la București

Tabăra de Pictură - PROMETHEVS

se va desfășura tot în cadrul Centrului Cultural al Fundației Anonimul și pot participa 12 pictori. Înscrierile se fac până la data de 16 aprilie 2004. Selectarea participanților se va face în urma participării la expoziții de grup în cadrul CLVBVLVI PROMETHEVS, care se vor organiza în perioada 18 mai - 27 iunie 2004. Programul taberei va fi următorul:

19 iulie - deplasarea la Sf. Gheorghe Delta, cazarea
20-23 iulie - program de lucru și excursii în Delta Dunării
24 iulie - concursul pe cele două secțiuni ale taberei, desemnarea câștigătorilor

25 iulie - închiderea taberei, deplasarea la București

Lucrările de pictură vor rămâne la Centrul Cultural al Fundației Anonimul pentru a fi expuse permanent.

Pentru fiecare din cele trei manifestări-concurs descrise mai sus, FVNDATIA ANONIMVL va acorda câte trei premii în valoare de: 20.000.000 de lei (locurile I), 15.000.000 de lei (locurile II) și 10.000.000 de lei (locurile III). Din juriu va face parte și membrul juriului pentru MARILE PREMII PROMETHEVS care răspunde de domeniul artistic respectiv, câștigătorul premiului urmând a fi implicit nominalizat pentru secțiunea Opera Prima, ediția 2004.

Câștigătorii vor fi desemnați în funcție de lucrările realizate sau interpretate în timpul manifestărilor.

La preselecție sunt admiși tineri cu vârsta de maxim 25 de ani, care trimit la adresa Paul Orleanu nr. 6, ap. 1, sector 5, București, lucrările necesare înscrierii, respectiv:

■secțiunea muzică clasică - CV-ul
■secțiunea poezie - CV-ul și trei poezii în manuscris
■secțiunea pictură - CV-ul și prezentarea a câte trei lucrări în vederea expunerii lor în cadrul unor expoziții de grup în spațiul special amenajat la CLVBVL PROMETHEVS

Detalii suplimentare la telefon 021 336 36 16

lecturi la zi

de Marius Chivu

Vă place fotbalul?

DUPĂ o carieră strălucită ca jurnalist la BBC Londra, plus o activitate susținută de comentator sportiv în diverse periodice din țară, proaspăt premiat de Grupul pentru Dialog Social după răsunătoarea concediere, Traian Ungureanu (sau, mai simplu, T.R.U.) debutează cu o carte pe care știu că o aștepta multă lume. *Manifestul fotbalist* este o culegere de articole publicate, începând cu 1989, în *Fotbal Plus*, *22, ProSport*, *Gazeta Sporturilor* și *Secolul 21*.

De ce un *manifest* și de ce *fotbalist*? Ca orice fenomen, căci e mai mult decât un sport, și fotbalul a generat o seamă de prejudecăți. Sub semnul unei înțelegeri mai exacte, Traian Ungureanu își așază aceste articole și nimeni altcineva, cred, n-ar fi putut vorbi mai competent și mai convingător. Sportul, în general, ne arată jurnalistul nu este un spectacol izolat, la marginea istoriei și a vieții sociale, ci legat de lucrurile cele mai importante: politică, economie, justiție, moravuri, credință: „Puterea formidabilă a fotbalului de a așeza oamenii în jurul unei povestiri despre înțelesul vieții, sub pretextul unui joc, explică magnetismul fără egal cu care acest joc simplu captează și convertește atât mințile educate, cât și sufletele simple” sau „Fotbalul e cea mai simplă formă de spectacol popular cunoscută în zilele noastre, cea mai directă și puternică reprezentare a pasiunilor și a convingerilor noastre în afara lumii educate (unde ne așteaptă literatura și muzica).”

Aceasta fiind ipoteza, restul cărții (cu excepția unor capitole asupra cărora voi reveni) nu este altceva decât o demonstrație strălucită și o pledoarie pentru o percepție mai nuanțată

a fotbalului. Informat până în cele mai mici detalii, exagerând numai în expresie, nu și în idee, Traian Ungureanu se mișcă cu dezinvolură în acest spațiu alternând perspectivele și scriind capitole întregi de manual de fotbal, cronici de partide istorice, portrete de fotbaliști, antrenori și președinți de club într-o suită de istorisiri cu și despre fotbal, devenit mai mult decât un personaj: un capitol de istorie. Fotbalul a influențat istoria așa cum și istoria și-a pus amprenta asupra lui. Plină de eroi și de anonimi, de drame dar și de momente înalțătoare sau fatale, istoria fotbalului nu poate fi abordată doar din perspectiva divertismentului sportiv, ci și sociologic, politic, ideologic chiar. Traian Ungureanu are prestanța unui... fotbalolog, a unui nou tip de analist care poate interpreta istoria vieții private a ultimului secol doar comentând niște statistici fotbalistice. Într-un articol de câteva pagini, jurnalistul ne arată cum apariția și dezvoltarea fotbalului englez s-a produs în paralel, ca într-un mecanism de determinare reciprocă, cu transformările vieții sociale engleze. În anii '60 „cultura populară engleză (muzica pop în locul operei și fotbalul în locul bisericii) a provocat o eliberare de energie uriașă, care a reanimat miraculos defunctul model fotbalistic englez [...] Anglia proiectelor de masă, cu oțelării monumentale, orașe atârmate

Traian Ungureanu, *Manifestul fotbalist*, Editura Humanitas, București, 2004, 310 p.

de mine și docuri fără pauză de comenzi, e tot mai mult națiunea unei clase muncitoare care încetează să semene cu proletariatul clasic și prinde gustul a ceea ce numim astăzi pretențios entertainment. Cu alte cuvinte, poporul se duce la fotbal ca și până atunci, dar, mai nou, merge și la concertele pop, iar pe stadion arată ceva neașteptat: că nu mai e o mulțime venită să se distreze și că e o mulțime venită să se distreze cu convingerea că distracția e ceva foarte serios.” (p. 261 și urm.) Aceste texte despre fotbal ca o oglindă a societății noastre sunt, de fapt, (și) niște eseuri de morală, identitate și mentalități. (1)

Dar Traian Ungureanu are și un imens talent de povestitor. Știe că efectul sporește dacă mesajul este livrat în cadrele unei povestiri și, de aceea, textele lui despre fotbal funcționează după legile purei narațiuni. Cine are răgazul de a privi naratologic aceste articole, va descoperi cât de sofisticat sunt construite. O serie întreagă de strategii narative sunt folosite dezinvolt și cu precizie.

La sfârșitul unei scurte monografii a lui Waldir Pereira, celebrul Didi, fotbalist brazilian din anii '50, jurnalistul recunoaște că nu l-a văzut niciodată jucând. Unde se termină datele reale și unde începe, așadar, ficțiunea? Traian Ungureanu are umor, este un bun portretist și, în general, se vede că știe literatură de la care împrumută orice artificiu pentru un

surplus de expresivitate. O avertizare apare încă din *manifest*: „Aparenta mitocanie plină de vacarm a fotbalului reproduce surpriza pe care a adus-o în saloanele literare apariția zgomotoasă a romanului. Ca și romanul, fotbalul nu trăiește singur, ci înconjurat de suflarea multimilor. Ca și romanul, fotbalul nu are timp de codul manierelor elegante pentru că e chiar viața povestită mereu.” Dar ce fel de roman e fotbalul? Unele pasaje sunt scrise balzacian, altele au elemente naturaliste, împrumută vreun cod absurd sau, pur și simplu, naează histrionic postmodern, autoreferențial și intertextual, întrerupt și fragmentar, pe nivele multiple, cu disfuncții de cronologie. Un dribling prelungit al lui Dobrin povestit pe câteva pagini (pp. 37-39) capătă farmecul bizar al unei secvențe fantastice, stilul lui David Beckham de a lovi mingea poate fi, tehnic, asemănător începutului unei schițe de Caragiale, o recenzie la *Ușa interzisă* glisează sau merge în paralel cu câteva considerații reflexive despre suporteri și antrenorii de fotbal, în vreme ce Argentina lui Eduardo Duarte poate deveni subiectul unui savuros pamflet: „Isteria bombastică ține loc de judecată politică. Economia e un bălci înțesat de norod. Prin mulțime umblă judecători și politicieni care îi ușurează pe gură-cască de parale. Caragiăle are 37 de milioane de strănepoți argentinieni. *Los Miticos* se nasc patrioți și mor ampoliați la stat. Toată lumea face rost de o slujbușoară și trăiește binișor din vânzarea de aprobări, parafe și intrări peste rând la *Los Jefes* (provincia Tucuman are 90.000 de funcționari de stat la o forță de muncă de 400.000 de oameni).” (p.285) Aceste texte despre fotbal ca o perfectă desfășurare a ficțiunii în real sunt și niște foarte izbutite bucăți de proză. (2) Ce personaje extraordinare pot fi bețivul genial George Best, ratatul-sensibil-plin-de-talent Paul Gascoigne, puștiul înfometat Rivaldo sau Nikolai Starostin, un fotbalist rus din anii '30, pe lângă care destinul lui Ivan Denisovici pare o telenovelă! Și cât umor în povestirea unui meci de fotbal încheiat cu scorul de 31-0 sau a unui înotător amărât gata

să se înece în direct la Olimpiada concurând într-o probă pentru care nu se antrenase niciodată!

În plus, peste tot există un tâlc, o morală, o mică lecție despre viață. Traian Ungureanu este un moralist deghizat în cronicar sportiv. Multe fraze par mici sentințe morale: „Fotbalul rămâne un joc de bărbați tulburați de femei.” Cam ca în literatură.

O secțiune distinctă a cărții adună articole despre corupția din fotbalul românesc, despre fenomenul dopajului, tot mai răspândit în ultimii ani, al corupției la nivelul înalt al CIO, FIFA, UEFA sau despre criza morală a gimnasticii românești. Aici, Traian Ungureanu este un analist pesimist, intransigent față de mercantilismul societății de consum care transformă tot mai mult sportul într-o afacere cu capital financiar fabulos. Sportul devenit de consum este privit și analizat necruțător, iar oamenii de afaceri din spatele cincelor strategii de marketing sunt judecați fără rest. Aceasta este și o secțiune impresionantă datorită dezvăuirilor senzaționale a dedesubturilor și culiselor sportului, dar în același timp emoționantă pentru că se ghicește ușor starea de revoltă și de dezamăgire a jurnalistului: „Singura funcție încă vie a fotbalului plasează acest joc, alături de traficul de țigări și de droguri, în plasa economiei mafioate. Fotbalul împarte cu societatea românească nenorocirea de a fi reformabil doar prin oboseala biologică a actualei generații de mafioți” (p.113) sau „Spectatorul cu cecul în mână nu va mai tremura de emoție după un voleu la vinclu, ci mai curând după ce va afla că salariul cutărui jucător a spart plafonul milionului de dolari sau că un alt cutare din echipa favorită e luat în serios la talk-show-uri la TV. Ne despărțim de fotbal cu convingerea că îl facem mai important. Nu facem decât să plătim prețuri de butic pentru un joc născut liber, în aer liber.” (p.211) Mai mult, nu am citit nicăieri o privire retrospectivă mai pertinentă, printr-o cruntă obiectivitate, a succesului Stelei din Liga Campionilor sau a carierei lui Hagi, două subiecte atât de importante și, implicit, delicate pentru microbistul român.

În final, din 1 și 2 aş răspunde unei întrebări lasate pe parcurs stingheră: fotbalul poate fi un fascinant roman existențialist, despre viață și oameni la modul cel mai serios. Dacă pătrunzi fără prejudecăți în sistemul de referință și de percepție al acestui extraordinar jurnalist. Vi se pare prea mult? Citiți-l pe T.R.U.! ■

cărți primite

- *Mircea Eliade și corespondenții săi*, vol. 3 (K-P), ediție îngrijită, note și indici de Mircea Handoca, București, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, col. „Documente literare”, 2003. 382 pag.
- Alexandru George, *Tot pentru libertate*, eseuri, București, Ed. Albatros, 2003. 260 pag.
- I.L. Caragiale, *Mitică*, antologie bilingvă rom.-fr., trad. în fr. de Constantin Frosin, prefață de Gelu Negrea, București, Ed. Cartea Românească, 2002. 248 pag.
- Gelu Negrea, *Anti-Caragiale*, ed. a II-a, București, Ed. Cartea Românească, 2002. 200 pag.
- Gelu Negrea, *Cine ești dumneata, domnule Moromete?*, București, Ed. Muzeul Literaturii Române, 2003. 254 pag.
- Constantin Schifirneț, *C. Rădulescu-Motru. Viața și faptele sale*, vol. I, București, Ed. Albatros, 2003. 782 pag.
- Dan Lungu, *Nuntă la parter*, piesă în nouă tablouri, prefață de Alina Nelega, Iași, Ed. Versus, 2003. 84 pag.
- Liviu Timbus, *Istoria teribilă*, retrospectivă a ororilor unui secol, București, Ed. Albatros, 2003. 266 pag.

lecturi la zi

de Tudorel Urian

Confesiuni nefardate

MULȚUMESC lui Dumnezeu (sic!) pentru trei lucruri: că sînt o româncă nenorocită pentru că, de aici, de la marginea Europei (in)diferența și repetiția mea au forța, că sînt bolnavă și nu sănătoasă pentru că numai astfel am reușit să cunosc sentimentul integrității mele corporale și că aparțin sexului slab și nu puternic pentru a putea să fiu motivată să lupt”, scrie Angela Marinescu la pagina 218 a cărții sale de însemnări autobiografice, *Jurnal scris în a treia parte a zilei*. Luate în sens invers, potrivit ponderii lor în viața autoarei, aceste trei elemente definesc personalitatea artistică a laureatei din acest an a Premiului „Mihai Eminescu” și constituie nucleul în jurul căruia gravitează obsesiv notațiile din acest fals jurnal. În aceste condiții cartea se transformă într-un, pe alocuri, dramatic document existențial, iar devoratorii de picanterii din lumea literară vor fi destul de dezamăgiți după lectura ei. Chiar dacă nu sînt cu totul absente, referirile la viața literară și personajele care o populează nu ocupă o pondere deosebită în economia cărții.

Scrisul Angelei Marinescu (în multe momente notațiile acestui jurnal sînt un apendice al poeziei autoarei) se naște din frustrare și din revolta împotriva a ceea ce scriitoarea resimte a fi un destin marginal. Conștientizarea exacerbată a unei presupuse condiții inferioare a femeii în lumea contemporană, un soi de deficit existențial generat de boală, accentuat o dată cu înaintarea în vîrstă și permanenta raportare la descendența dintr-o familie aristocratică din Transilvania, în care cultul luptei pentru emanciparea românilor nu s-a stîns, reprezintă cele trei elemente definitorii ale existenței Angelei Marinescu. Conștientizarea obsedantă a acestor elemente constitutive ale personalității sale reprezintă punctele de pornire ale întregii sale creații. Toate celelalte teme (dragostea, singurătatea, bătrînețea, moartea) derivă într-un fel sau altul de aici. Pentru o astfel de poetă cu existență (resimțită ca fiind) marginală scrisul devine o modalitate – singura cu adevărat eficientă – de a participa la viața socială. Textele Angelei Marinescu sunt, de aceea, expresii ale revoltei, reacții la situații de viață concrete. De aici neobișnuita lor forță expresivă, încărcătura existențială cu totul specială, vitalitatea lor ieșită din comun. Atunci cînd scrie Angela Marinescu nu face artă ci își trăiește, cu disperare și

revoltă, viața. Singura ei viață adevărată, în care toate convertirile devin posibile. Scrisul permite trecerea de la viața la moarte, de la lipsa de iubire la iubire de la naivitate și inocență la sadism. El oferă șansa plătirii unor polițe pentru nedreptăți suferite în viața reală, este replica autoarei la întîmplările plăcute sau mai puțin plăcute ale existenței. O spune singură, ca un răspuns dat celor care-i reproșează lipsa de aderență la moda poetică a timpului: „S-a spus despre mine că despart cupluri, că sînt căpușă pe cupluri, că nu am caracter, că sînt securistă (sau am fost, mă rog), că sînt meschină, că fac pe bolnavă etc. etc. Tuturor le-am răspuns în scris. Cînd mă cert cu familia, scriu, cînd sînt bolnavă, scriu, imunitatea mea a scăzut vertiginos și eu scriu despre acest lucru, mi se iau bani și scriu. Poemele-răspunsuri, ale mele, cum ar trebui să fie pentru a fi postmoderne? Eu nu cred în arta nemotivată. Cred că arta este una dintre atitudinile cele mai misterioase la imperfecțiunea lumii. Ar trebui să fie poemele mele detașate, ironice din cale-afară, slăbite, fade, incolore, inodore, și care să provoace rîsul?” (p. 65)

ATUNCI cînd scrie, Angela Marinescu nu menajează pe nimeni. Nu se menajează nici măcar pe sine. Ea spune lucrurilor pe nume, fără menajamente sau false pudori, uneori cu o virulență susceptibilă a dezvălui unele voluptăți sado-masochiste (vezi în acest sens îngrozitoarea *Amintire din copilărie*, text capabil să provoace traume celor slabi de înger – pp. 189-192). Citind o astfel de „amintire” prima întrebare pe care ți-o poți pune în calitate de cititor este aceea dacă ai în față o confesiune sinceră sau un produs de ficțiune, ambalat în haina autenticității, pentru ca șocul să fie total? Problema sincerității în scrisul Angelei Marinescu îmbracă două aspecte. Pe de o parte, la nivelul expresiei, scriitoarea obișnuiește să îngroașe liniile, implică ceea ce s-ar putea numi

Angela Marinescu, *Jurnal scris în a treia parte a zilei*, Editura Muzeul Literaturii Române, 2003, 220 pag.

adoptarea unei atitudini. Pe de altă parte, în mod firesc, fan-tezia lucrează, în același sens, și la nivelul imaginarului poetic, astfel încît, în pofida aspectului de comunicare directă, nefardată, ar fi greșit ca toate textele ei să fie interpretate, *ad litteram*, ca expresii ale autenticității absolute. Este, totuși, vorba de artă, caz în care sinceritatea trebuie căutată în primul rînd la nivelul trăirii. Diferența dintre sinceritatea de zi cu zi și sinceritatea artistică ține, la urma urmei, de stil: „Recunosc faptul că am o directețe în conversație și, poate, și în scris, ce se confundă cu sinceritatea, dar directețea presupune curaj, asumarea ideilor pe care le susții, credință în aceleași idei. În schimb sinceritatea este laxă, leneșă, comodă, deși duce la un disconfort ulterior, egal, probabil, cu gradul de lenevie al sincerității. Exclud posibilitatea ca eu să fi fost o singură dată ceea ce se cheamă a fi sinceră. Sau, dacă am fost, mă dezic de mine, cea care am fost în felul acela. Nu mă recunosc astfel” (p. 165).

Unele pagini din *Jurnal scris în a treia parte a zilei* au rostul unei indirecte profesiuni de credință a poetei Angela Marinescu. Ca în această superbă *artă poetică* la negativ, din care i se poate lesne deduce

specificitatea poeziei: „Nu-mi plac scriitorii care sunt numai scriitori și care nu-și arată fața ascunsă și înfrîntă, uneori, de prea marea libertate a morții ce-și face loc, cu voluptate în viața de zi cu zi. Nu mă satisfac „artiștii” și nici virtuozitatea lor de bijutieri dedicați lucrării migăloase în metal sau lemn parfumat. Nu mă satisfac nimic, oricum, cu atît mai mult nu mă satisfac cei care își găsesc un rost în a sculpta aerul din jurul cuvintelor ce vin spre noi, roze și pline de razele nestăpînite ale lunii. Nu-mi place viziunea blajină și visătoare a unui cosmos educat prin metafore nenumărate. Ce să mă fac eu biată muritoare ce vreau să mă regăsesc în fața lui Dumnezeu cu o lume atît de colorată ca și a lui Cărtărescu. Atîtea baloane colorate peste capul meu îmi întunecă perspectiva și așa destul de sumbră” (p. 109). Reversul acestei serii de negații duce chiar în inima poeziei Angelei Marinescu. Și este dreptul fiecărui cititor să opteze pentru experimentele artistice postmoderne sau pentru intensul ei trăirism. Poeziei postmoderne care este o expresie a inteligenței pure, rod al jocurilor (inter)textuale și al dexterității combinatorii, Angela Marinescu îi opune o poezie a trăirii maxime, viscerală, și, pe alocuri, inestetică sau chiar antiestetică. O poezie care coboară direct din *Strigătul* lui Munch. Firește, roata (poeziei) nu a fost descoperită odată cu scrierea acestor rînduri, dar distincția este importantă în destul de uniformizatului climat poetic contemporan.

DINCOLO de aceste foarte interesante precizări legate de propria sa artă poetică, Angela Marinescu face și cîteva observații legate de realitatea confuză a perioadei de tranziții. Cu lipsa de menajamente care îi caracterizează scrisul ea se referă la culpa intelectualilor, disidențe și false disidențe în perioada comunistă, rostul dezvăluirilor din dosarele CNSAS,

chestiunea națională în contextul tragicelor evenimente de la Tîrgu-Mureș din martie 1990. Și aici ideile poetei sînt oarecum în rîspăr cu opinia generală, lucru cu atît mai de mirare cu cît cele trei elemente care compun personalitatea sa artistică amintite la începutul acestui articol (faptul că aparține „sexului slab”, că este bolnavă și că este româncă, adică aparține unei zone cumva marginale) ar putea trimite cu gîndul spre un model intelectual în spiritul tendinței *politically correct* din viața culturală americană. Departe de Angela Marinescu o astfel de perspectivă, atitudinile ei polemice vizîndu-i tocmai pe membrii Grupului pentru Dialog Social și ideile lor globaliste, pro-atlantiste. Dacă în privința calității umane și intelectuale a celor mai mulți dintre membrii așa-zisei „clase politice” caracterizarile deloc flatante ale autoarei corespund realității (excellent este în acest sens pamfletul *Don-Juanii politicii sau de ce mi-a fost respins articolul de revista Play-Boy*), mult mai discutabile sunt pozițiile sale naționaliste și antiglobaliste. E drept, considerațiile Angelei Marinescu în privința chestiunii naționale au fost scrise în primăvara anului 1990, sub impresia tragicelor confruntări de la Tîrgu Mureș. Emoțional, poziția ei este într-un fel de înteles date fiind originile ei ardelenene și faptul că o bună parte a familiei sale este stabilită chiar la Tîrgu Mureș. În politică, la fel ca în poezie, cuvintele Angelei Marinescu fișnesc din inimă și mai puțin din creier. Ele au o mare forță expresivă, dar calitatea analizei lasă de dorit. Categorie, Angela Marinescu este o mare poetă, nu un analist politic.

JURNAL scris în a treia parte a zilei este o carte autoportret, un document de primă importanță pentru cunoașterea uneia dintre personalitățile emblematiche ale unei generații poetice extrem de valoroase, despre care astăzi se vorbește nemeritat de puțin: șaptezeciesții. ■

Comentarii critice

Povestiri de astă-dată

AU SUNT amatoare de statistici și nici nu mă dau în vânt după „ritualurile” aniversar-comemorative, dar tot cred că ar fi interesant dacă cineva ar trece în revistă principalele luări de poziție referitoare la soarta folclorului — subînțelegând prin *soarta* mai ales *viitorul* acestuia, în manifestările sale reale, spontane, nu în domeniul colateral numit la noi „valorificare” — în societățile industriale și postindustriale. Foarte probabil că ne aflăm undeva în jurul unui secol de când cercetătorii în domeniu nu pregetă să sublinieze — când sec, când profetic, când dramatic, când cu duioșie — că vremea frumoaselor tradiții se apropie de sfârșit, că odată cu bătrânii pier și obiceiurile, că o parte a străvechii culturi din cele mai diverse spații geografice se pierde, iremediabil, în aceste condiții.

Dincolo de sloganuri și de nostalgie, însă, substanțial schimbat la față, foarte adesea, folclorul se încapățânează să nu moară. Cartea lui Constantin Eretescu, *Vrăjitoarea familiei și alte legende ale orașelor lumii de azi*, apărută la sfârșitul anului trecut (București, Compania, 2003) este în peisajul bibliografic românesc, una dintre problemele cele mai elocvente ale vivacității încă în act a folclorului, fiind, în primul rând, o sursă extrem de ofertantă de exemple concrete în acest sens. Dealțul, deși interesat mai cu seamă de descrierea cât mai flexibilă a genului de texte pe care îl antologhează, legenda urbană, obiect de studiu căruia i-a dedicat o bună parte din viață, autorul nu ignoră importanța acestei mize mult mai generale a cărții sale, așa că notează, chiar din primele rânduri ale prefetei: „Cei care au prezis de câteva bune decenii iminenta dispariție a folclorului trăiesc o surpriză: folclorul nu numai că nu a murit, ci continuă să însoțească viețile noastre pe toate meridianele, în America, dar și în Asia, în Europa ca și în Africa. Societățile contemporane, asemenea celor tradiționale, sunt creatoare și purtătoare de folclor” (p. 15).

Având la dispoziție un material impresionant, aproximativ 2000 de texte, toate de factură narativă, culese „de studenții care au urmat, între 1986 și 1996, cursul de folclor literar european sau cel de narațiune populare rusești la Rhode Island School of Design, un colegiu de artă din Providence (USA)” (p. 21 – 22), dar și inspirat de bibliografia americană din ultimele decenii, privitoare la povestitul popular și la tipologia textelor vehiculate

pe această cale, Constantin Eretescu este dispus să vadă folclorul lumii de la începutul mileniului al treilea exclusiv ca pe o sumă de legende urbane. Acestea „constituie singurul gen folcloric productiv în societatea contemporană” (p. 17) — scrie el, subliniind, într-un sens, unicitatea și vigoarea genului pe care îl studiază, dar, după părerea mea, lăsând deoparte mult prea multe realități în act în culturile tradiționale contemporane și neglijând prea vădit faptul că o proporție uriașă din populația planetei trăiește, încă, la țară, pentru ca această afirmație să conteze mai mult decât ca o somptuoasă *captatio benevolentiae*.

Oricum, chiar dacă este doar o specie printre altele — lucrurile rămân de discutat în cercurile specialiștilor, așa cum rămân de discutat, cred, și elementele obligatorii care fac dintr-o istorisire oarecare o legendă urbană —, povestirea scurtă și creditată drept adevărată, cea pe care o auzim aproape zilnic, fiind tentați să o așezăm în seria știrilor senzaționale mai degrabă decât în mult mai nobila familie a folclorului nemuritor, categoria aceea de informație pe care ne vine foarte greu să o desprindem și să o individualizăm din lanțul dezlănat al vorbirii și chiar al bârfei, dar căreia, la un moment oarecare, aproape inconștient, îi simțim profunzimea, este una a cărui polimorfism covârșește, lista de subiecte pe care le dezvoltă fiind, practic, una uriașă și, în continuare, deschisă.

„Poveștile și-au schimbat aspectul: au dispărut personajele fabuloase și conflictele care motivau acțiunile eroilor, narațiunile nu mai au nici complexitatea și nici amplitudinea vechilor basme. Mai mult, povestiri noi apar mereu în societățile cu tehnologie avansată, cât și în țările mai puțin dezvoltate. Cele mai multe pornesc de la întâmplări reale sau doar imaginate, întotdeauna plauzibile, reflectând mentalitatea și anxietățile omului modern în fața unor primejdii cu care adesea nici nu știe cum să se confrunte” (p. 15) — rezumă fugar situația legendei urbane autorul. Textele publicate pe suprafața a mai bine de 250 de pagini stau mărturie, cu toate, pentru aceste conversii cu caracter de generalitate. În același timp, însă, ele fascinează prin varietate și prin inedit. Deși, într-un efort salutar de ordonare, Constantin Eretescu

le așează sub cinci titluri mari (legende urbane, folclor al familiei, povestiri istorice, povestiri cu stafii și povestiri tradiționale), realitatea generică și tematică pe care o exprimă cu toate este una infinit mai nuanțată și mai problematică.

TÂNĂRĂ din Boston crede că duce acasă, din Chinatown, un cățeluș jigărit, dar a doua zi observă că s-a procopșit cu un șobolan chinezesc. O americană din nord, plecată peste iarnă în Florida, lasă vorba unei prietene să îi hrănească iepurele alb, dar uită să îi spună acesteia, înainte de plecare, că iepurele tocmai a murit. O medicină din Seul care se blochează, peste noapte, în sala de disecție este găsită moartă în dimineața următoare. Flamingii de plastic care decorează gazonul unei bătrâne familii din Vermont pleacă în lume, însă le trimit stăpânilor lor vederi de pretutindeni unde ajung. În mod inexplicabil, creierul unei studente din Thailanda se transformă într-o bucată de brânză cu viermi. Noaptea târziu, o femeie care se întoarce acasă cu mașina se simte urmărită, dar, apoi, află cu stupeoare că aparentul său agresor o salvase de la moarte, căci pe bancheta din spatele mașinii ducea un bărbat înarmat cu un cuțit mare. Undeva, în Venezuela, un șofer ia la autostop o fată foarte frumoasă, îmbrăcată în rochie de mireasă, dar când vrea să o privească din nou, pe bancheta din spate a mașinii nu se mai află nimeni, căci, va auzi în curând, urcase în mașină stafia unei moarte. O familie din Polonia primește la cină un oaspete care are copite în loc de cizme. Un evreu din Basarabia emigrează în America pentru a scăpa de încorporarea în armata română. O casă din New Hampshire este bântuită de stafia jucăușă a unui băiețel. Suzanna Martin este acuzată de vrăjitorie și condamnată, apoi, la moarte de tribunalul din Salem, dar, câțiva ani mai târziu, judecătorul care îi rostise sentința moare de hemoragie, împlinind, astfel, un blestem.

Exemplele ar putea continua, fiind, fiecare, la fel de neașteptat și incitant, stârnind, fiecare, aceeași poftă de a descoperi ce se află dincolo de povestea mereu prea parcimonioasă în amănunte, aproape întotdeauna indiferentă la context și dezinteresată de expli-

cații până la pragul absurdului. Lectura extensivă a colecției pe care o propune, acum, Constantin Eretescu ar putea fi, în acest sens și pe un prim nivel, un fascinant excurs prin labirintul care este imaginarul omenerii de astăzi, mai ales pe traiectul care vizează înțelegerea lucrurilor mărunte ale vieții de zi cu zi.

Pe de altă parte, exercițiul de prezentare laconică a povestirilor de această factură, pe care l-am făcut mai sus, îmi permite să decelez, pornind de la structura cea mai intimă a frazelor pe care le-am scris, câteva invariante ale acestora. Observ, mai întâi, că în fiecare dintre cazuri a fost suficient să recură la un singur subiect pentru a descrie desfășurarea acțiunii. Traducând pe plan narativ, rezultă că legenda urbană se dezvoltă pe seama actelor unui singur personaj, acesta, însă, clar definit. Mai apoi, constat și că majoritatea conspectelor mele se structurează ca o relație de adversitate, ca și când partea a doua a întâmplării pare neașteptată și nefirească în raport cu ceea ce a precedat-o. Jocul dintre debuturile în calma realitate imediată și finalurile în senzaționalul scandalos ori în excepționalul de sorginte mitică, un joc care se echilibrează și este acceptat întotdeauna, schițează profilul felului de a prezenta și a comenta, implicit, lumea, al legendei urbane. Este drept că tensiunea dintre comun și extraordinar stămește, o clipă, o

sincopă a povestirii, dar, aproape fără excepție, lucrurile neașteptate și tulburătoare sunt reciclate în sfera acceptabilului. Resortul infailibil al acestui consimțământ comunitar este mărturia întotdeauna irefutabilă a cuiva care a asistat la evenimentele. Un prieten, un părinte, o rudă, sau un cunoscut la fel de apropiat al vreunui dintre aceștia sunt giranții legendei urbane. Naratologia americană vorbește despre această serie de colportori ai povestirilor recente ca despre lanțul F.O.M.F., *friend of my friend*, un adevărat lanț al slăbiciunilor dar și un lanț captivant al încrederii...

Grație lui Constantin Eretescu avem, acum, o primă colecție de asemenea texte în limba română. Mă gândesc, pragmatic, că lectura sa ar trebui să fie mai mult decât o chestiune de informare culturală și mai mult decât o problemă de recunoaștere a prestigiului pe care realizatorul său îl are în interiorul lumii etnologice românești. Ar putea fi un excelent model pentru o antologie de texte autohtone de aceeași factură.

Otilia Hedeșan

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

255 000 lei

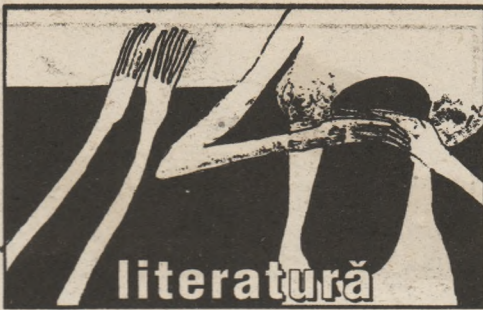
ISABEL ALLENDE
Casa spiritelor

175 000 lei

WILLIAM GOLDING
Înfruntarea

Raftul întâi

plecînd de la cărți

de Mihai Zamfir

Roman în versuri

PROFESORUL Paul Miclău nu e o persoană necunoscută, dimpotrivă: în rîndurile semioticienilor și ale stilisticienilor, el era, pînă la sfîrșitul deceniului nouă, o autoritate în materie – o autoritate oarecum volatila și hermetică, dar o autoritate. Paul Miclău a reușit să plece din nou în Franța, ca profesor de română, pe la sfîrșitul anilor '80; aflat departe de țară în clipa cînd aici se prăbușea regimul Ceaușescu, savantul și-a menajat o remarcabilă abstragere intelectuală în fața evenimentelor. Dovada supremă a acestei abstrageri: lăsînd semiotica pe planul doi, autorul a început să se consacre Poeziei, cu majusculă. Or, care este speciemblemă a poeziei europene? Sonetul, fără îndoială. Iată-l așadar pe Paul Miclău scriînd sonete franțuzești într-un ritm mult superior celui în care și-a scris cîndva studiile de semiotică și oferindu-ne apoi o culegere strivitoare, un volum masiv de dimensiuni românești. Nu-i roman, e o culegere de sonete scrise în limba franceză, în număr de 354. Le-am numărat de două ori, și chiar atîtea sînt: 354. Împărțite în șapte cicluri.

Volumul *Racines écloses* (Constanța, 2002) are de ce să uimească, dincolo de faptul că pînă acum doar florile puteau înflori: dovedind o măiestrie prozodico-lingvistică de nebănuț la un savant, poetul convertit scrie acum sonete franțuzești așa cum respiră, le scrie citeodată zilnic (după cum ne lămuresc datele aflate în dreptul fiecărei piese). Pentru a nu cădea, probabil, prea adînc în mecanica previzibilă, a renunțat la endecasilab, optînd pentru un vers mai lung cu o silabă, alexandrinul clasic, cupă ceva mai amplă, potrivită pentru un nou gea de inspirație.

Chiar după primele sonete, o asociere se impune cititorului, tot mai insistent. Fără să vrea, Paul Miclău îl continuă, ca poet francez, pe Al. Macedonski. Nu pentru că volumul *Bronzes* din 1897 al simbolistului român ar semăna, ca inspirație, cu *Racines écloses*, nici pentru că alți români n-ar fi încercat între timp să scrie poezie franceză (ei au fost sumedenie), ci pentru că

ambii autori și-au compus, în vers francez, o personalitate distinctă față de cea cunoscută. Legănate pe valurile aceluiași alexandrin, multe sonete din *Racines écloses* sună macedonskian; Paul Miclău strecoară în faldurile nobile ale versului tutelar cîte un neologism, cîte un termen tehnic care ne duce, zîmbind, cu gîndul la autorul poemelor din *Bronzes*.

„Se meurent dans mon coeur les gènes des oeillets,

Les reflets languissants d'étéintes molécules”. (*Le poids du firmament*);

„Sur la Grande Colline où dorment mes aïeux,

La lumière bătut déjà sépulture,

Le soleil vertical engendre la sculpture

Que recouvrent partout les traces de mes yeux.” (*Paroles tassées*);

„Mês états successifs sont là, se superposent,

Sans ordre dans l'espace et dans le temps non plus,

Un astre les soumet aux absurdes reflux

Et certains de mes coeurs sur mes sexes reposent.” (*Dieu présent par l'absence*),

Efectul este net macedonskian, cu toate că între cele două serii de texte a trecut un secol.

Cea mai mare parte a sonetelor din volumul datat 2002 ne arată că autorul lor, semiolog și poetician, a realizat abia într-un tîrziu că studiile cu note de subsol în diferite limbi și bibliografie solidă au perenitate limitată; eventuala transpunere a teoriei în carnea versului, în substanța figurilor de stil, poate asigura acesteia o durată la care tratatul de semiologie nici nu poate visa.

„Je rentre dans ton corps comme une ombre dans l'eau,

Comme un verbe emplissant la rose substantive” (*Dans la nuit de tes yeux*);

„Cette nuit un concept a traversé le ciel,

Un verbe débordant dans sa forte valence;

Nous y avons goûté le charme exponentiel

Fertilisant le sol endormi du silence” (*Sous larmes d'écriture*).

Dincolo de savante exerciții, în care limba franceză apare speculată pe variatele ei dimen-

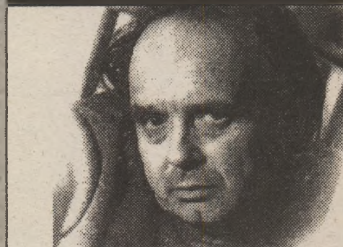
siuni (fonetică, semantică, metrică), sonetele lui Paul Miclău urmăresc traseul unei vieți, al vieții autorului însuși. Personal, le prefer pe acestea din urmă. Odată cu toamna lui 1993, adică odată cu ciclul *Esprit saint fécondant*, poetul începe să-și transpună existența în sonete: exercițiul se dovedește pasionant, mai ales că ne sînt indicate și circumstanțele scrierii poeziei, cam ca la Conachi, strămoșul erotic absolut („în avion București-Paris”, „în avion București-Île Maurice-Pretoria-Nairobi”, „în avion Viena-București”, dar și „în tren București-Urziceni”, „în tren Filași-Craiova”, „în tren Buzău-Galați”). Toate voiajele, toate sărbătorile sugerate, toate evenimentele excepționale nu întrerup ireversibilul drum al vieții spre un Dincolo mereu prezent. Această scurgere gravă atinge un patetism care lipsea, hotărît, strămoșului simbolist Macedonski. Din sonet în sonet, asistăm la o nesfîrșită cădere. Chiar erotismul demonstrativ, chiar performanțele macedonskiene ale corpurilor se reflectă în același neant.

Sonetul posedă însă, în el însuși, virtutea rară de a converti patetismul în muzică; prin această transpunere continuă în fragmente de paisprezece versuri, viața oricui capătă o turnură nouă și poate fi în cele din urmă salvată. Dacă am semnala episoadele călătoriei metafizice, cu pretext geografic, întreprinsă de poet – Paris, București, călătorii în lume, călătorii în România, retragere la București și Breaza, retragere în sine – am găsi un cifru explicit pentru volumul *Racines écloses*: romanul unei vieți, al unei vieți aflate la apusul ei, compus după o rețetă irepetabilă.

Probabil pentru a nu ne lăsa prea deprimați de gravitatea declinului, Paul Miclău a înscris pe coperta a patra a volumului o delicioasă notă autobiografică ce ne plasează din nou în plin Macedonski, readucîndu-ne zîmbetul. „Paul Miclău s-a născut în ziua de Paști 1931”, citim în Notă: pentru cineva care a fost timp de cincisprezece ani Decan al Facultății de Limbi Străine în „epoca de aur”, nu știu dacă faptul de a se fi născut în ziua de Paști are vreo relevanță, mai ales că nu aflăm singurul lucru interesant, ziua exactă a nașterii și zodia. „A introdus semiotica și poetica în predarea și cercetarea universitară din România”, se spune în continuare. Afirmția pare a răspunde în ecou autobiografiei lui Macedonski, cel care, sub un nume de împrumut, spunea în 1904 despre el însuși, la persoana a treia: „Macedonski este cel mai mare poet din România”. ■

Mi-e sufletul strivit. Să nu vă supărați pe mine

cerșetorul de cafea

de Emil Brumar

Stimate domnule Lucian Raicu,

Sînt zile în care aș scrie un singur cuvînt, repetat de cîte ori intră-n cele două pagini liniate: tristețe. Ieri, după o audiență în care solicitarea mea a fost respinsă net, ieșit afară, în lumină, nu mai știam pe unde s-o apuc acasă. Și cînd am ajuns, în cutia poștală, am găsit un avis: sosiseră volumele de autor! Eram atît de supărat, încît n-am simțit nici o bucurie, dar nici una, cîrînd pachetul și desfăcîndu-l și uitîndu-mă la cele 30 de dulapuri. Ce păcat, iar acum nu sînt în stare să scriu o dedicație, poate peste cîteva zile; mi-e sufletul strivit. Să nu vă supărați pe mine.

Singurul „spațiu ocrotitor”, vorba lui Valeriu Cristea, a mai rămas această filă dreptunghiulară. În ea mă ascund dimineața, abia ieșit din somn, cu nelipsita ceașcă de teracotă galbenă plină ochi pînă la buze cu cafea fierbinte. Luați un motan și aruncați-l în mijlocul unei străzi duduind de tramvaie și mașini și-n panica lui veți realiza neliniștea oribilă pe care o trăiesc de o săptămîină printre oameni pe care îi rog ceva extrem de simplu.

Tot timpul acestor zile, de cînd am sosit de la Neptun, umblînd în dreapta și-n stînga, m-am gîndit la Ippolit, prietenul meu de zid. Îmi vine mai cu seamă în minte întîmplarea aceea (un necunoscut își pierde portofelul și el, redîndu-i-l, își dă seama că-l poate ajuta într-o situație extrem de delicată) în care Ippolit, știînd că o să moară, face un bine.

Dac-ar fi după mine, iată cum aș trăi! M-aș scula de dimineață la cinci jumătate-

șase, mi-aș face o cafea mirifică, aș scrie scrisoarea pentru dumneavoastră și m-aș culca dn nou! Adică vreo 23 de ore de somn și o oră de comerț afectuos între sufletul meu și sufletul dumneavoastră. Nu mint. Am atîta nevoie de liniște, de pierdere a conștiinței tristeții în somn. Dar un somn adînc, nestrivit de vise imposibile. Azi-noapte am visat sticle pline cu apă care, deși fără dop, sînd culcate pe o masă, nu curgeau! Asta-mi provoca o frică nesfîrșită. Apoi scaune ce, luate de spătar pentru a fi mutate, și-l lungeau în sus ca și cum ar fi fost din aluat. Apoi niște sîrme invizibile pe care, cu greu, mergeam dînd celorlalți senzația că pășesc prin văzduh ca pe trotuar! Acesta nu mai este somn, trebuie să recunoașteți, ci suprarealism la purtător! Și mă obosește enorm!

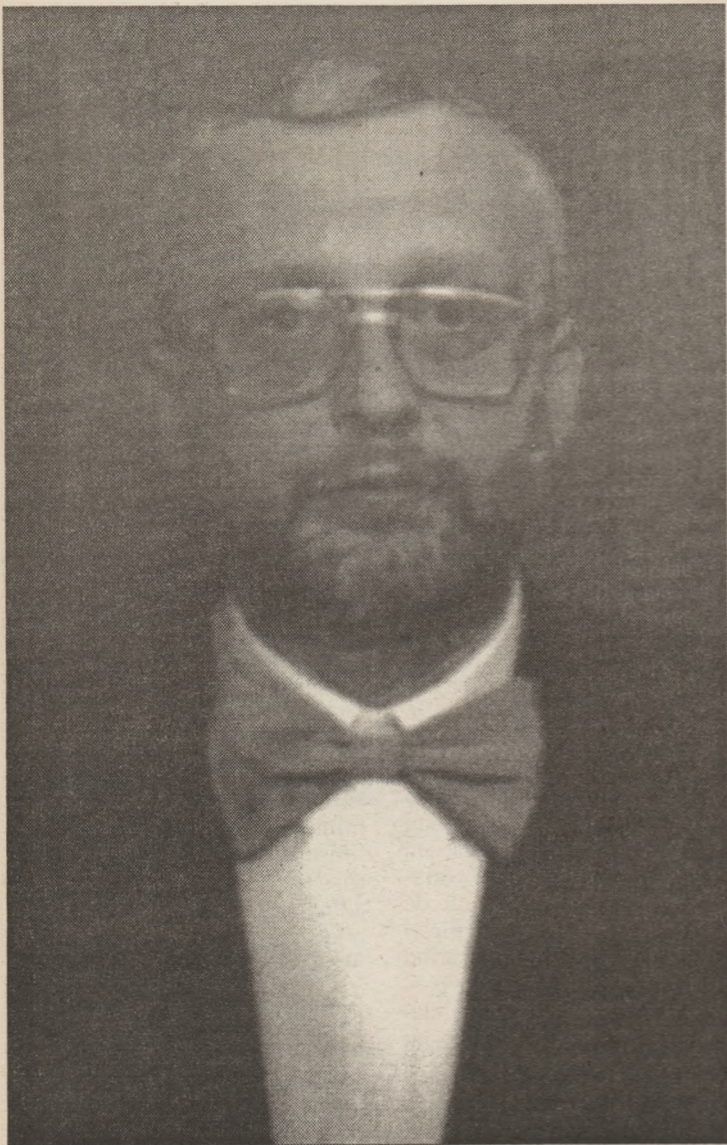
Ce bine e să fii trist într-o zi cenușie, mohorîtă, ploioasă, cețoasă. Ce chinuitor e să fii trist într-o zi superbă, luminoasă, de toamnă înaltă și limpede. Neînțeles de oameni, ai vrea măcar să fii înțeles de cer, de soare, de copaci. I-ai vrea cerniți cînd, încă o dată, sufletul țî-i ucis. Și cînd vezi că nimeni nu e cu tine, ca tine, îți vine să iei o oglindă și să-ți scuipi fața răsfrîntă după legile fizicii, și ele impasibile la durerea ta. Și, colac peste pupază, într-o astfel de zi am fost nevoit să primesc cartea, dulapul meu în care am bîgate versuri de la 18 la 40 de ani!

Cu stimă și afecțiune,
6-IX-980

Emil Brumar

Bicicliștii

Lui Mihai Pascu

Căramizile și solzii de sticlă pictați
mărșăluiesc spre cer,
înălțînd zidul, apoi catedrala

în o mie de ani,

odată cu pereții de fildeș
ai pagodei din colți de elefant,

odată cu roțile bicicletei

din acest poem invizibil,
pe care-l strîng la piept
și-l simt tare ca piatra

Neverosimil sau Nu:

catedrala masivă ca un balaur
cu solzi de sticlă pictați
e un copil de căpcăun care plînge,
dus în spinare de-o bicicletă:
un pod aruncat peste o pădure în flăcări,
un pod suspendat în aer de două roți,

o dihanie fără vîrstă

de greutatea broderiilor de aburi

ce se strecoară cu greu,

ale norilor,

printre case și parcuri

ce străjuiesc străzile

și bulevardul cu biserica orașului,

de-o explozie de magneziu

prinsă-n fotografia poemului

ca și ploaia mocănească și neagră
în care gestul NU – înfricoșează

ce a căzut – azi la ora 13, în curtea Bisericii,

În timp ce
restul orașului a rămas uscat
și mîine va umple prima pagină a ziarelor.

Aplecat pe ghidon
cu tăpile lipite la pedale,
biciclistul-balaur,
cu mușchii de marmură și moloz,
pune-n mișcare cele două roți spîțate:

aleargă non-stop
a doua roată de fulger albastru

și copacii și străzile
roata de fulger din față,

se rostogolesc înapoi

totul dispare, totul zboară,
toate se mișcă ca o mișcare în altă mișcare:
teii ce străjuiesc intrarea în parc,
copii ce scot limba la păsări și trecători
ultimii tei de la marginea orașului,
o turmă de oi, o sperietoare de ciori.

Iată șoseaua:
copilul de căpcăun cu mușchi tari de cărămidă,
plîngăciosul cu oase de ciment și sînge de var,
copilul – un turn – lanternă, călare
pe o bicicletă în viteză
a ieșit din oraș
și luna se rostogolește cu cerul
steag negru unduit de Vînt
peste satele cîmpiei acoperite de ploaie.

Colosul de marmură și moloz,

D
o
b
r
o
v
i
c
e
s
c
u

acest turn antropomorf de catedrală
înălțat în o mie de ani

accelerează înainte, sălbatic,

pedala de zece tone

cu forța unui uragan

și lanțul bicicletei –
mai lung ca orice laț
din arborele care face
lanțuri de bicicletă

alunecă înlanțuind

buturuga cu dinți de sub cadru,
cu dantele de ploaie și fulgere rupte:
zdrențe de apă și licurici
lustruind cascade fără început sau sfîrșit.

Ochiul de pisică aprins de dinam,
la fel de imens ca o felină:

– de exemplu un tigru de foc –

pe apărătoarea ultimei roți,

lasă în viteză încă un sat

și un șanț adînc

cu urme de cauciuc

și asfalt spart
sub valuri de bulgări și pietre...

Eram ca un iepure,
și cocotat
pe coada mea de mătură
cu două roți
pedalam de zor,
urmărit de balaurul bicicletei, –
de reflectorul bicicletei – balaur
ce sfîșia cortina de ploaie a nopții
și fantomele accelerate
ale celor două plutoane de plopi
ce alergau în dreapta și stînga mea
de-a, lungul șoselei.
Auzeam în spatele meu
tunete și troznituri de copaci,
și gîfîitul Vîntului înfricoșat:
un batalion de plopi desrădăcinați
în coloane de cîte cinci,
în pas alergător pe șosea,
cu furie s-au năpustit
contra bicicletei mele...

– Vai, Prieteni, vă păsăresc! – am strigat
și am simțit un puternic miros de ozon,
apoi vapori fosforescenți
ca un fum ușor
m-au înconjurat
și eu și calul meu de șea
am început să zburăm
deasupra norilor...

20 iunie 2003

P.S. SCRISOARE CĂTRE DOMNUL PASCU

Cum aud respirația zidului,
Ploaie, plantînd de mîna mea
memoria pierdută a primului sculptor
ce a dantelat primul pielea fildeșie a pietrei
și țipătul daltei
în carnea veche de o mie de ani?

Și fac și eu o rugă către Dumnezeu:
Doamne, Tu ne-ai făcut și ne-ai lăsat
să nu trăim nici măcar o mie de ani
și să nu-l cunoaștem pe adam,
ci doar trudind la grădina lui
să-i dezvelim oasele și pietrele
din pereții grădinii
și din ele să zămislăm altul sau alții,
după chipul și asemănarea noastră:
înveșmîntat în frumusețe
și lumină neînțeleasă.
Și va auzi Dumnezeu
ruga noastră și ne va trimite
frumusețe și lumină neînțeleasă. ■

25. XI. 2003

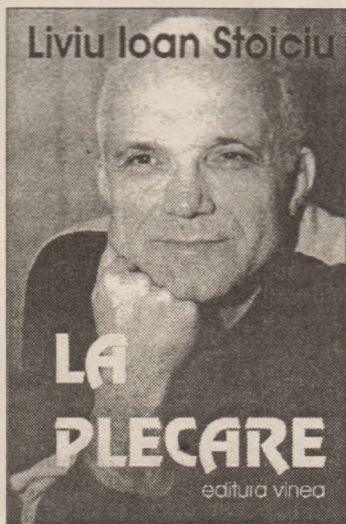

semn de carte

de Gheorghe Grigurcu

O tradiție eretică

Liviu Ioan Stoiciu: *La plecare*, Ed. Vinea, 2003, 128 pag., preț neprecizat.

luînd pe baza unui/ moștenit «program/ chimic». Aici, unde se exercită o presiune dinlăuntru asupra/ ochilor, ochii fiind împinși înainte. La// o ceremonie/ zadarnică. «Nelucrători ai/ păcatului»: comentînd că, în urma lor, în ruinele orașelor/ filistene, arheologii vor/ găsi un și mai mare număr de câni de bere, câni strînse/ buluc, avînd/ ciocuri cu filtre pentru/ reținerea/ rămășițelor de orz ce pluteau în berea proaspăt preparată...» (*Cei ce poartă trup*). Psihanaliza e luată peste picior, frica apare anihilată de licențiozitate: „La cules, în subconștientul/ colectiv, în galerii, la intrare cu/ doi cartofi și un/ morcov: chiar nu vă e rușine? Băi, obsedatelor! O călugăriță/ le aruncă. Alta/ dintre ele întrebă: cine/ îmi pune creierul la loc? Mi-a căzut creierul/ pe jos, de pe pernă./ Bine că nu ți-a căzut în gură. Ba bine că nu i-a căzut între/ picioare... Femei/ ingenuncheate, numai găuri./ degradate și inutile, obiecte ale plăcerii, care/ iau ostatici/ la împlinire, întăritate, «puse în slujba unei taine//mari», Dezbrăcate să/ celebze, la mormîntul copilăriei lor, la gura peșterii, «sărbătorea/ trandafirilor care ascund ieșirea/ genitală pe lumea/ cealaltă» – iaca! Speriate de țipătul continuu, de alaltăieri, al/ unei cucuvele...// Femei ingenuncheate la cules, nu/ departe de o grămadă de bărbați împietriți,

pe care își fierb mămăliga” (*Te învâluie un miros de arsură, fără să ardă ceva*).

PESTE tot plutește un sacrilegiu vesel, precum cel analizat de M. Bah-tin, în legătură cu Rabelais, probă că meridianele arhaice își răspund. Realismul grotesc sau carnavalescul, spre a relua terminologia cercetătorului rus, e o manifestare populară a risului festiv avînd la bază o întrepătrundere între cosmic, social și corporalul omenesc. Pentru a învinge groaza de cosmic prin veselie, apare hiperbolizarea umanului josnic, accentul fiind pus pe orificiile prin care trupul se revarsă în lume sau primește lumea înrînsul. La antipodul idealului clasic pentru care corpul uman e incomunicabil, lipsit de orificii, grotescul prezintă, grație acestui schimb de materii, două trupuri într-unul singur, unul al morții, altul al nașterii: „în stînga, o făclie aprinsă. După/ dezlegarea de la sfînta/ spovedanie. O/ cioară ciugulește și cîrîie, mimînd atît de bine dezo-rientarea/ și tristețea. În spate./ constrîngerile:/ dovadă// a ridicării întru salvă. Se aude zângănit de linguri, o/ fi peaproape vreo cantină/ populară. De jur/ împrejurul meu prinde contur viitoarea formă/ anorganică. Plus pietrele din cer pentru mormînt și undele radio/ recepționate,/ undele emise acum zece miliarde de ani... Aici,/ unde totul mi se lipește de piele,/ e o teamă/ atavică nedeslușită” (*Pe la miezul nopții se aude gălgăie în pereți*). În locul aneantizării, obștescul sfîrșit aduce o evoluție burlescă a materiei, un șir de monstruo-zități înveselitoare. Capul mormîntului crește pînă la dimensiuni neverosimile, ocupînd tot spațiul înconjurător, în vreme ce fața i se micșorează, luînd forma unui bot, apoi forma unui cioc de cocoș care înghite o rîmă. Superstiții i se dă cu tifla: „atît a mai rămas din el, «ceva/ ca un disc». După ce a fost spălat. Țațo, dacă-i faci cuiva/ vrăji cu apa cu/ care a fost spălat mortul, ăla se usucă pe/ picioare... Vei repeta la toți sminteala asta?” (*Chemarea lui la luptă nu*

i-a trezit pe cei adormiți).

În consecință, se petrece sub pana lui Liviu Ioan Stoiciu o devalorizare a satului celebrat de poezia tradiției romantic-ruraliste (Alecsandri, Coșbuc, Iosif, Goga), mitizat de Blaga în viziunea sa cosmică (satul socotit ca un centru al lumii) și încă tratat cu gravitate în vehemente expresionismului șai-zecist (Ion Gheorghe, Ion Alexandru, Gheorghe Pituț, George Alboiu, Ileana Malancioiu). Satul lui Stoiciu răspunde unui antimit. Transcendența e menționată doar ca un registru anti-nomic, atenția orientîndu-se către fenomenalul derizoriu, dacă nu de-a dreptul caricatural. „Metafizica” apare doldora de materialități, nu e decît un vis (cel mai adesea urît) al materiei. E cel mult un efort de spiritualizare eșuat: și vede chipul gălbejit în apa din/ găleata/ fîntîinii, aplecat să bea cîteva înghițituri: «obiect/ netrebnic, asta sînt» – oare, în «mîna cui// Străpuns în inimă de sabia/ destinului, că el nu/ a ținut isonul celorlalți: unde nu e nici întristare, nici durere, nici amărăciune, nici suspin./ Ieșit din rînd, ramas/ singur, însetat permanent, croncănind: mi-e foame! Dar/ nu mai poate bea și/ mîncă, deoarece nu mai are nimic, nici stomac, nici intestin, totul/ a putrezit! A fost îmbălsămat? Acum are/ cioc de barză” (*A fost afurisit de cineva, ori singur s-a blestemat*). S-ar putea face o apropiere cu ciclul *La liliaci* al lui Marin Sorescu, acela totuși de un pitoresc jucat într-un perimetru mai strîmt, absorbit de anecdota. Personificată, moartea e „durdulie, văduvă, cu un puf/ fin pe ea, galben, numit de cei vechi «praful/ strigoiului», ori o „femeie cochetă”, „decolorată, mînjită pe față cu făină,/ cu dinții mari, tăiați din/ cartofi”, pe deasupra îmbrîncită de soldați”. În preajma mortului dansează fantasme umane (cocoșatul cu scripcă) și animaliere (vițelul), afectînd un realism plutitor precum la Chagall: „as-cultă, părinte: priveam în urma lui, a/ cocoșatului cu/ scripcă. Îmi frămîntam mintea,/ analizam... pe/ cărarea în formă de spirală, a grădinii, cărarea de la intrare: pietrișul îi/ scîrțîia sub pașii ușori... Cui? Cum, cui? Cocoșatului, cu/ o umbră de violenție./ Îmi mușcam pînă la sînge o buză. Analizam// lumina solară, după/ trecerea ei prin atmosfera planetară. «Pe o/ spirală/ a reînnoirii» – cu două picioare de vițel descărnate lîngă mine” (*Chemat la căpătîiul celei ce dă semn*). În versurile lui Liviu Ioan Stoiciu transpare incredulitatea ironică și jovială, tristețea înclinată spre bufonerie a fibrei naționale românești, care a plămuit Cimitirul vesel de la Săpânța. ■

SUB luxurianta imagistică întunecată și sub platoșa sintaxei frînte, de-o personală alură, Liviu Ioan Stoiciu ascunde un suflet arhaic. O primă dovadă a acestuia o constituie amestecul de concret și fabulos, ambii factori ai elementarității, cel dintîi sprijinit pe senzoriu iar cel de-al doilea pe puterea imaginației, din concursul cărora ia naștere substanța poetică. Efectul lor e contrastul care dă viață textului. Cu cît prezența fiecăruia dintre ei e mai apăsată, cu atît contrastul e mai puternic, sporind vivacitatea discursului. E aci o manifestare a uimirii în fața lumii date ce se reveală simțurilor (omul arhaic e un copil), dar și o tentație permanentă a trecerii într-o lume paralelă care amplifică ori numai dereglează semnificațiile celei reale. Cotidianul se împletește la fiecare pas cu un soi de „metafizică” spontană, nedesfăcută de reprezentările fizice. O atare poetică se exprimă cu remarcabilă energie în abordarea temei morții, căreia îi este închinat volumul la *La plecare*. Aci cotidianul e relativizat de factorul mitic, dar și acesta se încarcă de materia cotidianului, precum o patetică formă de continuitate a vieții ce nu se îndură a renunța la nimic din ce-i aparține. „Omul, la moarte, arată Lévy-Bruhl, în *L'Âme primitive*, încetează să mai facă parte din grupul celor vii, însă nu să existe. El a trecut numai din această lume în alta”. Prin urmare moartea nu e abstragere, ci o existență mai degajată, mijlocită de „descîntece băbești”, de o „magie” plurimilenară, saturată de înfățișările familiarului rustic (așa cum faraonii nu se puteau despărți de slugile și confortul lor nici în piramide, țaranul nu se poate despărți de factorii ocupației și orizontului său domestic): „stai liniștită, nu e decît un exercițiu de pregătire... Cu/ acea forță care alină corpurile/ cerești, intră/ pe geamul zăbreliț: înfăcărarea ei nu ține de multă vreme./ Cu aceeași senzație de dezgust, în mijlocul/ unei harababuri de neînchipuit. Încărcată de relicve și descîntece/ băbești, ținute minte inconștient:// neglijentă, invaluită în ceață și nouri. Că e o adevărată/ magie la mijloc. Atîta/ știe, că «a fost scufun-

dată»: dar/ unde? În raport cu masa de pornire în rotație... Arată cu/ degetul la cap, că e sărită de pe fix. Nu găsește/ locul, intră/ pe oriunde, cîte orificii are omul? Face pe dracul ghem, scotocește./ taie, înțepă./ răs-tălmăcește, e rugată să arate limba și ea contractă cu/ cu putere maxilarele, tipă ca din gură de șarpe./ nu-și găsește locul. Îi miroase/ a mîl sălciiu. A/ fost scufundată sub un strat de mîl sălciiu? Își/ caută înnebunită sufletul...// Nu de multă vreme: cînd a/ surprins-o/ moartea, ea desfăcea niște păstăi de fasole” (*Își cercetează mîinile, vîrfurile degetelor i se par mai subțiri*).

AVEM a face așadar cu o abordare a experienței thanatice din unghiul unei mentalități tradiționale. Dar e o tradiție deviată, eretică. Înregistrăm un compendiu liber al vieții țărănești care nu se lasă doborîta de spaimă în fața sfîrșitului fatal, gata mereu de șotii. Banalitatea ostentativă, provocatoare ține în șah solemnitatea. Forul oralității familiare joacă un rol de căpetenie. Apelînd la un limbaj primenit (săteanul actual citește presa, ascultă radioul și urmărește televizorul), poetul descoperă un fond carnavalesc străvechi. Ritualul se dizolvă în bună dispoziție, angoasa trece în bonomie, spaima se topește în farsă. Extincția e tratată prin antidoturi umorale, înecată în chef: „Dar e sinistru, dragă. Ascultă, // coborîrea pe Phobos avînd să se facă după un drum de două/ sute de zile... Nu de 40, nu de jumătate de an./ fără pomană? Fix// două sute: aici, unde e răstignită/ firea cea veche, ticăloșiți cum sîntem cu toții, vicioși./ Ticăloșiți din lipsă de lucru, strînși/ buluc în fața unei cariere de nisip, «îndeplinind/ închinăciunea/ față de În-vățător», ca la cîrciumă: evo-

biografie

Mircea Dinescu s-a născut la 11 noiembrie 1950 la Slobozia, ca fiu al lui Ștefan Dinescu, muncitor metalurgist, și al soției sale, Aurelia Dinescu (înainte de căsătorie - Badea). "Părinții mei - avea să-și amintească poetul mai târziu, în 1977 - s-au ferit să-mi dea prea multe cărți pe mână, probabil de frică să nu mă tai în... pagini."

Copilul descoperă însă pe cont propriu literatura, citind revistele literare. În timpul liceului (urmat la Slobozia, în perioada 1965-1969), începe să scrie el însuși. Trimite versuri săptămânalului *Lucașul* din București și este remarcat de Ștefan Bănuțescu, redactorul-șef de atunci al *Lucașului*, ca și de alți scriitori grupați în jurul revistei (în paginile cărora de altfel și debutează, în 1967, cu poezia *Destin de familie*).

Lumea literară îl adoptă repede, cu simpatie, uimită de talentul său literar, talent cu atât mai evident cu cât nu e susținut nici de diplome universitare, nici de o ascendență ilustră. Scriitori mari (criticul literar Lucian Raicu, prozatorul Marin Preda ș.a.) exercită asupra lui o pedagogie subtilă, dezvoltându-i spiritul critic și, în același timp, încurajându-i teribilismul.

Plutește în aer temerea că excepționala înzestrare pentru literatură i-ar putea fi fatală tânărului, așa cum i-a fost lui Nicolae Labiș, dar Mircea Dinescu dovedește în scurt timp că are vocație de supraviețuitor și că știe să-și administreze viața (mai bine, de pildă, decât Nichita Stănescu, vedeta poeziei de atunci). Protectorii săi îl ajută să "facă armata" într-un mod netraumatizant și să publice o primă carte, *Invocație nimănui*, 1971 (distinsă imediat cu premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor din România), pentru ca apoi să îi găsească o sinecură - pitorescul post de portar al Asociației Scriitorilor din București, ocupat de poet (mai mult cu numele) în perioada 1972-1976.

Treptat, Mircea Dinescu devine un personaj de prim-plan al vieții literare. "Veșnic tânăr și fericit", așa cum și-l imagina Eminescu pe Alecsandri, dar și nesupus, gata să înfișă pumnalul ironiei în oricine încearcă să-l supună vreunei constrângerii, el se înfățișează ca o neverosimilă *fință liberă* (Marin Preda) într-o lume a obedienței și resemnării. Are imens succes la întâlnirile cu publicul, dă autografe pe stradă admiratorilor, îl cucerește/intimidează până și pe Nicolae Ceaușescu, cu prilejul unei discuții a acestuia cu scriitorii.

Între 1976-1982 este redactor la revista *Lucașul*, iar între 1982-1989 - tot redactor, la revista *România literară*. Mutarea sa de la o revistă la alta se explică prin faptul că *Lucașul* devenise între timp un instrument de propagandă naționalist-comunistă, în timp ce *România literară* rămăsese o redută (fie și asediată) a libertății de exprimare.

În 1988-1989, poetul pune în circulație trei texte incendiare, care atacă în mod explicit, în formule memorabile, dictatura comunistă. Este vorba de discursul *Pâinea și circul*, rostit la un colochiu de literatură de la Academia de Arte din Berlinul de Vest în septembrie 1988, de un interviu acordat în martie 1989 ziarului francez *Libération* și de articolul *Mamutul și literatura*, publicat în noiembrie 1989 în cotidianul vest-german *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. În felul acesta, el declară, practic, război autorităților comuniste, care trec imediat la represalii. Poetul este sechestrat la domiciliu și i se interzice să mai publice. Cei care schițează o timidă solidarizare cu el sunt, la rândul lor, supuși unor sancțiuni.

Mircea Dinescu, considerat un fel Statuia Libertății a românilor, este cel care apare la televizor în ziua de 22 decembrie 1989 și anunță, înecându-se de fericire, căderea dictaturii. În scurtă vreme, este cooptat în echipa care conduce provizoriu România, dar temperamentul său eruptiv și plăcerea de a spune lucrurilor pe nume îl fac inaderent și îl determină să se retragă. Ca președinte al Uniunii Scriitorilor în perioada 1990-1993, poetul obține, într-un stil impetuos, proprietăți și avantaje pentru scriitori. Și de aici însă, în urma unor scandaluri, pe care nu se străduiește deloc să le înăbușe, își dă demisia și se lansează în tot felul de întreprinderi excentrice, cum ar fi editarea revistei "Academia Cașavencu", înființarea unei ferme agricole, achiziționarea și restaurarea unui castel păraginit, cumpărarea unui port fluvial în scopul transformării lui într-o tabără pentru artiști etc. Cărțile care îi mai apar între timp și le lansează, cu megafonul în mână, în piețele de zarzavat sau pe plajă, la mare. În 2000, își pune la contribuție farmecul personal pentru a-l susține în campania electorală pe unul dintre candidații la președinție, Theodor Stolojan, și pentru a-și promova propria revistă, aflată la primul număr, *Plai cu boi* (variantă satirică a publicației americane "Playboy"). În 2003 înființează o revistă satirică populară, *Aspirina săracului*, care se bucură de la început de mare succes, se angajează să facă mai multe emisiuni la un nou post de televiziune, Național TV (ceea ce până la urmă nu se realizează) și inițiază amenajarea unei păstrării pe unul din terenurile sale.

zoom critic

de Alex. Ștefănescu

Mircea Dinescu

- publicistica -

În anul 1992

Fotografia de Ion Cucu

Talentul literar ca armă

ÎN CURSUL anului 1989, când Ceaușescu era încă la putere, la postul de radio *Europa Liberă* au fost citite câteva pamflete ale lui Mircea Dinescu la adresa dictaturii. În mod surprinzător, ele n-au provocat ascultătorilor un sentiment de zădărnici, ca atâtea alte luări de atitudine, reale sau imaginare. Toată lumea și-a dat seama, dimpotrivă, că susținătorii regimului *nu aveau nici o șansă în disputa cu poetul!* În zadar dispuneau de televiziune, radio, ziare și reviste, pe care puteau să le utilizeze după plac, ca pe un megafon uriaș, pentru a-și amplifica strigătele de furie. Poetul, așa vulnerabil cum era, izolat într-o casă păzită zi și noapte de Securitate, domina situația, folosindu-se doar de un pix și o foaie de hârtie. Un singur om, și încă unul fragil, grațios, se dovedea mai puternic decât o armată de gorile. Un armament în valoare de doi lei avea mai mare eficacitate decât un arsenal de mijloace represive valorând miliarde.

Marele atu al poetului îl constituia talentul literar. Darul

său de a combina inventiv cu-vintele, creând formule surprinzătoare, greu de găsit de alții, dar ușor de ținut minte de oricine, îl făcea de neînving.

Textele puse atunci în circulație sunt de neuitat. Ele nu numai că au intrat în istoria literaturii, dar au făcut ca istoria literaturii să intre în istorie. Merită să le menționăm încă o dată: discursul *Pâinea și circul*, rostit inițial de autor la un colochiu de literatură de la Academia de Arte din Berlinul de Vest în septembrie 1988, interviul acordat în martie 1989 ziarului francez *Libération* și articolul *Mamutul și literatura*, publicat în noiembrie 1989 în cotidianul vest-german *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. Aceste texte au o *elocvență diabolică*. Cuvinte pe care le cunoaștem cu toții și care așteaptă cuminiți în dicționare să fie folosite în scrisori de dragoste sau în acte de notariat devin dintr-odată surprinzător de active și eficiente, un fel de laser, în stare să treacă și prin zid. În poeme, forța de șoc este într-o oarecare măsură atenuată de caracterul aleatoriu al succesiunii enunțurilor, care ține de logica discursului unui om surescitat. Iată însă că în „proză”, unde sunt tratate siste-

matic cele mai grave probleme ale societății românești, se ajunge la o putere de convingere - și de pulverizare a oricăror posibile contraargumente - ieșită din comun. Multe formule rămân antologice:

„Zidul Berlinului este în felul său o operă de artă, replică la statuia Libertății, o întrupare în beton a unei ideologii care a umplut lumea cu ziduri abstracte”;

„Despre oamenii politici «providențiali» aflați la cârmă țării s-a spus, pe bună dreptate, că dacă nu au șansa de a intra în istorie vor intra - cu siguranță - în geografie”;

„Dacă nu sunt atât de sigur că luptând pentru socialism proletariatul n-a avut de pierdut decât lanțurile, în schimb n-am nici o îndoială că intelectualitatea și le-a câștigat cu vârf și îndesat.”;

„...dacă scriitorii profesioniști n-au voie să se întrunească, în schimb poezii țărani amatori sunt adunați anual să joace sârba în caruța Cântării României, apretaiți și telegenici, spre a se demonstra că amatorismul a devenit cheia de boltă a acestei epoci.”;

„Vreți să știți secretul piramidelor cu care-și bat capul cu atâta amar de vreme istoricii, arhitecții, matematicienii? Ei bine: s-a dat ordin să fie construite. Și ordinul s-a executat. Atâta tot. Exista și pe atunci un soi de socialism de cazarmă, numai că se numea altfel.”;

„...să recunoaștem, după aproape o jumătate de secol de avânt socialist, că am căpătat ceva din paloarea asiatică. Copiii galbejiți de subnutriție, părinți cu ochii micșorați de ură și de disperare.”;

„Materia primă a artistului e libertatea.”

„[ziariștii occidentali sunt atrași de] Bucureștiul ce tinde să devină primul oraș laic din Europa, unde milițienii sunt mai deși ca porumbeii și în care bișnițarii au reușit să imprime pe moneda națională numele țigarilor Kent; de maladia gigantismului care măsoară fericirea omului în metri cubi de beton; de teritoriul absurd în care grânicerii stau cu armele întoarse spre interiorul țării...”

Un om sănătos nimerit într-un ospiciu

EDITORIALELE publicate pe prima pagină a revistei *Academia Căpănescu* de Mircea Dinescu în perioada postdecembristă - editoriale reunite în volumul *Pamflete vesele și triste*, din 1996 - instaurează un regim al *râsului total*. Cu mențiunea să ele s-au transformat, încă de când au fost scrise, din publicistică în literatură.

Mircea Dinescu nu-și leagă de gât pietroiul actualității, cu concursul caruia se pierd în adâncurile amneziei generale atâția ziarști, ci rămâne mereu el însuși, nesupus, capricios, eliberat de orice amintește vreo obligație, inclusiv de cravată.

Deși cuprind numeroase referiri la ce se întâmplă în România de azi, textele sale se instalează imediat într-o atemporalitate specifică literaturii. De ce? Pentru că râsul poetului, departe de a fi un simplu acces de râs, are acoperire în tragism. Mircea Dinescu refuză energic - uneori exasperat, niciodată obosit - urâtenia lumii în care trăiește, în numele unei iluzii a frumuseții din anii adolescenței, iluzie pierdută, dar nu și ștearsă din memorie. Poetul este sarcastic cu toți cei din jur pentru că *nu poate să uite* ce încântătoare i s-a părut cândva existența.

În anul 1990

prea mult, ca esență literară, de poemele din această ultimă etapă. Sunt și ele o replică violentă la vulgara hărmălaie a sfârșitului de secol, care l-a trezit din somn pe un adolescent tocmai când visa ceva nespus de frumos.

Aceasta nu înseamnă că textele - să le spunem satirice - de acum pot fi înțelese în profunzimea lor doar de către un cititor care cunoaște trecutul literar al lui Mircea Dinescu. Amintirea a ceea ce a pierdut poetul există - ca un discret reziduu de aur - în fiecare dintre frazele lui sarcastice de acum. Iată un exemplu:

„[Securiștii din timpul lui Dej] au servit patria în stilul lor simplu, mocănesc, lăsându-se de cosit lucerna și apucându-se de cosit floarea intelectualității românești.”

Suavitatea imaginii folosite, grația stilistică a formulării evocă în subtext tocmai cea posibilă frumusețe a existenței, ratată de oameni. Raportarea la *ceea ce ar fi putut să fie viața* induce un regret sfâșietor, astfel încât ironia devine extrem de usturătoare, ca un pedepsitor bici de foc.

Poetul își face o delectare vicioasă din consemnarea absurdităților proprii unei societăți devastate de comunism:

„Un popor care s-a legitimat vreme de câțiva ani în fața a 200 de grame de salam, arătând buletinul de Buc., de Timișoara sau de Brașov nu militanului, ci gureșei vânzătoare, un asemenea popor nu se vindecă peste noapte cu versete din *Carta drepturilor omului*.”

„Pe la Cotroceni bănuie și în iarna asta sindromul Vasile

Alecsandri asupra căruia criticii marxști au atras atenția încă acum patruzeci de ani.

Boierul din cerdac, învaluit în aburul colțunașilor și în zumzetul scutierilor, admiră iarna pe uliță prin ferestrele palatului, cu seninătatea cu care privește junele aurolac prin pungă și pensionarul prin sticlele goale de lapte.”

Identificând aberațiile, descriindu-le, evidențiindu-le, Mircea Dinescu nu face decât să se disocieze de ele. Procedează ca un om sănătos nimerit într-un ospiciu. Ca să nu se obișnuiască treptat cu situația, ca să nu *înnebunească și el*, își exersează zi și noapte luciditatea.

Rafale de frumusețe literară

ÎNFIINȚÂND două reviste proprii, *Plai cu boi*, în 2000, și *Aspirina săracului*, în 2003, Mircea Dinescu își continuă în paginile lor tirul publicistic îndreptat împotriva a ceea ce urăște România. Editorialistul s-a radicalizat și trage fără somație. Cel mai bun rezumat al textelor pe care le scrie în prezent îl constituie un răpăit de mitralieră.

O parte din noile editoriale pot fi citite în volumul *Corijent la cele sfinte*, 2003, care cuprinde o selecție din întreaga publicistică a lui Mircea Dinescu. Autorul este acum adeptul reacțiilor imediate și violente, fără drept de replică. În obiectivul lui se află nu atât situații, cât oameni. Oamenii identificați sau identificabili, răspunzători în mod direct de degradarea fără precedent a vieții din

bibliografie

POEZIE. *Invocație nimănui*, Buc., CR, 1971 • *Elegii de când eram mai tânăr*, Buc., CR, 1973 • *Proprietarul de poduri*, stampe europene, Buc., CR, 1976 (ed. a II-a - 1978) • *La dispoziția dumneavoastră*, Buc., CR, 1979 • *Democrația naturii*, Buc., CR, 1981 • *Exil pe o boabă de piper*, Buc., CR, 1983 • *Rimbaud negustorul*, Buc., CR, 1985 • *Moartea citește ziarul*, pref. de Sorin Alexandrescu, Amsterdam, Ed. Rodopi, 1989 (ed. a II-a - Buc., CR, 1990) • *O beție cu Marx*, Buc., Ed. Seara, 1996.

PUBLICISTICĂ. *Pamflete vesele și triste (1990-1996)*, cu o postf. de „un grup de patrioți din Slobozia”, Buc., Ed. Seara, 1996 • *Corijent la cele sfinte*, Buc., Fundația pentru Poezie „Mircea Dinescu”, 2003

Poezia lui Mircea Dinescu poate fi cunoscută și prin intermediul următoarelor antologii: *Teroarea bunului simț*, postf. de Lucian Raicu, Buc., CR, 1980 • *Proprietarul de poduri*, Buc., Ed. Seara, 1990 • *Fluierături în biserică*, 30 de ani de poezie, Buc., Ed. Seara (volum publicat în colaborare cu Fundația pentru Poezie „Mircea Dinescu”), 1998.

România:

„Cine și-ar fi putut imagina mai an că martirul Ilașcu va staționa în aceeași haltă a Partidului România Mare cu Mitică Dragomir, patronul haznălei *Atac la persoană!*”

Ceea ce a reușit Vadim n-a îndrăznit să viseze nici Micu-rin: să altoiască o creangă de vișin pe un bulan de milițian. Mobilitatea de fermoar a Craișorului de a se deschide și de a se înțepeni când ți-e lumea mai dragă se poate verifica prin puterea de exemplu a unor foști și actuali colaboratori apropiați, de la procurorul Mirescu la Mitzura Argezi, care n-au avut de ales decât între două fatale constrângeri: ori te piși pe tribun, ori te piși pe tine.” (*Plesind din bici pe lângă boi*);

„Ion Iliescu n-a aflat că unui rege nu poți să-i spui «cumetre» și să-l pupi în bot pe o scenă, decât dacă joci într-o comedie și faci parte din «Trupa pe butoaie».

Pe de altă parte, și dacă ești trecut în *Almanahul de la Gotha*, dar ți-a căzut coroana în smârc, nu trebuie musai să stai capră ca să se urce pe tine toți golani.

Regele Mihai, manevrat cu abilitate de păpușarii din propria-i familie, își balângăne de la un timp ciolanele triste pe la tot soiul de paranghelii oficiale, dându-se în bărci, ba cu Năstase, ba cu Iliescu, și numai nesimțții care îl livrează mușteriiilor nu vor să-i vadă lacrima de pe tencuiala obrazului.” (*Batjocura ca omagiu*).

Chiar și textele cu un grad mai mare de elaborare - de exemplu, *Scrisoare deschisă lui Mihail Kogălniceanu*, capodoperă a genului - au un efect publicistic aproape instantaneu: „Ce-ar zice babaca dumitale, vornicul Ilie Kogălniceanu, și mama domniei-voastre,

Catinca Stavilla, de viță veche geneveză, dacă și-ar vedea cocorul înhăitat cu un activist cu conul înhăitat cu un activist cu bască, ce confundă bunele maniere cu bunele manele?” [este vorba de participarea lui Ion Iliescu la aniversarea Unirii din 24 ianuarie 1859]

și-apoi, după ce-ai fost bonjurist și-ai purtat jiletcuță cu lanț de aur, nu ți-a fost frică de «davaî ceas»? [...]

Fii mulțumit c-ai scăpat doar cu călcatul pe bombeu și că nu ți-au băgat sepepiștii lui nea Ion detectoru-n șezut, pentru mai multă siguranță.”

Demn de remarcă este faptul că până și violența de limbaj constă, la Mircea Dinescu, în rafale de frumusețe literară. Cei care îi cad victimă, se pot considera, dacă au simț estetic, flatați că au intrat în raza atenției unui poet atât de talentat.

Foarte expresive - și, uneori, pline de umor - sunt și titlurile editorialelor: *Un Fouché cu șosete de plastic*, *Ciripitorii n-au nevoie de cuvinte*, *Agresor american, cădea-ți-ar votul în ocean!*, *Țărâniști în aer liber*, *Mic elogiul limbii cu măslina*, *Liberalii în teasc*, *Cine-a pus Vadim pe clanță*, *Revoluția de teamea*, *O scrisoare găsită*, *Iliescu ne dă nouă: trese, pensii, dude, ouă* etc.

Deși n-a mai publicat de câțiva ani versuri, Mircea Dinescu întruchipează în continuare, în România, ideea de poet (așa cum Gabriel Liiceanu întruchipează ideea de filosof). În prezența lui se intimidă și eleva de liceu, și șeful statului. Talentul extraordinar îi conferă imunitate, în orice împrejurare. Fiind *mereu* spontan și inspirat, poetul nu pierde în nici o confruntare, iar dacă totuși pierde își recucerește imediat poziția. Farmecul îl face invulnerabil. ■

„Pamfletele” din acești ani intră așadar într-un raport de continuitate cu poezia. Ne aducem aminte, fără îndoială, cu ce poeme ale bucuriei de-a exista a debutat Mircea Dinescu, cu ce desfășurare de farmec i-a uimit el pe contemporani. Apoi, după cum de asemenea ne aducem aminte, în versurile lui a pătruns dezgustul, dus până la forme paroxistice, swiftiene. „Pamfletele” nu diferă

prepeleac

de Constantin Ţoiu

Caprele coborau pe strada Descartes

24

OCT. 2003. De la Grădina Luxemburg, mă hotărâsc să o iau pe jos la vale spre Montparnasse pe strada Vaugirard, ulița interminabilă de pe vremea când străbătea suburbia veche a Parisului anexată pe la jumătatea secolului XIX și care nu avea să ajungă niciodată bulevard. Ca bulevardul comercial Rennes, de pildă, în care strada, încă *rurală* uneori, se varsă învâpăiată de amurgul înalt, oceanic, al soarelui puternic de toamnă, pe axa vest-est simetrică asemeni întregii croieli citadine; încât poți să crezi că Dumnezeu, francez la un moment dat, când a făcut lumea, studiasse la Sorbona Arhitectura ori Administrația laolaltă cu un domn Haussman; confluență incendiată de snopul de raze înflăcărât al apusului, bucurându-se de curgerea a încă două gârle mai mici, însă pline de un tainic șopot, Notre Dames des Champs și Saint Placide; de unde, de departe de tot îți sare în ochi silueta... creionul gros, gigantic al Turmului Montparnasse, americanizat, după unii o pacoste, dar care mie îmi place...

Cartea lui Hemingway *Parisul este o sărbătoare*, în toamna mea luminată a lui 2003, eu o citeam și o reciteam încet, ca pe un ghid parizian 1923, cu obstinația, cu îndărătnicia unui analfabet sârguincios. În noaptea ce urmasse marșului meu lung pe Vaugirard aveam să visez, avea să mă tortureze, de fapt, o propoziție a marelui american, un tinerel pe atunci de 23 de ani, când el scrie, după ce urcase pe Sfânta Genevieva, patroana Parisului, spre Pantheon, trecând pe străduța *Discursului asupra metodei*, unde chiar se află un local, *La Méthode* aproape de cofetăria *La Madeleine*, când scrie, vreau să zic, trecând prin locul acela, – și traduc mai întâi în franceză: *Les chevres descendaient la rue Descartes... Caprele coborau pe strada Descartes... Numai un prozator ca Hemingway putea să înregistreze o asemenea trecere; încât, oprindu-mă în jos pe străduța, după ce urc Sf. Genevieva, aștept câțva timp să apară turma atemporală, să descindă spre mine...*

Noaptea cealaltă, deși frânt de oboseală, nu puteam să adorm. Un insomniac inveterat are strategiile lui. Mă gândeam la caprele americanului, le numărăm în gând, dacă sunt perechi, neperechi, cum veneau la vale... Le comparăm cu caprele autohtone, românești – cu zicerea națională, *să moară a vecinului*, capra – pe care le văzusem astăvară la Bughea de jos de lângă Văleni, capre rele, răioase, behăind îngrozitor. Somnul nu se lipea de mine. Atunci, mi-am spus că cel mai bun remediu e să mă scol din pat și să recitesc ce mă obseda, apoi chiar să mă apuc să traduc textul, cui pe cui se scoate.

Iată-l, începutul capitolului *O primăvară falsă*.

... *Ca în alte dimineți ale acelei primăveri, m-am pus pe lucru disdedimineață, nevastă-mea încă dormea. Ferestrele erau larg deschise, iar pavajul străzii se usca după ploaie. Soarele făcea să se sbicească pereții caselor din fața ferestrei mele. Prăvăliile aveau obloanele trase. Turma de capre urca strada, păstorul ei cântând din fluiet, iar o vecină de deasupra noastră ieși pe trotuar cu o oală mare în mână. Câprarul alegea una din caprele negre cu ugere mari, grele și îi mulse femeii lapte în oală, pe când câinele împingea turma spre trotuar. Caprele se uitau în jur mirate întorcându-și gâturile ca niște turiști în fața unui peisaj. Omul primi banii, mulțumi femeii și își văzu de drum suflând în fluietul lui în timp ce câinele mâna turma care își clătina coarnele. M-am apucat din nou de scris...*

(Am sărit dinadins urmarea, lăsând să treacă ceva timp). Pe urmă am continuat:

Mă hotărâsem să ies afară să cumpăr ziarul hipic de dimineață. Nici un alt cartier nu era atât de sărac, încât să nu fi dat măcar de un singur exemplar. Cu greu găsisem unul pe strada Descartes, colț cu piața Contreescarpe... Caprele coborau strada Descartes, și am respirat adânc grăbindu-mă să mă apuc din nou de lucru...

Vasăzică, se întorceau în sens invers, am reușit să-mi zic, și am ațipit imediat cu capul pe masă. ■

U CÎT se cunosc mai multe despre varietatea limbilor, despre realitatea și

diversitatea uzului, despre modurile diferite în care se exprimă conținuturi cognitive asemănătoare, cu atât e mai limpede că în lingvistică nu domină schemele simple și regulile absolute: dimpotrivă, spațiul fundamental este unul al interpretării, al interferențelor, al fenomenelor graduale. Impresia că structura limbii ar fi clară și perfect sistematică poate fi atribuită – istoric – unei anumite faze a structuralismului, cu iluziile și utopiile sale; a-temporal, ea se găsește încă mai des în punctele de vedere didactic limitative (reflectate în întrebările școlarești: „cum trebuie să luăm...?”, „ce trebuie să spunem că e...?”), sau în convingerile naive ale nespecialiștilor.

Volumul recent apărut al Gabrielei Pană Dindelegan - *Elemente de gramatică. Dificultăți, controverse, noi interpretări*, Humanitas Educațional, 2003 – impune în primul rând un alt mod de a vedea lucrurile, o perspectivă asupra gramaticii – singura acceptabilă în momentul de față, în plan științific – care elimină falsele probleme, inuțilele dispute terminologice și obsesiile analizei gramaticale unice. Complexitatea faptelor nu e subordonată nici schemelor tradiționale, nici acelor modele de analiză modernă devenite autoreferențiale, preocupate obsesiv de coerența teoriei înseși. Autoarea, unul dintre cei mai importanți lingviști români, profesoară care a marcat gândirea multor generații de studenți la Litere, specialistă în gramatică dar și cunoscătoare profundă a istoriei și evoluției limbii române, introduce firesc, fără ostentație, așa cum a făcut-o de fiecare dată în cărțile sale, ideile moderne – adaptându-le tradițiilor lingvistice românești. Perspectiva asupra limbii e în această carte una declarat funcțională și integratoare: bazată pe ideea că gramatica nu poate fi izolată de semantică și comunicare. *Ambiguitate, eterogenitate, interferență, gradualitate* sînt cuvinte care apar adesea în text, desemnînd nu doar sursele de incertitudine și erori în interpretare, ci trăsăturile fundamentale ale multora dintre structurile limbii: clasele lexico-gramaticale, „părțile de vorbire”, subdiviziunile lor sînt în majoritate eterogene; multe elemente lingvistice sînt plurifuncționale și cunosc grade diferite de gramaticalizare. Accentul pus pe interferențe nu înseamnă însă haos și impre-

păcatele limbii

de Rodica Zafiu

Despre gramatică, altfel

cizie a definirii: stăpînirea faptelor conduce la o analiză nu-anțată, în care ambivalența sau amalgamarea pot fi descrise cu exactitate.

Spațiul nu ne permite, din păcate, decît o enumerare a principalelor teme ale volumului, care acoperă de fapt întreaga diversitate a morfosintaxei limbii române (substantiv, articol, adjectiv, numeral, pronume, verb, adverb, prepoziție, conjuncție), în cîteva din punctele ei sensibile: dificultățile identificării cazului, eterogenitatea formelor denumite prin tradiție „articoli”, statutul cuvintelor *mulți și puțini*, la interferența dintre adjectiv, numeral și pronume, valorile numeralului, formele pronomiale clitice, tranzitivitatea verbului, concurența dintre pasivul cu auxiliar și cel reflexiv, construcțiile specifice ale participiului și ale supinului, plasarea unor adverbe la limita cu clasa adjectivului, a prepoziției sau a conjuncției, multitudinea de valori diferite ale prepoziției *pe*, ambiguitatea conjuncției *de*. Clasele cele mai eterogene se dovedesc a fi articolul, numeralul, adjectivul, adverbul. E tratată și o problemă fundamentală pentru tipologia limbilor și caracterizarea românei: relația subiect-verb-obiect. Capitolul final este destinat exclusiv dificultăților de analiză sintactică (tema care a fost permanentă pe parcurs), cu cîteva cazuri speciale: structura *nu numai că... dar și*, semiadverbele, elipsele etc.

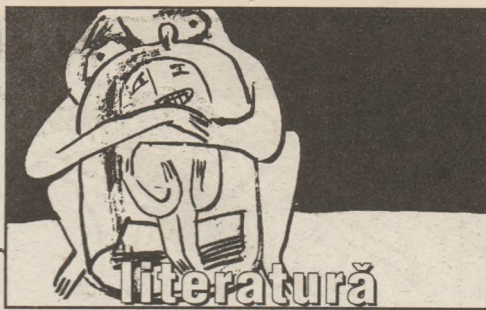
E ABSOLUT necesar ca punctele de vedere argumentate extrem de convingător în această carte să fie cunoscute și să schimbe abordările tradiționale: un alt fel de a înțelege fenomenele gramaticale ale limbii trebuie de exemplu să țină cont de existența gradelor, a treptelor de tranzitivitate – cel puțin a unei tranzitivități „tari” și a uneia „slabe” – , ori de fenomenul tematizării, explicație pentru numeroase structuri specifice (este discutat în detaliu, cu foarte interesante paralele balcanice și romanice, tiparul *De văzut, am văzut destule*, folosit în română pentru

tematizarea forte a unei predicții).

Volumul reușește să îmbine, într-un echilibru perfect, interesul științific și pe cel didactic. Din punct de vedere didactic, este vizat în primul rînd nivelul superior de instrucție lingvistică, al subtilităților de analiză specializată; cunoașterea acestor fapte și interpretări e însă indispensabilă pentru profesor chiar în formele cele mai elementare ale predării gramaticii românești: greșelile școlare, confuziile analizei devin previzibile pentru cel care înțelege în profunzime structura limbii; numai cine identifică punctele ambigue ale sistemului poate să-l prezinte corect altora. Interesul principal al cărții rămîne desigur cel științific: sînt propuse teme prea puțin studiate în gramatica românească – partitivul, categoria non-numarabilelor, raportul generic / individualizant, rolul emfazei – și sînt regîndite altele, mai discutate în trecut – tranzitivitatea, pasivul, raportul dintre sintetic și analitic, predicția etc. – într-un discurs științific modern, sincronizat cu unele dintre cele mai interesante direcții actuale ale cercetării lingvistice. Nu în ultimul rînd, în volum sînt prezente tendințele limbii, dinamica românei de azi: prin construcții gramaticale ilustrînd fenomene fundamentale: analitismul (*în locu' la șefă, din cauza la medicament*), transformarea articolului *lu(i)* în „marcător analitic de caz pentru formele care nu pot exprima o variație flexionară” (p. 61), scindarea funcțiilor de marcă de caz și marcă de individualizare în construcții cu „dublă articulare”, precum *lu șefu'*, rolul articolului în adaptarea împrumuturilor recente la sistemul morfosintactic românesc, extinderea clasei de adjectiv invariabile etc.

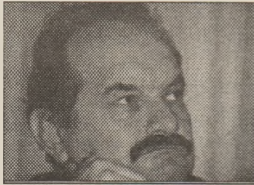
Un discurs clar, impecabil articulat și permanent susținut de mulțimea exemplurilor e stimulat deopotrivă în planul științific (prin numeroase sugestii pe care le oferă pentru noi teme de cercetare) și în cel didactic (propunînd o abordare inteligentă și suplă, a gramaticii în învățămîntul românesc de azi). ■

cronica edițiilor

de Ion Simuț

Dicționarul patrimonialului literar

UN COLECTIV de 30 de critici și istorici literari de la Filologia clujeană, coordonat de Ion Pop, a finalizat un proiect ambițios de cercetare științifică, demarat cu cincisprezece ani în urmă, amplificat în 1995 și impulsionat de sprijinul acordat de două ministere și de Consiliul Național al Cercetării științifice Universitare. Volumul IV al *Dicționarului analitic de opere literare românești*, apărut la sfârșitul anului trecut, încheie o lucrare enciclopedică de analiză, sub formă lexicografică, a operelor reprezentative din istoria poeziei, a prozei și a dramaturgiei românești. Este prima lucrare de acest gen de la noi, geamană cu *Dicționarul scriitorilor români* (în patru volume) și cu *Dicționarul esențial al scriitorilor români* (într-un volum masiv, apărut în 2000), ambele declanșate tot de o inițiativă clujeană.

Lucrare ce presupune o vastă documentare și o tenacitate excepțională a elaborării, mai rară pe la noi, *Dicționarul...* coordonat de Ion Pop a avut un ritm bun al aparițiilor și demonstrează o cuprindere impresionantă a valorilor în timp (din toate epocile) și în spațiu (mai ales din țară, mai puțin din exil și deloc din Basarabia). Volumul I, A-D, a fost încheiat într-o primă formă în 1997, a fost îmbogățit într-o a doua ediție apărută în 2000, astfel încât însumează 183 de articole. Volumul II, E-L, a apărut în 1999 și cuprinde 180 de articole. Volumul III, M-P, tipărit în 2001, înregistrează 184 de scrieri. Ultimul volum, IV, Q-Z, încheie alfabetul cu încă 176 de opere analizate, iar o *Addenda* îndreaptă omisiunile completând sumarul cu încă o sută de titluri noi. Repertoriul de opere reprezentative însumează astfel 823 de titluri.

Pentru un mai răsunător titlu de glorie, pe care l-a dobândit deja *Dicționarul...* coordonat de Ion Pop, dar îl poate amplifica, sugerez un efort suplimentar pentru rotunjirea numărului la o mie de opere literare românești, prin completări cu scrieri reprezentative din Basarabia, alte opere din exil (foarte slab reprezentat), titluri noi din proza contemporană (mai exigent selectată decât poezia), adaosuri din secolul al XIX-lea și o eventuală extindere în zona non-fictivului și a imediatei actualități. La fel de binevenită ar fi și o versiune mai restrânsă, de 500 de titluri sau chiar mai puține, o selecție severă de opere care constituie canonul estetic al literaturii române. Se poate ima-

gina și o separare a materiei pe genuri literare. După cum alte colective de cercetare pot deschide alte șantiere pentru enciclopedii culturale ale medievalității românești, ale secolului al XIX-lea etc. Nu de proiecte ducem lipsă, ci de realizatori onesti. Tocmai de aceea *Dicționarul...* coordonat de Ion Pop este cu atât mai mult de laudat cu cât proiectul a fost concretizat mai rapid, în aproximativ zece ani de muncă efectivă, încheiată cu succes. Coordonatorul, în cuvântul introductiv, este pe deplin conștient de relativitatea și de perfectibilitatea lucrării, prin modificările posibile de sumar, prin restrângeri sau amplificări, prin inevitabila subiectivitate a selecției, prin redimensionarea unor articole sau prin reorganizarea sumarului, incluzând articolele din anexa volumului IV la locul potrivit în ordinea alfabetică. Ne putem aștepta în curând la o formă mai încheiată și cursivă, după ce vor fi preluate toate observațiile făcute în presă. Ar fi necesară, în general vorbind, reintroducerea referențelor de specialitate pentru lucrările colective de acest fel, de interes național, referenți care să facă anumite observații și recomandări, ce pot să fie luate în seamă sau nu. Depinde, desigur, și de interesul sau implicarea editurii. Casa Cărții de știință, animată înțelept de Irina Petraș, a fost foarte receptivă pentru finalizarea editorială a proiectului ce i-a căzut norocos în brațe. Editura clujeană poate deveni un factor stimulator de perfecționare a lui, pentru o mai ofensivă punere în valoare.

SE CUVINE un elogiu separat inițiatorului și coordonatorului de proiect, profesorul universitar Ion Pop, critic și istoric literar foarte cunoscut, o garanție de obiectivitate și de profesionalism. Când știm cât a pățimit Mircea Zăciu pentru *Dicționarul scriitorilor români*, într-o adevărată odisee povestită în jurnalul său, ne imaginăm ce cheltuială de energie intelectuală și fizică implică și acest *Dicționar analitic de opere...*,

ce angajare afectivă și... managerială presupune, cât timp alocat pentru revizia științifică a tuturor articolelor. Cel puțin trei motive îl recomandau în mod deosebit pe Ion Pop pentru o asemenea muncă de coordonare: autoritatea științifică incontestabilă în domeniul criticii și istoriei literare; apoi, capacitatea stimulatorie, organizatorică și de coagulare a

Pop, Cornel Robu, Octavian Șchiau, Ion Șeuleanu, Silvia Tomuș, Ion Vartic, Vasile Voia. Din rândul acestora, trei nu mai sunt de multă vreme printre noi: Livia Grămadă, Ioana Em. Petrescu și Liviu Petrescu, componenți ai formației inițiale care nu au ajuns să vadă nici primul volum al dicționarului. Toți ceilalți critici sau esești (dar aproape deloc istorici literari) au intrat ca asistenți sau lectori în Filologia clujeană imediat după 1989: în primul val – Ștefan Borbély, Ioana Bot, Corin Braga, Sanda Cordoș, Gheorghe Perian, iar apoi cei mai tineri – Laura Pavel, Horea Poenar, Lionel Decebal Roșca, Călin Teuțișan, Mihaela Ursa, sau foarte tineri – Laura Lazăr-Zăvăleanu, Nora Rebreanu Sava, colaboratoare numai la volumele III și IV, Andra Bruciu Ivan și Ovidiu Mircean, colaboratori numai la volumul IV. Campionul absolut la numărul de articole redactate (111) e nimeni altul decât coordonatorul; 42 de articole are Ștefan Borbély, 39 – Georgeta Antonescu, 38 – Gheorghe Perian, 36 – Călin Teuțișan, 31 – Ioana Bot, câte 30 – Laura Pavel și Lionel Decebal Roșca, 29 – Mircea Muthu, iar ceilalți se situează la o medie de 20-25 de articole, minus ultimii veniți. Veteranii sunt, în general, mai concisi decât cei foarte tineri, dar nu chiar în toate cazurile. Nu vreau să trag nici un fel de concluzie din dimensiunea articolelor. Observ însă că L. D. Roșca scrie frecvent cele mai lungi articole. Armonizarea stilurilor individuale rămâne un deziderat niciodată realizabil într-un colectiv atât de mare. Omogenitatea perfectă e o pură iluzie. Coordonatorul nici nu-și propusese o egalizare descriptivă într-un „timbru neutru”. A acordat „libertate metodologică și stilistică” diversității lecturilor, după cum afirmă în prefața la volumul I.

E de subliniat că *Dicționarul de opere literare...* coordonat de Ion Pop își propune să fie în primul rând critic și analitic, iar numai în plan secundar să fie istorico-literar și descriptiv. Furnizează pe scurt informațiile necesare despre fie-

care operă înregistrată, dar mizează pe o interpretare critică și pe o evaluare lucidă. Nu înseamnă însă că acest gând ambițios este ireproșabil împlinit. Obiectivul, perfect justificat, ar fi fost mai ușor de realizat cu o echipă omogenă de critici la fel de prestigioși pe plan național, cum era aceea de la *Dicționarul scriitorilor români*. Este greu de imaginat că se vor impune ca interpretări originale articolele despre romanele lui Camil Petrescu și Mihail Sadoveanu, semnate de Călin Teuțișan și L. D. Roșca, aflați la început de drum, demni, totuși, de toată încrederea. Sunt dificil de înfrânt anumite scepticisme (nu ale mele). Aceasta nu înseamnă însă, cătuși de puțin, că *Dicționarul analitic de opere literare românești* nu dovedește cu prisosință că respectă criteriul estetic, considerat suveran, situat deasupra neutrei descrieri de istorie literară, nici ea de repudiat. Un astfel de succint *Dicționar de opere* din literatura română a coordonat Mircea Anghelescu, apărut în 2003 la Editura Litera Internațional, creând o concurență și un termen de comparație. Emulația științifică nu e de neglijat.

POATE ca dicționarul clujean ar avea nevoie de o mai mare flexibilitate a criteriului estetic, prea sever, după părerea mea, pentru epocile mai îndepărtate și prea îngăduitor cu valorile de după 1945. Dar favorizarea epocii contemporane acordă dicționarului o personalitate distinctă. E de meditat pentru ce ne adresăm mai repede unui dicționar: pentru o valoare recentă sau pentru una istoricizată, dacă nu clasicizată? O implicare mai generoasă a criteriului istoric ar fi creat posibilitatea de a înregistra și opere importante în evoluția unor genuri și specii literare, dar mai modeste din punct de vedere estetic. Vad, astfel, ca înregistrabile și scrieri cum ar fi *Occisio Gregorii...* (o farsă studentească importantă în istoria teatrului românesc) sau romanul neterminat *Tainele inimii* de Mihail Kogălniceanu, ce era chemat în sumăr de un alt roman cu același titlu de Cristian Teodorescu.

UN ASTFEL de dicționar este mult prea important pentru a nu suscita o dezbatere mai largă și mai serioasă. Voi continua discuția în numărul următor, reflectând despre structura istorică, pe epoci literare, a selecției și voi face alte observații și propuneri, mai sistematice, de îmbogățire a repertoriului posibil de opere literare românești. ■

Dicționar analitic de opere literare românești, volumul IV, Q-Z, urmat de Addenda la volumele I-III, coordonare și revizie științifică: Ion Pop, Casa Cărții de știință, Cluj-Napoca, 2003, 724 p.

colectivului, experiență pe care o probase și ca director al revistei „Echinoc”; în al treilea rând, absența idiosincraziilor, a dușmăniilor în viața literară, care ar fi putut influența lista de opere din domeniul contemporaneității și mai ales al imediatei actualități.

S-ar cuveni de asemenea o cât de mică insistență asupra colectivului de autori. *Dicționarul analitic de opere...* este, în mod evident și firesc, contribuția mai multor generații. Vechea gardă a filologiei clujeane a dus greul, și ea cu diferențe de vârstă pe care nu le mai menționez: Georgeta Antonescu, Leon Baconsky, Nicolae Bot, Cornel Căpușan, Doina Curticăpeanu, Sergiu Pavel Dan, Vasile Fanache, Sara Iercoșan, Mircea Muthu, Dumitru

Comentarii critice

Anghelache și dublul său

PROTAGONISTUL celei mai misterioase sinucideri din literatura română, Anghelache M. din *Inspecțiune* de I. L. Caragiale, este „mănuitor de bani publici într-o mare administrație” și are printre colegii de breaslă reputația de a fi „dintre toți cel mai competent în materie” – apreciere împărțită și de mai marii săi pe linie ierarhică. „În vârstă de 40-45 de ani” (...) „e flăcău, stă cu sorăsa și cu mama lor, în Dobroteasa”. Comportamental, se prezintă ca „un tip de urbanitate”, chiar dacă, periodic, mai încurcă traseul prin oarece localuri de noapte „după cunoscutu-i obicei la luarea lefii”.

Cam atâta știm despre omul care, în debutul nuvelei, se află împreună cu „mai mulți prieteni” – angloați în administrație – „la masa lor obicinuită într-o berărie”, unde „stau de vorbă (...) despre chestiunile la ordinea zilei”, cea mai incitantă dintre ele vizând „nenorocirea unui coleg, vechi impiegat, reputat până mai zilele trecute ca un funcționar model, ca om de o probitate mai presus de orice banuală, și care fuge din țară lăsând în casa publică o foarte însemnată lipsă de bani”. Surprinzător, Anghelache îl apără cu vehemență, considerându-l „victimă a neglijenței altora” și argumentând că „omul nu se nenorocește” dacă, la o eventuală verificare efectuată în faza inițială, când un inspector „i-ar fi făcut casa” și „ar fi găsit lipsă mai nimic”, acesta l-ar fi somat pedagogic: „altădată socotește mai bine”.

Dialogul dintre cei patru camarazi, cu detaliile privitoare la mărimea sumelor vehiculate de „foarte enervatul” casier („Sute de mii, boule!... Milioane, neghiobule!”) și la timpul impardonabil de lung de când nimeni nu i-a verificat casa („De acum unsprezece ani, de când am luat-o în primire...”), urmat de ieșirea violentă la auzul vorbelor „corect” și „cinstit” („– Corect! De unde știu dumnealor că sunt corect?... Canaliile!” și, respectiv: „Cinstit!... Când aude acest cuvânt, d. Anghelache se scoală drept în picioare cu paharul ridicat în sus, și, în culmea furiei: – Nu vă permit să faceți glume proaste pe socoteala mea, măgarilor!, că vă sparg capul!”), coroborate cu trântirea paharului și ieșirea „turbat” pe ușă sunt de natură să le inducă prietenilor sugestia că exemplarul camarad „a făcut-o”. Tot ce se întâmplă după conturarea suspiciunii că nefericitul casier are o lipsă importantă în gestiune este interpretat ca dovadă peremptorie a vinovăției sale: Anghelache nu ajunge acasă până târziu după miezul nopții, trimi-

te vorba familiei că va lipsi de la domiciliu până dimineața, nu este de găsit nicăieri în localurile familiare grupului, nu vine la birou toată ziua următoare, în fine, dar nu în ultimul rând, sinuciderea. Cu atât mai de neînțeles – stupefiantă și absurdă – le apare vestea că, la deschiderea casei, nu se constată nici o lipsă. Bulversați și perplecși, cei trei descind la morgă unde cel mai tânăr, „plângând ca un prost”, lansează sfâșietoarea întrebare: „De ce?... de ce, nene Anghelache?”.

Au trecut, iată, mai bine de o sută de ani (nuvela a fost publicată în numerele din 24 noiembrie și 1 decembrie 1900 ale ziarului „Universul”) și cum „nenea Anghelache, cuminte, n-a vrut să răspundă”, interogația plutește de atunci, tulburătoare și provocatoare, prin spațiul din literatura română rezervat „enigmelor nesplicate”. Parcă *Inspecțiune* ar fi fost concepută special pentru a-l confirma – a posteriori, evident – pe Gaetan Picon din *Scritorul și umbra lui*, esteticianul francez observând, în deschiderea capitolului *Opera ca enigmă*, că „Opera de artă – și, în special, opera literară – nu ni se impune doar ca obiect de plăcere sau de cunoaștere; ea se oferă spiritului ca obiect de interogație, de anchetă, de perplexitate”. Este simptomatic, în această ordine de idei, faptul că, deși textul lui Caragiale rămâne unul dintre cele mai asiduu frecventate de comentatori, aproape nici unul nu abordează *Inspecțiune* din perspectivă estetică, interesul cvasiunanim focalizându-se obsesiv pe dimensiunea sa de enigmă sau de „ghicitoare”, ca să preiau formularea lui Paul Zarifopol, primul care a semnalat-o ca atare.

MOTIVAȚIA gestului suicidal al bizarului casier îi preocupă în egală măsură pe Ibrăileanu, Călinescu, Șerban Cioculescu, Valeriu Cristea, Silviu Iosifescu, Vicu Mândra, Mircea Tomuș, Mihai Gafița, B. Elvin ori, mai recent, Ion Vartic, fiecare dintre ei plasându-se la distanțe mai mici sau mai mari de o explicație validă, acceptabilă și – lucrul cel mai important – conformă cu adevărul textului. Accentuează pe ultima condiție considerând-o nu numai necesară, ci și obligatorie, fiindcă, iertată fiemi vorba cea proastă, am impresia că inextricabilul sinuci-

derii lui Anghelache i-a excitat în așa măsură pe cercetători încât, uneori, ei și-au cam pierdut uzul rațiunii literare și au transformat întâmplarea într-o chestiune în sine, liberă de context, într-o problemă teoretică, de deducție pură, extrăgând-o voluntarist și inadecvat din rețeaua de determinări propusă de textul lui Caragiale, în care, după părerea mea, misterul își află atât logica ascunsă, cât și dezlegarea.

MULTE exegeze mai vechi sau mai noi, de exemplu, depistează cheia sinuciderii introvertitului mănuitor de bani publici în zona relației sale cu superiorul ierarhic care intrupează Autoritatea – opresivă, înspăimântătoare, generatoare de anxietate perpetua și de înfricoșări paroxistice cauzate de imprezibilitatea malefică a prezenței/absenței sale. Or, dacă stăm și ne uităm bine, toate acestea aparțin unui imaginar birocratic care, pur și simplu, n-are nici o tangență cu universul din *Inspecțiune*. Logica imanentă oricărei interpretări critice veritabile interzice substituirea singurei Autorități reale în plan literar – aceea prezentă neechivoc, efectiv, material, în paginile *Inspecțiunii* – cu o alta fictivă, încropită ad-hoc, și, ce e mai grav diametral opusă ca imagine primeia.

Șeful lui Anghelache, inspectorul financiar, omul care reprezintă Autoritatea – recte Ministerul, Guvernul, Statul, într-un cuvânt, ideea de structură organizațională de rang superior – n-are într-însul nimic feroce, spăimos, de căpcaun administrativ capabil să inspire coșmaruri fizice ori metafizice. Dimpotrivă, este un tip simpatic și chiar puțin populist în comportament: descinde fără pic de morgă într-o berărie oarecare, „se apropie cu bunăvoință” de cei trei angloați, cere voie, civilizat, să se așeze la masa lor și face glume aluziv-politice cu schepsis: „Ei! dacă ar fi toți mănuitorii de bani publici ca Anghelache (...) n-ar mai trebui inspectori finanțari! Tot vrea guvernul să facă economii – ne-ar putea suprima pe toți...”. Merge cu apetitul conversațional până la a divulga subalternilor secrete de serviciu: în fond, controlul dispus de ministru trebuia să fie unul inopinat. Ca să nu mai vorbesc despre purtarea lui balcanic-indulgentă cu oca-

zia verificării.

ACEASTA este imaginea Autorității și a superiorului în *Inspecțiune*: un concubinaj pastoral, un exemplu luminos de coexistență pașnică între palierele ierarhice; restul e fantezie exgetică pro domo...

Nici asimilarea lui Anghelache speciei eterne, canonice, imuabile a funcționarului subaltern dintotdeauna și de pretutindeni nu excelează prin pertință. El este casier – versiunea decăzută în administrativ a trezorerului care, etimologic, semnifică pe omul ce a primit în grijă o comoară. O varietate de comoară sunt și banii publici în sumă foarte mare („sute de mii”, „milioane”) dați pe mâna lui Anghelache. Casierul este mănuitor, paznic și păstrător de valori cu care se află în contact direct, nu un intermediar, un vehiculant de substitute abstracte ale valorii (acte, hârtii, documente) precum funcționarul. Din acest motiv, psihologiile lor diferă fundamental. Dacă ținem neapărat să întrezărim silueta lui Anghelache printre personajele lui Kafka, el nu se va găsi vreodată în preajma lui K., nici acela din *Procesul*, nici cel din bruioanele romanului, ci undeva, în fața legii, dimpreună cu Paznicul cu care este cosangvin. A-l inseria comod pe eroul lui Caragiale între funcționarii dependenți, în actele și deciziile lor vitale, de capricii ierarhice sau de cutume birocratice este o dovadă de superficialitate: nu în exterior, ci doar înlăuntrul său putem descoperi resorturile adevărate ale impulsului obscur care-i împinge inexorabil mâna către ștreangul fatal. *Inspecțiune* este o construcție sferică, autarhică, aglutinând toate datele necesare elucidării misterului acestei variante insolite de „crimă perfectă”.

Să începem cu sfârșitul. La întrebarea „De ce?... de ce, nene Anghelache?”, după cum se știe, interogatul, „cuminte, n-a vrut să răspundă”. Cuminte, cuminte, dar evident provocator și cu adresă: de dincolo de moarte, ca ultimă sfidare, parcă, el lansează fiecăruia cititor invitația explicită la dezlegarea tainei. Dacă acceptăm premisa unei intenționalități auctoriale în acest sens (și cred că avem motive s-o facem: în timpul vieții, Caragiale beckettiza *avant la lettre* încercând ostentativ să adâncească misterul: „De ce s-o

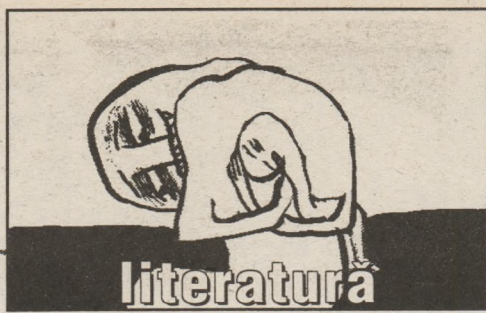
I. L. Caragiale

fi omorât Anghelache? Nici eu nu știu”), dacă, prin urmare, cădeam de acord că ne găsim în fața unei „ghicitori”, a unei enigme literare concepute ca atare în deplină cunoștință de cauză, putem purcede să urmărim în ce măsură scriitorul respectă regulile jocului pe care le presupune orice întreprindere de acest gen.

Prima dintre ele, cea mai importantă, o constituie ascunderea răspunsului (adevărului) în spatele unui număr cât mai mare de aparențe menite să-l deruteze și să-l împingă pe cititor pe felurite piste false. Caragiale face asta începând cu titlul și stratagema reușește: nu doar lecturanții neatenți, ci și câțiva comentatori reductibili, dar neglijenți cu litera textului, cad în capcană și așază „inspecțiunea” de a doua zi și frica de ea la temelia comportării de neînțeles și a morții consternante a casierului, ignorând faptul elementar că Anghelache habar n-are de controlul preconizat, el părăsind berăria înainte ca inspectorul din minister să le anunțe camarazilor vestea.

ADOUA modalitate de inducere în eroare a cititorului la care recurge Caragiale pentru a proteja taina morții lui Anghelache o reprezintă presărarea în text a unor false mistere, menite să acrediteze iluzia că ascund indicii revelatoare. Ele nasc întrebări cu efect controlat, fiind, în fond, parazitare, înșelătoare, destinate îndepărtării atenției de la autenticul motiv al sinuciderii casierului. Iată câteva: cum se face că, deși era zi de leafă, iar nenea Anghelache nu mai ajunge acasă, asupra lui nu se găsește decât niscaiva „măruniș în monede nouă de nichel ca de șaptezeci de bani”? Unde este restul retribuției? Apoi: de ce plusul constatată în gestiune

nu este în monedă curentă, ci „un pol de aur românesc” din urmă cu treizeci de ani? Și încă: are vreo semnificație faptul că polul respectiv era „învaluit într-o foiță de țigară” în condițiile în care nici un personaj din nuvelă nu fumează? Etc., etc.

Un alt procedeu ce se circumscrie regulilor de construcție a enigmei literare la care apelează Caragiale constă în aglomerarea de fapte, acțiuni, întâmplări selectate astfel încât să edifice în mentalul lectorului o certitudine – delapidarea efectivă –, deviantă în raport cu adevărul ce se cere escamotat cu meșteșug. Autorul dezvoltă o minuțioasă strategie de a oculta și de a face uitată o secvență capitală a nuvelei, prima, foarte redusă ca volum în economia de ansamblu a textului și având rolul de simplă, suspect de nevinovată introducere într-o poveste ale cărei puncte de interes sunt plasate orbitor în cu totul alte zone ale narațiunii. De altfel, până la finalul *Inspecțiunii*, nimeni nu mai face vreo referire la scena din berărie! În schimb, întreaga aventură a celor trei camarazi porniți să dea de urma lui Anghelache pentru a-l avertiza că îl paște controlul este suprasaturată cu indicii manipulate expres pentru a inculca și a consolida în cititor absoluta certitudine a culpabilității lui Anghelache. Toate neconcludente, deloc „în chestie”, dacă le judecăm la rece, însă puse repetitiv în pagină într-o așa manieră emoțională convingătoare încât sfârșesc prin a părea la fel de neîndoelnice, de imbatabile ca și apriorica teză pe care sunt chemate să o valideze: nenea Anghelache a delapidat!

Care este rostul (literar, se înțelege) insistenței cu care Caragiale vrea să convingă lectorul că Anghelache a vârat mâna în gestiune până la cot („*Îi lipsește mult!*...” decretează fără nici o dovadă, însă și fără umbră de dubitație unul dintre prieteni)? În primul rând, obținerea unui efect cât mai șocant la final, când se dovedește că din casă nu lipsește nimic. În al doilea și cel mai important rând însă avem de-a face cu jocul derutant al adevărului și aparenței ce se înscrie în amintitele norme de desenare a unui scenariu enigmatic. Concentrând întregul interes al cititorului-detectiv asupra unei delapidări concrete, reale, efective (deși numai ipotetice, în fond), Caragiale, ca un veritabil mare maestru al combinațiilor, execută o dexteră deplasare a atenției de la adevărata delapidare (deși doar virtuală și ea): aceea consumată în mintea și-n cugetul lui Anghelache. Ea și nu cealaltă reprezintă hybrisul, vinovăția gravă ce îl torturează interior; ea explică atât neobișnuita

comportare a personajului în secvența de la berărie, cât și misterioasa lui sinucidere.

Mănuitorii de bani alcătuesc o castă, un segment moral de elită al lumii: se revendică, pe filieră divină, din Sf. Petru, portarul împărăției lui Dumnezeu, iar pe linie profană din stirpea nobilă a marilor vistiernici de la curțile regale și imperiale. Erau oamenii de absolută încredere ai Suveranului, recrutați dintre exemplarele umane binecuvântate cu înaltul simț al onoarei, pentru care, între ființă și datorie, nu poate încăpea slăbiciunea vreunui clivaj. Rațiunea de a fi și măreția condiției lor le reprezintă incoruptibilitatea, ascetismul, viețuirea curată în imediata vecinătate și în contact nemijlocit cu chemarea păcatului, cu tentația diabolică supremă (banul e ochiul dracului, nu?). Fără integritatea lor, exprimată în cinste și corectitudine, lumea ar eșua în haos. Chiar dacă sensul sacral al existenței mănuitorilor de bani s-a degradat în timp, această castă continuă să funcționeze în virtutea asumării seculare și virtuale a pantonomiei onoarei. Când află din ziar despre sinuciderea casierului, colegii lui de breaslă pun lucrurile într-o ecuație etică radicală și sugestivă „*Bravo, nene Anghelache!... – Da! mai bine moartea decât dezonoarea!*” după ce, mai înainte, unul „*înțierase cu toată asprimea fapta*” dezertorului în America.

DUPĂ părerea mea, Anghelache este un delapidator potențial, măcinat în egală măsură de chemarea irepresibilă spre comiterea fraudei și de dorința chinuitoare de a nu-și pierde, făptuind-o, reputația de funcționar „corect” și „cinstit” – echivalentul terestru al simbolice onoare de castă. În atari condiții, invocarea ca certitudini de către camarazii inocenți tocmai a acestor calități care îl legitimează ca om și ca profesionist, dar pe care le știe irosite pe altarul păgân al păcatului săvârșit cu gândul, determină reacția lui autodemascatoare, de ins cu musca pe căciulă. Îndelungă vreme, poate, în sufletul său s-a dat, crâncenă, bătălia cu diavolul și casierul a găsit în sine forța să se opună impulsului de a sustrage bani. Treptat, resursele de rezistență la ispită se apropie însă de sfârșit și el realizează că salvarea nu mai poate veni decât din afară, având un chip și un nume: inspectorii de control care îi pot transmite spaima de a fi divulgat ca delapidator, determinându-l astfel să renunțe la intenția de fraudă. Șansa lui de a rămâne onest este inspecția. Dacă, într-adevăr, Anghelache suferă de frică (și suferă), frica

lui nu este că vine controlul, ci, dimpotrivă, că nu vine. Îl așteaptă demult ca pe un semn providențial, de la un timp văzând în el *singura* salvare. În seara discuției de la berărie se convinge însă că așteptarea este zadarnică și că soarta îi este petcutluită: mai devreme sau mai târziu va delapida! Virtual, a făcut-o deja. Și atunci omul moral din Anghelache alege calea unică de a evita producerea efectivă a „*nenorocirii*”: sinuciderea. Casa de bani – permanenta, diabolica ispită – trebuie să rămână intactă. Prețul integrității sale este viața lui nenea Anghelache. Camaradul i-a citit, parcă, post-mortem, gândurile: decât dezonoarea, mai bine...

SE PUNE întrebarea: cum află Anghelache în seara fatală că destinul a făcut din el, fără puțință de dubiu, un delapidator irevocabil?

Un răspuns – cam năstrușnic, recunoscut – ar suna astfel: casierul blestemat este un cititor comprehensiv și pertinent al începutului nuvelei lui Caragiale *Inspecțiune*; acolo i se ia ultimul vâl de pe ochi și înțelege că este iremediabil și definitiv condamnat! Lăsând gluma la o parte, voi spune că autorul înțe-

lege să respecte până la capăt regulile jocului de-a ghicitoarea, nelăsând nimic neelucidat. Există în text, drapat cu grijă sub aparențe anodine, un personaj ignorat aproape total de comentatori, care deține cheia actelor, deciziilor și mișcărilor sufletești ale lui Anghelache, inclusiv a enigmatice sale sinucideri. Este dublul casierului, un fel de *alter ego* al său, care îi anticipează cu puțin traiectoria existențială: „*nenorocitul*” care fuge cu banii furati în America. Dacă recitim perfid-banala scenă cu care începe *Inspecțiune*, analogia dintre cele două personaje îmbracă haina ostentației: ambii sunt vechi impiegați, cu reputație de funcționari model, „*de o probitate mai presus de orice îndoială*”, corecți și serioși, cu destine ce merg mână în mână. Repetata, invariabila identificare a amândurora cu termenul, comun și implacabil definitiv, „*nenorocitul*” nu este deloc întâmplătoare. Când Anghelache îl apără cu patimă pe infractor, înfățișându-l ca pe o „*victimă a neglijenței altora*”, se apără, de fapt, pe sine, după cum, atunci când le explică enervat camarazilor în ce fel un control efectuat la vreme ar fi stopat prăbușirea în greșeală a „*celuilalt*”, discursul este emnamente autobiografic, de unde

și încărcătura sa emoțională specială, net disproporționată ca intensitate față de manifestarea unui neimplicat direct. „*Un tip de urbanitate*” ca Anghelache vorbea neîndoelnic altfel despre o situație de care ar fi fost, sufletește, fundamental străin. Dar nu este – o știe foarte bine fiindcă înțelege, revoltat, dar neputincios, esența relației cu „*celălalt*”. Intuiește că între el și dublul său legătura merge până la identitate – înapoi, dar și înainte. „*Celălalt*” îl premerge cu un singur pas; născut cu câteva clipe mai devreme, geamănul l-a făcut deja: a delapidat. Mesajul e premonitoriu și străveziu: urmează ineluctabil el – verdictul a fost pronunțat și nu admite recurs.

DAR, ajuns în acest punct, Anghelache comite un gest luciferic, de sfidare a destinului: el se vrea o ființă condamnată să fie liberă în opțiunile sale majore și găsește resursele lăuntrice de a alege singura ramură disponibilă a alternativei descalificării ca ființă umană: suicidul. Ori, altfel spus, voluntara *des-ființare*.

În absolut, Anghelache, așa mort și livid, este un învingător.

Gelu Negrea

Celălalt Caragiale

(Urmare din pagina 1)

IN CONSECINȚĂ [...], politica a devenit obligatoriu politicianism, trăirea – existență derizorie, ideologia – demagogie, democrația – falsă democrație, dragostea – amor (cu conotația depreciativă aferentă) (*conotație care nu exista când scria Caragiale* – NM), romantismul – romanțiozitate, psihologia – lipsa de psihologie [...], devotamentul – slugărnice, atașamentul – obediență...”. Și, așa adăuga, Caragiale, autorul de comedii, – „scriitor satiric” *par excellence*.

Dracul, acela ascuns în detaliile textului, nu e așadar chiar atât de negru. Înfrîngându-ne rutina lecturii, vom observa ușor că Gelu Negrea are dreptate. Al. Paleologu spunea cândva că nu doar parlamentarismul de la 1880 este vizat în *Scrisoarea pierdută*, ci orice parlamentarism, românesc sau european. După părerea lui Negrea, viciile personajelor caragieliene sînt veniale, țin de viața politică democratică (în regimuri totalitare, altele sînt regulile jocului, prin urmare și viciile, și, în pofida tezei lui Mircea Iorgulescu din *Marea trîncăneală*, nimic din ce se petrece în *Scrisoare* nu se potrivește cu deceniile de ceaușism), ca și comportamentul ori limbajul lor (caricat din rațiuni comice, dar nu fundamental altul decât acela pe care îl auzim răsunînd de la tribuna parlamentului actual). În plus, în naivitatea începuturilor, acești oameni sînt încă de treabă, neticaloșiți. Aveau dreptate Zarifopol și Ralea, printr-o puținii care au susținut teza, că, mai ales comparată cu aceea interbelică (despre cea de după 1989 ce să mai spunem?), lumea lui Caragiale e aproape para-

disiacă. Gelu Negrea e de aceeași părere: „Viața în comedie este robustă, plină de sănătate, neconflictuală la nivel macro, pînă aproape de pastoral. O lume, pînă la urmă, fericită...”. E un punct util discuției acesta. Dacă „forme fără fond” ironizate de Caragiale ni-l apropie, cum remarcam în editorialul anterior, aspectul lumii politice nu mai este același. Cu geniala intuiție, ne previne Caragiale însuși: „Începem o altă istorie mai puțin veselă decât cea de pînă ieri”. Nu mai este același aspectul lumii lui Caragiale în general, care aparținea încă de *la belle epoque* și semăna, cum am notat în altă împrejurare, cu aceea din tablourile impresionistilor: o lume care descoperea, pe lîngă *negotium*, bucuria otului, a călătoriilor de plăcere, a vacanțelor, și *week-end*-urilor, a *pic-nic*-ului, dansului și petrecerii în aer liber, o lume care se îmbrăca bine, chiar cu gust, mîncea pe alese și-și îngăduia cele mai adorabile capricii. Studiul lui Gelu Negrea ne refamiliază cu Lache și Mache, simpatici și deloc nocivi. Tocmai excesul de toxicitate pus în cîrca lor a făcut ca interpretarea operei lui Caragiale (de către critici sau de către regizori) să alunece încet-încet de la viziunea unui scriitor plin de haz și cu un simț acut de observație, dar îngăduitor, înclinat mai degrabă spre umor decât spre sarcasm, ironic, nu satiric, și în definitiv, el însuși un personaj cît se poate de caracteristic al *epocii frumoase*, la imaginea scriitorului-sperietoare, mîncător de mici burghezi, simțînd enorm și văzînd monstruos racilele (vă amintiți cuvîntul?) societății românești din vremea regelui Carol I.

Nicolae Manolescu

interviurile "R"

“Îmi place mai mult să scriu decât să vorbesc”

Filip-Lucian Iorga: - *Nu sunteți un obișnuit al ziarelor și televiziunilor. Vă displac interviurile?*

Lucian Boia: - E adevărat că nu dau prea multe interviuri. Aceasta nu înseamnă că le-aș considera prea puțin importante. Sunt convins că au importanța lor și că o cultură fără o astfel de mișcare de idei nu ar mai fi cultură. Rezerva pe care o am față de astfel de apariții ține în principal de temperamentul meu, de maniera mea de a-mi gestiona timpul. Cred că, până la urmă, ai de ales între a te ocupa de propria ta operă și a acorda interviu după interviu. De altfel, știu eu cât e de important să-ți scrii opera? Toate astea au doza lor de relativism.

- *De iluzie...*

- Sigur că există o mare parte de iluzie, așa că nu vreau să spun că modelul meu este mai bun decât al altora. Fericiți cei ce reușesc să le facă pe toate. În ceea ce mă privește, nu pot să fac treaba asta. În plus, lucru curios pentru un profesor, îmi place mai mult să scriu decât să vorbesc. E drept, la facultate mai și vorbesc. Dar plăcerea mea este să stau în fața foii de hârtie, să-mi storc mintea și să scot ceva. Nu este genul meu să mă exprim prin interviu. Din când în când, însă, cedez.

- *Vorbeați de plăcerea cu care vă așezați în fața foii de hârtie și pe care o ghicește, desigur, și cititorul. Poate un istoric să fie valoros, fără să fie și un bun scriitor?*

- Cred că istoria se poate face în foarte multe feluri. Eu am formula mea de a mă exprima. Scriu cărți. Fiind istoric, cărțile sunt de istorie. E drept că unii se întreabă dacă, într-adevăr, sunt de istorie. Recunosc că am făcut tot ce ținea de mine pentru a-i deruta pe cei care gândesc istoria între niște limite înguste și riguros trasate. Trebuie să spun că îmi place să scriu. Îmi place să construiesc ceva care să aibă și o formă literară și care să aibă o logică, o coerență. Nu mă interesează numai să transmit informația, ci să îi dau și un sens.

“Nu a existat niciodată o singură istorie”

- *Și să implicați cititorii.*

- Nu știu dacă o fac pentru cititor. Când scriu, nu mă gândesc la cititor, fiindcă nu am vreme. Nu mă mai gândesc nici la mine. Când scriu, scriu pur și simplu.

Oricum, nu cred într-o singură formulă de istorie. Poți să

faci și o istorie foarte seacă, o istorie cantitativă, cu șiruri de cifre și poate să iasă ceva foarte interesant. Depinde de proiectul pe care ți l-ai definit, de perceperea și forța de pătrundere a fiecăruia. Cred că sunt ultimul care aș putea să pretind o unică formulă de istorie. Alții pretind așa ceva și se supără dacă eu scriu altfel. Întotdeauna s-a scris și se va scrie întotdeauna în foarte multe feluri, din ce în ce mai multe, pe măsură ce societatea se diferențiază, abordările se diversifică și instrumentele de lucru se înmulțesc. Istoria se multiplică.

- *Și avem nu Istorie, ci istorii. O istorie plurală alcătuită dintr-o suită de istorii individuale. Istorii individuale, adică vieți alcătuite la rândul lor din suite de experiențe, trăite și interpretate în mod diferit. Mai multe vieți într-o viață, mai multe istorii într-o istorie.*

- Istorii care, toate la un loc, îți dau acea Istorie mai mult virtuală. Guizot spunea, acum un secol și jumătate, că există 100 de feluri de a face istoria. El o știa prea bine și nu știu de ce se tot minunează unii astăzi, în special la noi, unde nu există suficientă cultură istorică și deschidere către dezbaterea istorică din Occident. Asta e, poate să nu ne placă, dar n-am ce să-i fac istoriei! Țin să transmit această știre celor care nu au aflat-o până acum: nu a existat niciodată o singură istorie și nu va exista niciodată! Istoria se diversifică încontinuu. Nu o să ne ofere nimeni manualul acela definitiv în care toată istoria universală să fie cuprinsă într-o manieră completă și perfect echilibrată.

- *Poate că tocmai de aici pleacă reacțiile de care pomenați. Din nevoia de manual, de rețetă. Schema dată simplifică lucrurile, iar pluralitatea naște, mai ales când nu ești obișnuit cu ea, sentimentul de insecuritate. Mulți caută rețete de trăit. De ce nu ar fi la mare căutare și manualele definitive de istorie?*

- Nu vreau nici eu să exagerez. Sigur că avem nevoie de modele, uneori chiar și de rețete. Toți folosim rețete. Dacă am gândi strict după mintea noastră – ce e drept, cei mai mulți oameni nici nu-și pun problema să gândească strict după mintea lor – dacă am avea fiecare drumul nostru și ne-am comporta după reguli proprii, nu s-ar mai înțelege nimeni cu nimeni și nu s-ar mai lega nimic. Cât am fi unii – zice-se! – de nonconformiști sau de originali, partea fiecăruia de conformism e mult mai mare decât cea de originalitate, fiindcă altminteri nimic n-ar funcționa. Toți avem un bagaj cultural pe care l-am moștenit, în spiritul căruia am fost formați și de asta ne comportăm ca oameni

mai mult sau mai puțin civilizați și responsabili. Firește că oamenii simt nevoia unei anumite orientări. La școală ai nevoie de un manual; dar acesta nu este decât un punct de plecare și cred că și elevilor trebuie să li se explice, de la bun început, că acolo nu sunt scrise lucruri absolute și bătute în cuie. În materie de interpretare, totul rămâne deschis. Vrem să formăm oameni care să gândească sau oameni care să învețe pe de rost ceva, o dată pentru totdeauna și care, apoi, să se răstească la cei care gândesc în mod independent? Eu cred că trebuie făcute eforturi pentru a forma oameni care gândesc, urmaresc și raționamentul altuia, care cred în propriile idei dar sunt, în același timp, deschiși și spre ideile altora. Cred că asemenea oameni vrem să formăm. Sau ar trebui să vrem.

- De fapt, știți ce istorie tot încerc eu să propun? O istorie inteligentă care este de preferat, zic eu, celei neinteligente. Istoricul e omul care trebuie să-și pună întrebări fără încetare. Și nu e vorba aici de a spune neapărat altceva, în ciuda anumitor instanțe intelectuale. Vorba e, și ceea ce spun este o banalitate, de a gândi istoria. De a o gândi cu mintea noastră. E asta ceva atât de extraordinar?

- *Nu devine, uneori, banalul, extraordinar? Poate că nu e chiar cel mai simplu lucru să gândești cu propria minte. Câteodată, e mai comod să preiei șabloane și să le reții.*

- Asta deja nu mai este treaba mea, decât în măsura în care mă ocup și de istoriografie, în măsura în care am scris o carte precum *Istorie și mit în conștiința românească* și în măsura în care îmi pot exprima opiniile în legătură cu un istoric sau altul sau în legătură cu mersul general al istoriografiei românești. E păcat, totuși, să nu gândești lucrurile cu mintea ta și cu mintea sau atitudinea generației noastre. Trebuie să încerci a privi lumea ca om al timpului tau.

“Aceeși realitate va naște mereu alte și alte interpretări”

- *Există, la ora actuală, două tendințe aparent opuse, dar care, de fapt, se hrănesc reciproc: unificarea instituțională, globalizarea economică și informațională, pe de o parte, și fărâmițarea culturală, diversificarea modelelor, relativizarea sensurilor, pe de alta. În acest context, istoricul continuă să încerce cu sens construcțiile sale. Nu și-a pierdut foamea de sens?”*

- Asta e treaba istoricului. Din istoria mare, care este cam amestecată, din care cauză nici

nu prea știi, la prima vedere, ce să alegi din ea, istoricul alege, filtrează, simplifică și construiește. Fii sigur că aceste construcții ale noastre, ale istoricilor, nu sunt identice cu istoria adevărată. Nici nu au cum să fie. Sunt modele ideale, în care realitatea este rearanjată, în așa fel încât să capete sens. Cu siguranță, istoria capătă mai mult sens în construcțiile noastre, decât are în realitate. De fapt, istoria este un exercițiu de coerență. Pentru asta, însă, trebuie să pui o doză de inteligență și trebuie să fii conștient tot timpul că o anumită deformare față de realitate se petrece.

- *Trebuie conștientizate limitele demersului istoriografic.*

- E complicat aici. Pe de o parte, trebuie să crezi în capacitatea ta de a afla adevărul sau de a te apropia cât mai mult de el. Dar, în același timp, e bine să ai și o doză de relativism și să îți dai seama că nu ai, de fapt, oum să atingi adevărul în totalitatea lui. Trebuie să cauți să fii cât mai aproape de el, dar să rămâi conștient că există și alte abordări și că alții pot gândi altfel decât tine. Aceeași realitate va naște mereu alte și alte interpretări. Suntem însetați de absolut, dorim să ajungem la o cunoaștere deplină, sigură, definitivă dar, pe de altă parte, există și dorința de libertate, de judecată personală, de interpretare și reinterpretare.

Până la urmă, istoria e un joc...

- *Jocul cu trecutul...*

- Un joc serios, dar care nu trebuie luat excesiv în serios și care presupune personalitate, talent și abordări mereu noi. Nimic nu trebuie absolutizat. La fel cu nimic nu trebuie bagatelizat, fiindcă toate lucrurile sunt serioase pe lumea asta. Dar să fim serioși, fără a deveni solemn! Uneori, solemnitatea tinde spre prostie. Cred că suntem în stare să percepem și seriozitatea și relativitatea unui lucru, și să le îmbinăm.

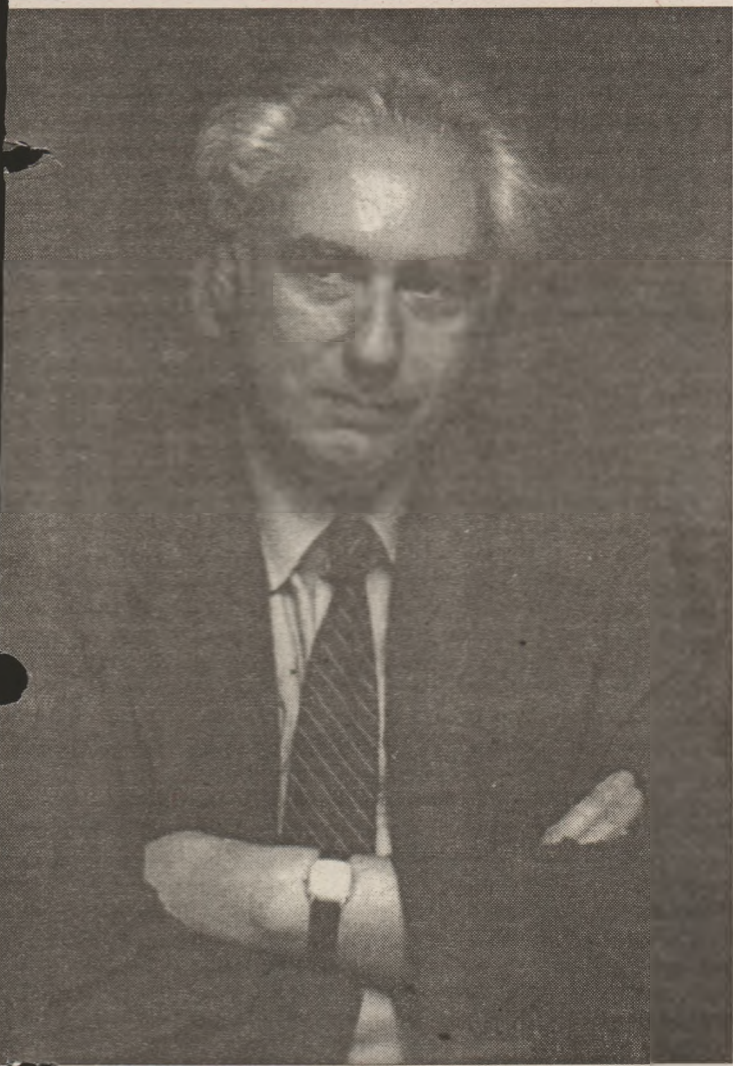
- *Ca să preiau o formulă din Pentru o istorie a imaginarului, să încercăm să-l împăcăm pe Don Quijote cu Sancho Panza...*

- Ar fi ideal dacă am reuși. N-ar fi rău ca măcar să încercăm.

- *Istoria este de multe ori incomodă. Am vrea câteodată să scăpăm de ea, și actuala construcție europeană are anumite probleme cu istoria; e nevoie de un nou set de valori, de o nouă mitologie istorică, potrivită cu proiectul Europei unificate.*

- Nu știu ce se va întâmpla cu istoria. Noi, istoricii, abia dacă reușim să cunoaștem câte ceva din trecut. Ce să mai vorbim despre viitor? Sigur, e normal să ne pronunțăm și asupra viitorului, dar de cele mai multe ori greșim. Însă am sentimentul că istoria nu mai joacă în viața comunităților rolul pe care l-a

acat mai ales în secolul al XIX-lea, atunci când s-au constituit identitățile naționale și când s-a organizat foarte mult pe istorie. S-ar putea ca lumea spre care ne îndreptăm să aducă o eclipsă de istorie, totuși, nu o eclipsă totală, ci pentru că oamenii se vor interesa întotdeauna de trecut.

- Istoria reală merge tot mai repede și, în multe privințe, ne surprinde de trecut. Sau, dacă vorbim e prea tare, trecutul devine, în anumite momente, mai puțin semnificativ.

- Ne despărțim de trecut... râzând, vorba lui Marx ?

- Și râzând, și plângând. În istorie, întotdeauna s-a răs și s-a plâns. De fapt, asta e viața noastră. Rădem și plângem fără încetare.

- Și de multe ori, în același timp.

- Poate de cele mai multe ori. Acum, în legătură cu construcția europeană, este vizibilă dificultatea de a așeza Europa pe anumite baze istorice. Nu că bazele acestea nu ar exista, dar sunt mai greu de identificat decât, să zicem, identitățile naționale. În cazul Europei, lucrurile sunt mai complicate, cu atâtea națiuni, atâtea istorii, atâtea diversități culturale, religioasă. Mai e și distincția peste care trecem acum mai repede, dar în care eu cred, cea dintre Europa Occidentală și cea Răsăriteană. Noi când vorbim de Europa, inclusiv în sensul

actualei construcții politice, vorbim de Occident. De Occident nu scapă nimeni și foarte bine că nu scapă, chiar dacă există și în civilizația occidentală lucruri care nu sunt întotdeauna foarte agreabile. Civilizația aceasta are de toate; e de departe cea mai bogată, cea mai diversificată, cea mai liberă dar și cea mai conflictuală. Mă gândesc la întreaga istorie a Occidentului, nu neapărat la ziua de azi. Întâlnești în istoria Occidentului mai multe bune decât în alte părți și poate... și mai multe rele.

“Se creează, chiar sub ochii noștri, un nou tip de civilizație”

- În fine, trăgând linie, rămâne faptul că civilizația occidentală este marea civilizație a ultimului mileniu și că nu există astăzi alternativă rezonabilă la modelul occidental. Se creează chiar sub ochii noștri un nou tip de civilizație. Tot timpul oamenii au făcut altceva, a existat o evoluție care s-a accelerat treptat, începând cu secolul al XVIII-lea, dar nu existau rupturi radicale de la o generație la alta, cea mai mare parte a moștenirii trecutului fiind preluată. Acum, ritmul de evoluție este din ce în ce mai accelerat. Să ne gândim câte

modificări radicale, pe care poate le ignorăm fiindcă ne sunt foarte familiare, s-au produs numai în ultimii zece ani, și nu mă refer la Lume, în general, ci la viețile noastre și la societate. E suficient, cred, să pomenesc internetul și telefonul mobil. Acum apare o generație care nici nu-și poate imagina istoria dinainte de internet. În acest context, nu știu cât interes va mai exista pentru istorie. Sunt și voci care spun că Europa e ceva ce facem noi astăzi și că nu e cazul să ne raportăm la nesfârșit la trecut.

- Ceva de genul: dorim Europa, deci trebuie să existe ! Numai că nu întotdeauna lucrurile ies așa cum ni le dorim.

- Până la urmă, asta este istoria: un complex de condiții materiale, care reprezintă partea de inerție, iar pe de altă parte, tot ceea ce avem noi în cap și de unde rezultă voluntarismul istoric. Sigur că nu poți să faci chiar tot ce-ți trece prin cap și bineînțeles că multe lucruri se materializează deformat, chiar pervers (și aici avem exemplul utopiei comuniste). Avem tot felul de proiecte, dintre care unele pot să fie chiar absurde; dar foarte multe dintre aceste proiecte au o noi-mă și se și realizează. Așa și cu Europa: dacă se dorește să existe o Europă, se va face, cu toate ezităările, renunțările și deformările care vor apărea în raport cu proiectul ideal.

- Întorcându-ne la România, nu vi se pare că în societatea noastră, chiar în mediile academice, există o carență de comunicare ?

- Așa este, dar cred că nici eu nu sunt chiar cel mai potrivit pentru a critica o asemenea stare de lucruri, pentru că nici eu nu comunic prea mult. Eu îmi fac treaba mea, o lansez și apoi îi las pe alții să o judece. E adevărat că noi suntem o societate scindată și mult prea ideologizată, în care inamicitățile personale dintre oameni li se adaugă și fondul de disensiune ideologică. E un cumul care conduce spre refuzul celui alt. Suntem o societate dezechilibrată și nici nu puteam să fim altfel.

- Și o societate foarte puțin reactivă.

- Da, vă spun drept, m-aș fi așteptat ca după '89 să aibă loc o dezbateră mult mai vie de idei și ca intelectualii să dea mai mult. Firește, sunt mulți care au dat destul, dar m-aș fi așteptat să fie mult mai mult, în condiții de libertate. Nici istoria nu a oferit, încă, atât cât mi-aș fi dorit. Sigur, eu am deschis poate un drum, dar cred că încă multe altele ar fi putut fi deschise. E încă foarte mult conservatorism. Nu am calitatea să mă pronunț, dar acest lucru se vede și în literatură. Tot aștept marele roman românesc care să asimileze ceea ce îi oferă,

din belșug, și în plan social și în plan psihologic, comunismul și post-comunismul. Nu a existat acea explozie, acea efervescență culturală pe care o așteptam.

“Zis și făcut: nu s-a mai trimis delegația la Constantinopol...”

- Care a fost cel mai radical contact pe care l-ați avut cu îngrădirile ideologice impuse de regimul comunist ?

- Eram student, în 1966, colaboram la revista “Viața studentescă” și le-am dat ideea, fiindcă se apropia 24 ianuarie, să realizăm un montaj cu extrase din presa vremii, însălate într-un comentariu al meu. După ce a apărut, a izbucnit scandalul. Am fost acuzat că îi consider pe moldoveni ca nefiind români; era vorba despre un articol apărut la București și care scria cu entuziasm despre Unire, folosind însă o exprimare de tipul: “moldovenii de la Iași și românii de aici”. La 1859 nu era o problemă ca moldovenii să-și zică moldoveni. Devenise, însă, o problemă pentru neisprăviții de politrucci care deveniseră din anti-naționali din anii '50, naționaliști care mă acuzau pe mine de ... lipsă de patriotism. Revista a fost retrasă de pe piață și a fost scoasă o nouă ediție, din care dispăruse și referirea la delegația care a fost trimisă, la Constantinopol, pentru a anunța alegerea lui Cuza. Întrebarea cenzorilor venise imediat: “Ce nevoie aveau românii să trimită o delegație la Constantinopol ? Noi nu ne puteam face unirea singuri !” Zis și făcut: nu s-a mai trimis delegația la Constantinopol. Asta ca să vedeți la ce grad de imbecilitate se ajunsese, și asta în așa-zisa perioadă de “deschidere” a regimului comunist.

- Coborând în istoria dumneavoastră personală, ce v-a atras spre studiarea trecutului ?

- Este, în primul rând, o chestiune de familie. M-am născut într-o casă de intelectuali, am avut o bibliotecă destul de mare, rămasă de la bunicul meu, cu multe cărți de istorie și de literatură, și cu tot felul de enciclopedii. Am fost un pasionat al enciclopediilor și încă nu e zi în care să nu mă uit într-una dintre ele. Mama a urmat Literale și se specializase în literatură română veche. Trebuia să facă o teză de doctorat cu Cartoian, dar nu a reușit, fiindcă a murit și Cartoian și au murit multe lucruri atunci, imediat după al doilea război mondial; apoi a lucrat la Arhivele Statului și la secția de manuscrise de la Biblioteca Academiei. Tatăl meu a făcut studii de sociologie (a fost în echipele lui Gusti) și a fost, de asemenea, stenograf la

Parlament și a lucrat cu Henri Stahl, cel care a întemeiat sistemul românesc de stenografie. Atmosfera în care am crescut m-a îndreptat mai mult spre istorie decât, să zicem, spre inginerie. Mama m-a susținut în dorința mea de a urma Istoria, care s-a cristalizat încă de pe la 12 ani; multă lume, însă, s-a mirat de alegerea făcută. Un elev bun trebuia neapărat să se facă inginer; istoria era pentru cei mai prostuți sau pentru fete. Chiar mă amuză să mă gândesc cum aș fi arătat eu ca inginer: aș fi fost o catastrofă. Istoria a fost cea care m-a pasionat: acea istorie largă, deschisă către alte arii culturale; întotdeauna mi-a plăcut să gândesc, să inventez tot felul de teme. Asta nu înseamnă că nu am făcut și istorie tradițională. Am cercetat în arhive, am publicat și o lucrare despre relațiile dintre români, cehi și slovaci; teza mea de doctorat a fost o monografie despre Eugen Brote, un om despre care nu se mai știa aproape nimic și căruia i-am reconstituit biografia. Nici eu nu sunt de acord cu tine: istoricii de astăzi, care evită arhivele. Este o bună școală, indiferent ce ajungi să faci după aceea.

- Fiindcă v-ați ocupat de mituri, mi-aș permite să vă întreb dacă vi s-a întâmplat vreodată să vă întâlniți cu “mitul Lucian Boia”.

- Nu știu dacă există chiar un “mit Lucian Boia”. Există, poate, o mică legendă care, pe lângă alte aspecte ale ei, pornește și din faptul că public destul de des în străinătate. Unii își închipuie că eu nu prea trăiesc în România și, când mă întâlnesc pe stradă, mă întreabă, mirați: “Cum, ești în România ?!” De fapt, eu stau aproape tot timpul în România. Ce mă mai frapază este că oamenii îmi citeșc cărțile și foarte mulți înțeleg altceva decât am vrut eu să spun. Dar cred că asta e ceva curent: o carte se multiplică în funcție de cititor. Uneori, însă, mesajul se modifică, parcă, în mod exagerat.

- Ce lucrări pregățiți acum ?

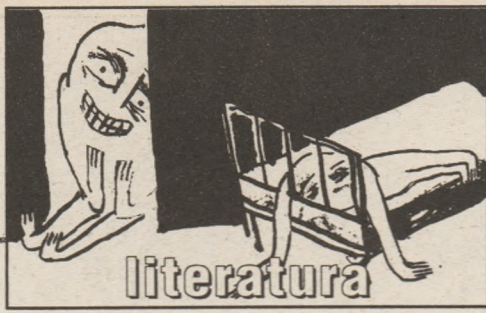
- Ultima carte pe care am terminat-o tratează imaginarul cliimei și acum scriu, pentru editorul meu francez, o carte despre Jules Verne.

- Ce le-ați spune studenților, la cursul de Istoria istoriografiei, despre istoricul Lucian Boia ?

- Mă puneți în postura dificilă de a încerca să mă autodefinesc. Bun, le-aș spune despre Lucian Boia că este un istoric neconvențional, un istoric de idei – bune sau rele ! – care a abordat o diversitate de teme și un istoric căruia îi place să dea un sens lucrurilor pe care le comunică și o formă literară, dacă nu e prea mult spus, scrierilor sale.

Interviu realizat de Filip-Lucian Iorga

“Atunci ajunsei eu să înțeleg
cu cât te doare mai mult
lipsa unui bun pe care l-ai
cunoscut”

(Mateo Aleman, *Viața lui
Guzmán de Alfarache, iscoadă
a vieții omeneste*)

Daniel Vighi

Jimi Hendrix se vede într-un colț, întors din profil

- primul jam-session al serii -

Pune rucsacele aici.
- Unde?
- Uite aici, la
marginile, lângă trave-
versele astea. Proptește-le aici
că o să stăm mai mult, precis o
să stăm mai mult.

- Întotdeauna Pol are proble-
me. Nu știu cum se face că ne-
norocitu' asta ne face să intrăm
în belele. O să vezi tu dacă nu e
așa!

Se așază Pit lângă Gioni,
privește cam plictisit, așa pri-
vește Pit când se așază între
mormanele de rucsacuri, printre
păturile rulate cu sforile groase
și curelele petrecute peste mar-
ginile de sus ale rucsacelor. Pri-
vește plictisit Pit lângă Gioni și
nele, travelele, macazele de
cale ferată; alături de ei Man-
dragora trage de o oală, trage de
un ceainic înnegrit pe care l-a legat,
ia te uită ce interesant l-a legat
de asta, cum draci îi zice?,
bretea de la buzunarul rucsacului:
un buzunar, cel din stînga,
în care se vede capătul unei
lanterne lungi, cu baterii rotunde,
trei la număr. Bună lanternă
are Mandragora, cu lumina ca
un reflector, ce zic, tot ce are
grăsălonul asta e ca lumea, și
radioul asta portativ, chestia asta
ce nu se vede pe toate drumu-
rile, îi zice radiocasetofon și e
cu baterii și are casete mici. O
minune, și în plus poți înregistra
direct pe palavrăgiul de la radio
Luxemburg și muzica din UK
top. E cu totul altceva decât
magnetofoanele TESLA sau
cele rusești, căcaturile alea fără
vino-ncoa. Urâte ca dracu. Ra-
hat. Asta e mîndria lor, noblețea
grupului, e din vest scula asta de

radiocasetofon, de la unchiu-
său. El îi trimite reviste cu mu-
zică, discuri de ultimă oră, haine
ca ale hippioților, e ca lumea
unchiul și nici nu e bătrîn, așa
s-a nimerit treaba. Tatăl lui Man-
dragora e cel mai mare dintre
cei opt frați și unchiul său e cel
mai mic dintre ei, ultimul, nu
are mai mult decît el, e mai
mare cu vreo trei, patru ani. E în
America de trei ani deja, a ple-
cat cu o chestie din asta de
schimb de experiență între uni-
versități, așa ceva, o bursă de o
lună și dus a fost, nu s-a mai
întors și tare s-au mai necăjit ai
lui, unchiul mai mari ai lui Man-
dragora dintre care unul era la
securitate, altul la vamă, altul la
partid, numai posturi grase,
doar tata lui Mandragora e altfel,
e prof de sport la o școală din
apropiere și trăiește despărțit de
mama lui care asemenea e profă
de sport și e încurcată cu Mi-
haiul care e tot prof de sport și
ceva antrenor de-al doilea ori
de-al treilea la echipa națională
de gimnastică masculină și e
toată vremea plecat afară și acu
a luat-o și pe mama lui Mandra-
gora, așa că el e singur, e mai
toată vremea de capul lui și pri-
mește reviste, tricouri faine de
hippie de la Billy, unchiul, care
e și el ceva hippie, așa îi spun:
Billy sau, simplu, Bil. Numele e
cel al lui Cox, Billy Cox pe care
l-a văzut unchiul la festivalul de
la Filmore East acu doi ani și s-a
fotografiat cu el alături de The
Band of Gypsies și Jimi Hendrix
se vede într-un colț, întors din

profil, abia îl recunoști în poză,
vorbește cu careva, îi spune
ceva, nu știu ce draci îi spune că
s-a încordat Gimi astalaltul, go-
lanul din cartierul Prințul Tur-
cesc din România, Timișoara,
orașul de pe Bega. S-a scremut
Gimi să priceapă ce anume e în
poza aia, s-a tot uitat o după
amiază întreagă, au fumat țigări
cu frunze de cîneapă doar așa ca
să priceapă mai mult din poza
aia. Unchiul Bil se învîrte pe
acolo cu hippioții, are părul
lung pînă la cur și o palărie
mexicană, are și o bentiță pe cap,
din asta de-a indienilor, a pieilor
roșii, așa cum au văzut ei pe
cînd erau la școala generală în
filmele cu Pierre Brice, cu Win-
netou și Old Shatterhand. Așa
bentiță are unchiul Bil cum are
Winnetou, și mocasinii și jean-
sii Levis ai unchiului Bil au pe
marginile niște ciucuri mișto și
niște ciucuri la fel jos, la tur, sau
cum îi spune, acolo unde cad
blue jeansii ușor peste mocasi-
ni; e ca lumea și mai are și un
cămășoi mare, înflorat cămășoi
are unchiul Bil și la gît are o
bentiță de piele de care e legat
un os de la o gîină, așa cum are
Janis Joaplin. Adică, mai bine
zis, cum avea zănateca de Janis
că s-a prăpădit anul trecut în
toamnă ca și Jimi, numai că ea
în octombrie și el în septembrie,
și a fost mare nenorocire și ma-
re durere pentru unchiul Bil
moartea ghitaristului asta cu păr
creț la care se uită ei în bar, aco-
lo în fund, lângă budă, stau la
masă și se holbează la fotogra-

fie. E așa ca și cînd ascuți niște
cîntări ale nespălaților plini de
pureci de pe marginea trotuare-
lor din Chigaco, din Los Ange-
les, din L.A., adică „El-Ei”, și
pietonii burgezi yankei se uită
indignați cum se scoală cutare
de acolo din gașcă și merge la
unul dintre pretenarii lui, dintre
hoavării tolăniți pe trotuar să
ceară o țigară, cam așa cum se
scoală acum Gimi de pe margi-
nea travelelor de la Gara Mică,
din cartierul Fabric, nu departe
de Piața Badea Cîrțan, în apro-
pierea caselor de pe Ecaterina
Teodoroiu din Prințul Turcesc.
Privește Gimi la poza aceea cu
Jimi Hendrix.

- Ce face, întreabă Gimi în-
cordat și toți scrutează poza
color, fumează țigări bulgărești
cu frunze uscate de cîneapă doar,
doar pricepe ceva, doar, doar
simt ceva din nebunia de acolo
deși n-ar putea zice că în foto-
grafia de dinaintea lor chiar o
nebulie ar fi, nu rezultă asta din
imaginea aceea în care doar
Billy Cox stă cu fața întoarsă
spre aparatul de fotografiat,
doar el ascultă rugămîntea lui
Bil, a unchiului; Jimi Ghitaris-
tul, The Best și The King, Ma-
jestatea sa Jimi e întors aproape
cu totul și aproape că nici nu
știe că e fotografiat, la fel și ce-
lalalt care stă alături: Buddy
Miles e acela din colț.

Și Pol nu mai vine, să vezi
că nu mai poate veni, să vezi că
din nou l-a sechestrat colonelul
de miliție, tata lui, boul și

nesuferitul care a decretat că el
e rușinea familiei după marile
lupte care au avut loc pentru
pletele pe care bietul Pol nu și le
putea permite, așa că s-a ras în
cap și și-a lăsat doar o șuviță în
vîrf ca tătarii din vechime și îi
stătea a dracu' de bine că toată
lumea întorcea capul după el
cînd se plimba cu poncho-ul
mexican și tuns în cap și cu
șuvița aceea. Pe urmă a tocmit
tov colonel niște sergenți cu
diagonală din trupele ministeru-
lui de interne, a dat ordin să fie
arestat, imobilizat, și apoi să-i
fie tunsă șuvița aia, asta după
ce, înainte vreme, l-au dus la
postul de miliție din Piața Tra-
ian și l-au tuns cu breton, pier-
dut pe ceafă, și parcă era Pol
asemenea tîmpioților astora de la
școala de partid de pe strada
Pestalozzi. Pe urmă s-a ras în
cap și au fost mari discuții aca-
să, mari probleme, mare scan-
dal, lupte, bătăi, strigătele fu-
rioase ale colonelului, care era
și șeful de partid la organizația
județeană a Miliției, zbirerele
s-au auzit și la vecinii de pe
Trandafirilor, unde erau blocu-
rile vilă cu ștabii de partid și de
stat. Numai că nimeni n-a prea
stat să se mire de strigătele cele
furioase că nu era nicicum
ceva nou. Mulți aveau copii la
fel și asta le venea tocmai de la
faptul că prea aveau de toate co-
piiilor ălor, prea erau de bani
gata, cum se zice, prea le pri-
meau pe toate din vest, prea le
știau pe toate de acolo și de
aceea aveau în cap numai pro-
stii: ca Paul care și-a schimbat
pînă și numele, își zice Pol.

- Îmi periclitezi cariera, ne-
norocitul, i-a strigat colonelul
și el s-a mulțumit să-l privească
în felul în care se uită la lume
Paul Newman în Butch Cassidy
și Sundance Kid, așa s-a uitat la
colonel, și-a exersat din timp
privirea, a studiat de mai multe
ori la cinema Capitol cum anu-
me se uită Paul, Pol adică, la
Robert Redford și la femeia go-
lanca pe nume Katherine Ross.
Le-a și spus hippioților, la bar,

Ți-e sete
de cultură?
Bravo!

Te aștept la
cafeneaua literară

marți, miercuri, joi, vineri: 10³⁰ - 18³⁰

băutura - discount 25%
cărțile - gratis

la parter, în expoziția dedicată artelor vizuale.

MIERCURI, 18 februarie

Teatru lectură
Repetiție cu public „Salonul 6” - Cehov

20⁰⁰

JOI, 19 februarie

Teatru: *Requiem pentru un vis*
adaptare după „Acompaniatoarea” de Nina Berberova
cu: Tamara Crețulescu

20⁰⁰-21⁰⁰

VINERI, 20 februarie

Concert:
Adi Manolovici și Costi Sandu

20³⁰

Discotecă - Muzica anilor '80

24⁰⁰

SÎMBĂTĂ, 21 februarie

Festivalul de muzică „Prometheus Live”
în colaborare cu Radio România Tineret

21⁰⁰

Discotecă - Muzica anilor '80

24⁰⁰

DUMINICĂ, 22 februarie

Concert jazz:
Silvia Dumitrescu & 4-Given

20³⁰

MARȚI, 24 februarie

Chitară clasică - George Popescu

20⁰⁰

MARȚI-JOI 19⁰⁰-21⁰⁰ discount 25%

**CLUBUL
PROMETHEUS**

FUNDATIA ANONIMVL

Piața Națională Unite 3-5, Sector 4, București
numerele în telefon: 336.66.38; 336.66.78

cum anume se va uita la colonel cînd va fi să fie înfruntarea finală după ce se va fi ras în cap. A exersat uitătura la masa lor din fundul localului, nu departe de intrarea la wc, a privit țapăn în fumul țigării și și-a mai compus și rictusul de blazare; așa îl va scruta din priviri pe colonel, chiar așa cum se uită delincvenții, golani, ratăciții, evadații, transfugii, rătăciții, cei plecați de acasă în lumea largă și care au trecut prin atît de multe încît nimic nu-i mai poate impresiona și de aceea se poartă cu plete, cu mocasini, cu cămașoaietele înflorate, cu mărgelile ieftine de sticlă colorate, cu jeansi, cu rucsac, cu ceanul afumat, cu tot felul de nimicuri cu care merg, la fapt de seară, pe drum pustiu, printre lanuri de porumb și pe lîngă ei trec mașinile una după alta și ei privesc la toate din jur, la fel cum se uită Redford și Newman, la fel cum se uită Eastwood în nebunia aceea de film cu pumnul de dolari, și e muzică, peste tot e muzică, noian, puhoi, navală de muzică, Moonflower, și chiar și fanfaronul de Tom Jones își are loc în sufletul lor cu ale lui grandomanii: This Is Tom Jones acu doi ani, alt disc pe nume Tom și acu, anul asta, She' A Lady.

Acu se uită Pol la colonel. Ascultă urletele lui de colonel despre periclitarea funcției:

- Ce anume zic colegii mei cînd te-or vedea? Ce zic vecinii cînd te vad cu poneava aia, strigă. Chiar așa îi zice colonelul poncho-ului său în graiul de acasă de la mama sa din Ardeal. Țipă tare în legătură cu poneava aia. Țipă enervat, scos din minți. Adică el, care e secretarul organizației de partid pe Miliția Județeană nu își poate struni odrasla!? Ce exemplu dă altora cînd fiul său e ras în cap și numai' cu o șuviță de păr și cu poneavă pe el, cu ciucuri la pantaloni, cu tricouri desenate cu bărboși și curve despuiate. El tace asemenea lui Newman, asemenea lui Redford, asemenea lui Clint tace: tace și-l privește cu toate alea adunate în ochi și colonelul se oprește încremenit din urlat, îl privește uluit:

- Ce te înholbezi așa la mine, îi strigă, apoi se așază la masă obosit, aproape înfrînt, și-n capul lui, al feciorului său, al hippiotului Pol se tînguie Janis, nemuritoare de ea, nefericita, nebuna, dezmoștenita Janis în zbieretele disperării, în sound-ul celui blues Again Mama. Hallo, trezește-te, strigă la el colonelul dar el nu se trezește, la ce să se trezească, la ce să-l vadă în pijamaua aia în carouri, cu chelia lui, cu burta lui, cu bătarurile lui de la picioare pe care și le tratează cu Toxicor că-l

strîng cizmele. La ce să se uita la el? Ce să vadă?

Nimic.

Neantul.

Zero absolut.

Mai bine se uită la el și-l vede fără să-l vadă.

VI

“...da' de unde cortorari, pe p... mamii lor, ăștia-s golani de oraș!”

- Ce-i, frate, mi-ai văzut scufia¹ de osîndit pe creștet? Ori de ce rîzi?”
(Mateo Aleman, *Viața lui Guzmán de Alfarache, iscodă a vieții omenești*)

DE CÎȚIVA ani buni a început nebunia asta cu muzica și frontiera de stat a Republicii Socialiste, de cîțiva ani vor să o părăsească tinerii și asta din cauza influențelor nesănătoase, subversive, ale libertinismului capitalist de la radio Luxemburg și de la radio Europa liberă cu emisiunea Metronom. Astea le-au băgat în cap tot felul. Nici ei nu știu prea bine ce anume, gustul pentru golăneală, pentru aiureli, aventuri, prostii, dorința să fie altfel decît restul oamenilor, să nu se încadreze în rîndul oamenilor muncii, să nu fie credincioși țării, partidului, idealurilor naționale, conducătorului. Alta au în cap tinerii din anul 1971. Nici nu poți prea bine ști ce au ei în capul lor acoperit cu plete, cu bențiță colorată.

- Să ne mutăm de-aici, zice tînărul cu figură de țigan cortorari: așa li se spune țiganilor nomazi prin Banat, țigani cortorari, de la cort adică, și ăștia chiar așa sînt, așa ceva sînt ei dacă te uiți cu atenție. Iacătă șeful lor, un vlăjgan mare, gros în grumaz și-n pectorali, cu brațele groase ca niște odgoane, bronzat și cu lăiețe lungi, cu mocasini, cu o toporișcă în rucsac, cu un cuțit mare așezat amenințător într-o teacă agățată într-o curea soldățească, cu bocanci militari în picioare. El zice vorbele de mai sus pe care noi le-am putea auzi dacă ne-am fi nimerit în anul acela, în vara aceea, în dimineața aceea, acolo lîngă peronul din cartierul Fabric de la Gara Mică. Dacă ne-am uita la el cum se învîrte posac și indiferent oarecum, am putea degrabă ghici faptul că zdrahonul ăsta e candidat sigur la Popa Șapcă, pușcăriia de lîngă terasamentul căii ferate, din apropierea viaductului care leagă o jumătate a orașului de cealaltă. Dă porunci zdrahonul și e șeful adunăturii ăștiea pestrițe la care te uiți cu gura căscată, asta faci

dacă ai ceva vreme, ești un muncitor între două vîrste, ai ieșit din tura de noapte de la fabrica de utilaj greu din apropierea gării și aștepti să vină automotorul din Gara de Nord ca să urci, să cauți un loc unde va, să-ți găsești ortacii de navetă, să apucați să desfaci pachetele de cărți de joc, să vă uitați pe fereastra personalului care o să vă ducă la sat, acasă la Mașloc, la Fibiș, la Remetea Mare sau la Giarmata. Să priviți pe fereastră și să-i vedeți pe tinerii ăștia care par țigani cortorari, din ăia cu cortul, vă uitați la rucsacele lor, la paturile făcute sul și legate peste ranițe, la ceanul înnegrit de fum agățat de curelele bagajelor, la toate sculele, toporiștile, cuțitele, boarfele lor, la părul lăiet, “ia te uită la ăștia”, zice unul dintre navetiști înainte chiar de a scoate cărțile de șai'sase din geanta lui de mușama crăpată, “ia te uită; or fi cortorari?”, zice, întreabă generic și îi vede cum tocmai învîrt un radio ultramodern, din acela cu muzică, un fel de magnetofon portabil, apoi îl vede pe ursul ăsta căruia ai lui ortaci îi zic Gimi, se uită la el cum își așază o gitară între boarfe, o gitară cu o curea lată, ou ținte și mărgelile: “da' de unde cortorari, pe pizda mami lor, ăștia-s golani de oraș de bani gata, care în loc să meargă la lucru, se țin de vagabondaj”, zice, și iacătă miliția gării cum vine, cum la ei se duce milițianul și în spatele lui e soldatul cu akaemul și voi, dragilor navetiști, vă uitați la scena asta, stați la geam și vă uitați cum îi legitimează milițianul: “bine le face, așa și tre'be”, ziceți, dragilor, și ăia abia că se mișcă: “buletinele dumneavoastră”, zice milițianul, și în spatele lui stă soldatul cu pușcociul, trenul fluieră, pleacă, ăia ce dracu fac? Se moșmondesc, se freacă, învîrt oalele, paturile, rucsacele și boscircile, abia, abia le răsucesc de pe o parte pe alta și nici nu știu care haia mamii lor îi fată și care-i băiat cu părul ăla, bine face milițianul că-i ia la întrebări.

VII

Iubita noastră Pearl, sora Janis Joaplin!

- al doilea jam-session al serii -

HEI, frate digger, îl strigă acolo, la Filmore East, Bil, unchiul Bil, pe Sandy, de loc de prin Vințu de Sus, din uitata lor Republică Socialistă, fostă Populară. Gropar înseamnă digger, asta înseamnă digger. Gropar înseamnă. Fratele gropar-digger Sandy este și el de vreo cîțiva ani aici, în plină revoluție, și e

frate digger și dă dintr-un sac de plastic porumb fiert fraților care strigă răgușiți în nebunia stațiilor de amplificare, în zguduitorile ritmice ale membranelor acelora uriașe ale difuzoarelor care scutură pămîntul cu totul, cu soare, munți, văi, cu osemintele sacre ale dinozaurilor. Hei, frate digger, strigă unchiul Bil și se îmbrățișază cu drag, cu cămășoaietele lor, cu ciucurii lor, cu mărgelile cele de sticlă, cu bențița pe cap, cu mocasini. Bubuie concertul și deja lucrurile merg înainte, curg la vale, acu mai bine de cinci ani Roy și Jay și-au deschis cel dintîi Psychedelic Shop, ehe, cum mai trec anii din vremea cînd amîndoi frații erau gata, gata să se alature tatălui lor cu ale lui prăvălii Woolworth pentru căcații de burghezi. Ehe, cum au mai trecut anii, domnilor dragă și frați digger, au trecut anii și totul pare azi la fel de departe ca în vremurile în care foamea din timpul lui Cromwell i-a mînat pe primii frați digger să se dedea filantropiilor. Să îngroape morții cei sărăntoci.

- Hei frate digger de la Timișoara, dacă vrei să fii asemenea nouă, urmează-ne în toate, du-te în piața Operei, în piața Kutl, în piața Lahovari, unde vrei tu du-te și vinde fără bani, la fel ca fratele digger Sandy, spune-le celorlalți să facă asemenea și să fim frați și să ne întîlnim în numele memoriei lui Pearl, iubita noastră Pearl, sora Janis Joaplin, care s-a sfîrșit, iubita noastră, în anul din urmă în octombrie, puneți muzică la radiocasetofonul vostru cît mai tare, lăsați-o să cînte pe Pearl cîntarea ei cea neuitată Me And Bobby McGee, acolo în piața Kutl, în piața Lahovari, în piețele astea bătrîne, mergeți și în Unirii și puneți muzica surorii Pearl cît mai tare și dați ăloră care se vor aduna lîngă voi porumb fiert, fraților, ca să împliniți menirea noastră de frați digger.

- Să vedeți voi că nu vine Pol. N-o să-l lase balaurul colonel.

- Vine el, scapă cumva, să-l așteptăm ce altceva putem face? Îl așteptăm și gata.

- Haideți mai încolo, să ne retragem de acilea din peron că ne iau la întrebări milițienii și n-am chef. Îi bag în mă'sa.

- Bine, bine. Hai să mergem mai acolo, spre marfare. Pleacă, apucă obosiți rucsacele, paturile, toate oalele, toate toporiștile, toate cuțitele, toate ceanurile, cortul cel vînat căpătat de Gimi de la bunica-sa, de la Radna, unde au fost inundații grozave. Chiar în vremea campionatului mondial de fotbal din Mexic au fost inundațiile, pe cînd ai noștri au jucat undeva, nu mai știe unde că nu-l prea in-

teresează. Vine Pol.

- Salut, bătrîne. Ai scăpat de colonel?

- Ia te uită că vin ăștia să ne ia la întrebări. Mandragora le arată din departe cum devine treaba și cum se arată de dincolo de peroane, de liniile de cale ferată, chipiele milițienilor de la Miliția TF. Vin, trec peste linii direct spre grupul lor. Doi sînt. Un milițian și un soldat cu pușca mitralieră la spate care se uită prin ei, peste lume, peste amurguri, peste dimineți, peste șosele, muzici, fete. E mort ca un pește otrăvit într-o baltă, un pește din acela care se saltă ușor cu burta răsucită în sus, printre valuri, și privește alături cu ochii albiți de moarte, de nepăsare.

- Buletinele. Prezențați buletinele la control!

Fragmente din romanul
Jam session

¹ La coroză - scufia pe care erau obligați să o poarte condamnații cît timp erau plimbați prin piețele orașului într-un auto-da-fé.

Albumul copilului nostru

în cuvinte și imagini alese de noi, părinții lui

la

com
p. an
1 a

Tel.: 211 59 64, 211 59 48
compania@fx.ro
www.compania.ro

Texte: Adina Kenereș
Ilustrații: Stela Lie

350 000 lei

ochiul magic

Mai există Parcul Ioanid?

NE AFLAM îmbarcați zilele trecute, eu și alți concitadini, în autobuzul 133, călătorind ca vai de noi, la oră de vârf, dinspre Piața Romană spre Calea Moșilor. Înaintare trudnică, bară lângă bară, cu multe opriri între stații. Trecusem anevoie de Dobanți, de Polonă și din nou ne-am oprit. De această dată exact în dreptul unui indicator stradal, un fel de pancartă înfiptă în trotuar pe care scria ceva ce m-a intrigat: *Parcul Ion Voicu*. Eu știam dintotdeauna că din acel punct de pe Dacia se poate ajunge, tăind printr-o scurtă alee, în *Parcul Ioanid*. În vestitul parc *Ioanid*, un reper-lemnă al Bucureștiului. Cum de apăruse acel „Ion Voicu”?

Acasă mă interesez, dau telefoane și ce aflu? Aflu ceva despre care s-a scris și în ziare dar mie îmi scăpase. Anume că deputatul Mădălin Voicu, nu cu mult timp în urmă, ar fi interve-

nit la municipalitate să fie reboțat Parcul Ioanid cu numele tatălui său, Ion Voicu, violonistul de mare faimă care locuise într-un imobil din zonă. Și schimbarea s-a și făcut, vrednicii edili ai Capitalei neîndrăznind să-l refuze pe deputatul cu gura mare. Nu știu dacă lucrurile s-au petrecut chiar așa, dar un fapt este cert: *Parcul Ioanid* a devenit *Parcul Ion Voicu*, astfel cum, din autobuzul 133, am văzut scris pe indicatorul stradal. Nu-mi venea să-mi cred ochilor.

De ce însă atâta mirare, m-ar putea întreba cineva, de ce atâta mirare și frământare? Străzi, piețe, parcuri, toate trebuie să poarte un nume, vorba poetului, și de ce nu l-ar purta și pe acela al vio-

lonistului Ion Voicu? Nu a fost Ion Voicu un om de valoare al acestei țări? Sigur a fost, voi răspunde, a fost un mare artist, nu încapă îndoială. Și a mai fost, pe deasupra, și om de spirit, de umor subțire, spre deosebire de urmașul său senator, care cultivă alt fel de umor. Mi-l amintesc pe Ion Voicu de la o emisiune televizată, probabil ultima la care a participat, pe la mijlocul anilor '90, vorbind cu vervă, cu bonomie și inteligență, cu mare farmec. Atunci?

Atunci vreau să spun că nu Ion Voicu este în discuție, ci ștergerea din toponimia bucureșteană a „Parcului Ioanid”. Să i se fi dat numele lui Ion Voicu altui parc, sau vreunei străzi, vreunei

piețete din apropiere, dar nu *Parcului Ioanid*, cum au făcut-o edili obedienți sau ignoranți (sau și una și alta). De un secol și jumătate *Parcul Ioanid* era intrat în istoria Bucureștiului, în istoria noastră culturală și chiar în literatură, la propriu vorbind. Îl aflăm la mulți scriitori români, contemporani și interbelici, iar prozatorul Bedros Horasangian chiar și-a intitulat o carte *Parcul Ioanid*. Ce va fi spunând el despre faptul că *Parcul Ioanid* nu mai există? Sau ce vor fi spunând, aflând același lucru, Radu Cosasu, Alexandru George, Barbu Cioculescu și atâția alți scriitori români împătimiti de București? De un București, desigur, din al cărui cuprins, măcar sim-

bolic, Parcul Ioanid nu poate să lipsească.

Dar s-a întâmplat în acest caz la fel ca în atâtea altele în care sunt vădite pornirile noastre de sinucigași culturali. Numele consacrate de istorie ale străzilor, ale parcurilor, ale piețelor publice le ștergem din scripte și din memorie ca și cum nu ar fi și niște repere de cultură. Ce să mai vorbim despre distrugerile fizice? Mai există Calea Văcărești? Doar pe coperta cărții lui I. Peltz. Numele a dispărut cu strădă cu tot, trimisă în neant de buldozerele lui Ceaușescu.

Fizic, *Parcul Ioanid* mai există, dar numele, doar pe coperta cărții lui Horasangian. Ce vine la rând? Poate Grădina Icoanei, poate Cișmigiul. Își pierde Bucureștiul identitatea culturală? Ei și! Au schimbat comuniștii numele vechi, de ce să nu venim și noi cu schimbările noastre? Praful și pulberea să se aleagă de trecut.

G. D.

calendar

2.02.1868 - s-a născut *C. Rădulescu-Motru* (m. 1957)
 2.02.1879 - s-a născut *I.C. Vissarion* (m. 1951)
 2.02.1896 - a murit *Neculai Beldiceanu* (n. 1844)
 2.02.1913 - s-a născut *Ion Gh. Pana*
 2.02.1914 - s-a născut *Nicolae Țațomir*
 2.02.1914 - s-a născut *Constantin Prisnea* (m. 1968)
 2.02.1916 - s-a născut *George Dan* (m. 1972)
 2.02.1916 - s-a născut *Irina Eliade* (m. 1998)
 2.02.1932 - s-a născut *Marsui Ildikó*
 2.02.1940 - s-a născut *Adrian Anghel*
 2.02.1944 - s-a născut *Lidia Hlib*
 2.02.1964 - a murit *Ion Marin Sadoveanu* (n. 1893)
 3.02.1828 - s-a născut *Dora D'Istria (Elena-Ghica)* (m. 1888)
 3.02.1921 - s-a născut *Sergiu Filerot* (m. 1989)
 3.02.1926 - s-a născut *Tudor George* (m. 1992)
 3.02.1938 - s-a născut *Ana Mășlea-Chirilă* (m. 1980)
 3.02.1944 - s-a născut *Petre Anghel*
 3.02.1952 - a murit *Constant Tonegaru* (n. 1919)
 3.02.1954 - a murit *Ionel Teodorescu* (n. 1897)
 3.02.1958 - s-a născut *Vasile Gârneț*
 3.02.1972 - a murit *Neagu Rădulescu* (n. 1912)
 4.02.1809 - s-a născut *Vasile Cârlova* (m. 1831)
 4.02.1849 - a murit *Costache Conachi* (n. 1778)
 4.02.1907 - s-a născut *N. Ladmis-Andrescu* (m. 2000)
 4.02.1924 - s-a născut *Gheorghe Dumbrăveanu* (m. 1992)
 4.02.1931 - s-a născut *Simion Mioc*

4.02.1944 - s-a născut *Nicolae Ionel*
 4.02.1953 - s-a născut *Victor Pânzaru*
 4.02.1954 - s-a născut *Denisa Comănescu*
 4.02.1988 - a murit *Al. Căprariu* (n. 1929)
 4.02.1994 - a murit *Nicolae Nasta* (n. 1919)
 4.02.2000 - a murit *Roger Câmpeanu* (n. 1929)
 5.02.1859 - a murit *Alecu Russo* (n. 1819)
 5.02.1916 - s-a născut *Alexandru Baciu*
 5.02.1917 - s-a născut *Grigore Cojan*
 5.02.1922 - s-a născut *Teodor Bocșa* (m. 1987)
 5.02.1928 - s-a născut *Hristu Căndroveanu*
 5.02.1932 - s-a născut *Virgil Ardeleanu*
 5.02.1936 - s-a născut *Ana Barbu*
 5.02.1939 - s-a născut *Mihai Dolgan*
 5.02.1944 - s-a născut *Tudor Vasiliu*
 5.02.1988 - a murit *Igor Block* (n. 1918)
 5.02.1994 - a murit *Marin Bucur* (n. 1929)
 6.02.1803 - s-a născut *Theodor Aaron* (m. 1859)
 6.02.1891 - s-a născut *Adrian Maniu* (m. 1968)
 6.02.1908 - s-a născut *Geo Bogza* (m. 1993)
 6.02.1916 - s-a născut *Gabriel Țepelea*
 6.02.1921 - s-a născut *Dan Constantinescu* (m. 1997)
 6.02.1927 - s-a născut *Lucian Zatti*
 6.02.1933 - s-a născut *Sorin Holban*
 6.02.1961 - a murit *Vasile Usatescu* (n. 1883)
 6.02.1993 - a murit *George*

Ciorănescu (n. 1918)
 6.02.1993 - a murit *Ion Negoițescu* (n. 1921)
 7.02.1777 - s-a născut *Dinicu Golescu* (m. 1830)
 7.02.1932 - s-a născut *Ion Acsan*
 7.02.1932 - s-a născut *Dan Haulică*
 7.02.1934 - s-a născut *Florin Mugur* (m. 1991)
 7.02.1936 - s-a născut *Adela Popescu-Muntean*
 7.02.1937 - s-a născut *Dumitru D. Ifrim*
 8.02.1911 - s-a născut *Liviu Deleanu* (m. 1967)
 8.02.1979 - a murit *Alexandru Al. Philippide* (n. 1900)
 8.02.1993 - a murit *Alex. Bărcăcilă* (n. 1914)
 9.02.1904 - s-a născut *Mircea Vulcănescu* (m. 1952)
 9.02.1908 - s-a născut *Cicero Theodore* (m. 1974)
 9.02.1924 - s-a născut *Teodor Bals* (m. 1983)
 9.02.1932 - s-a născut *Rusalina Mureșanu*
 9.02.1934 - s-a născut *Toma Istvan*
 9.02.1936 - s-a născut *Andrei Pandrea*
 9.02.1941 - s-a născut *Constanța Călinescu*
 9.02.1977 - a murit *Emil Serghie* (n. 1897)
 9.02.1991 - a murit *Florin Mugur* (n. 1934)
 10.02.1873 - s-a născut *Harambie Lecca* (m. 1920)
 10.02.1885 - s-a născut *Alice Voinescu* (m. 1961)
 10.02.1902 - s-a născut *Anton Holban* (m. 1937)
 10.02.1916 - s-a născut *Harambie Țugui*
 10.02.1923 - s-a născut *Constantin Vonghizas* (m. 1992)
 10.02.1933 - a murit *Vasile Gherasim* (n. 1893)

10.02.1941 - s-a născut *Mihai Filip* (m. 1994)
 10.02.1838 - s-a născut *Emilia Maiorescu-Humpel* (m. 1918)
 11.02.1875 - s-a născut *A. Toma* (m. 1954)
 11.02.1911 - s-a născut *Pericle Martinescu*
 11.02.1914 - s-a născut *Paul Alexandru Georgescu*
 11.02.1918 - a murit *Emilia Maiorescu-Humpel* (n. 1838)
 11.02.1919 - s-a născut *Maria Rovani*
 11.02.1922 - s-a născut *Margareta Bărbuță*
 11.02.1924 - a murit *Cora Irineu* (n. 1888)
 11.02.1929 - s-a născut *Traian*

12.02.1894 - s-a născut *Otilia Cazimir* (m. 1967)
 12.02.1899 - s-a născut *I. Peltz* (m. 1980)
 12.02.1905 - s-a născut *I.O. Suceveanu* (m. 1960)
 12.02.1922 - s-a născut *Vale-riu Gorunescu*
 12.02.1924 - s-a născut *Banu Rădulescu* (m. 1998)
 12.02.1930 - s-a născut *Teodor Vărgolici*
 12.02.1943 - a murit *D. Nanu* (n. 1873)
 12.02.1979 - a murit *V.G. Paleolog* (n. 1891)
 12.02.1996 - a murit *Alexandru Struțeanu* (n. 1921)

Editura AULA

Colecția „CANON”

George Coșbuc de <i>Andrei Bodi</i>	55.000 lei
Titu Maiorescu de <i>Cornel Moraru</i>	55.000 lei
Liviu Rebreanu de <i>Ion Simuș</i>	55.000 lei
Ioan Slavici de <i>Cornel Ungureanu</i>	55.000 lei
Urmuz de <i>Adrian Lăcătuș</i>	55.000 lei
Ana Blandiana de <i>Iulian Boldea</i>	55.000 lei
Nicolae Breban de <i>Liviu Malița</i>	55.000 lei
Emil Brumar de <i>Rodica Ilie</i>	55.000 lei
Matei Călinescu de <i>Stefan Borbely</i>	55.000 lei
Mircea Cărtărescu de <i>Andrei Bodi</i>	55.000 lei
Leonid Dimov de <i>T. Ștef și V. Mureșan</i>	55.000 lei
Ioan Groșan de <i>Nicoleta Cliveț</i>	55.000 lei
Alexandru Ivasiuc de <i>Sanda Cordoș</i>	55.000 lei
Mircea Ivănescu de <i>Al. Cistelean</i>	55.000 lei
Nicolae Manolescu de <i>Mihai Vakulovski</i>	55.000 lei
Virgil Mazilescu de <i>Ion Buzera</i>	55.000 lei
Fănuș Neagu de <i>Andrei Grigor</i>	55.000 lei
Mircea Nedelciu de <i>Al. Th. Ionescu</i>	55.000 lei
Constantin Noica de <i>Cornel Moraru</i>	55.000 lei
Cristian Popescu de <i>Horea Poenar</i>	55.000 lei
Marin Preda de <i>Rodica Zane</i>	55.000 lei
Nichita Stănescu de <i>Vasile Spiridon</i>	55.000 lei
Nicolae Steinhardt de <i>Gheorghe Ardelean</i>	55.000 lei
Sorin Titel de <i>Daniel Vighi</i>	55.000 lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 14 C.P. 13.67 Brașov 500630

cronica pesimistei

de Ioana Pârvulescu

Disperări sportive

cel care îi salvează: sînt solidari, se acoperă, se ajută. În secolul al XIX-lea prieteniiile, sporturile, norocul și sportivitatea merg mîna în mîna.

HUIZINGA remarca încă din 1938, în *Homo ludens*, că sportul își pierde tot mai mult dimensiunea ludică și devine dominat de cea comercială și tehnică, dar prima jumătate a secolului XX rămîne totuși vremea sportivilor-eroi: luptă cu trupul propriu de dragul tuturor, trăiesc din plin, alături de spectatori lor, *bucuria* jocului, recunosc valoarea adversarului și sînt capabili s-o admire. Sporturile "cele mai populare" între războaie sînt, spun gazetele din 1930, boxul și fotbalul. Scriitorii iau parte la acestea din tribună și, în prelungire, citesc în gazete *cronica sportivă* sau despre decorațiile pe care Regele Carol al II-lea, "părintele sportului românesc" le-a acordat "fruntașilor mișcării sportive". Aceste distincții date prin decret regal umplu de bucurie inima anonimului cronicar sportiv, care notează cu neascunsă mulțumire că "detractorii sportului, scribii înăcritei" primesc astfel "cea mai grozavă palmă" pentru încercarea lor de a stăvili "avîntul unei mișcări de la care se așteaptă mult bine" (s.m.). În pagina de gazetă, sportivul se tran-

sformă pentru prima dată în stea, iar despre viața lui se citește cu aceeași curiozitate ca despre viața vedetelor de cinema. Moți Spakow care a terminat la egalitate meciul de box cu cel mai bun reprezentant al Franței la categoria semi-mijlocie este superstarul sportului cu mînuși la noi. Despre el cititorii află că a fost un modest electrician la sala Alhambra din strada Sărindar și că a asistat astfel la mai multe "reuniuni" de gen, ceea ce i-a stîmrit dorința de a fi el însuși în ring. S-a adresat deci lui Petre Alexandrescu, cel mai vechi profesor de box și, alături de el, s-a format "muncind din greu, ziua pentru a-și scoate pîinea, seara pentru a deveni pugilist". Scriitorii interbelici, dintre care nici unul nu merită numele de "scrib înăcrite" și nu poate fi suspectat că stăvilește vreun avînt sportiv, fac, fiecare după curaj și posibilități financiare, tenis, schi, înot, automobilism și depun mărturie despre ce li s-a întîmplat nu numai în jurnale intime și gazete, dar și în cărțile pe care le publică. De-așa vremi se nvedniciră cronicarii sportivi și rapsozii literari...

ÎN COPILĂRIA mea brașoveană spiritul de echipă al drumețiilor a fost prima lecție sportivă pe care am învățat-o. Pe drumurile împădurite

din jurul orașului, pe drumul galben, la crucea albastră, pe poțeca Postăvarului, pe la *Drei Mädchen Wiese* sau pe la Peștera de Lapte, mai întîlneai sași bătrîni cu cîte un baston zdravăn în mîna și bocanci de piele, cu riduri aproape la fel de expresive ca cele de pe chipurile stăpînilor. Rucsacii kaki, nelipsiți, erau întotdeauna bine echilibrați, dotați cu bidon cu apă pe margine, iar echipamentul era vechi și bun: oamenii aveau haine de munte așa cum sătenii au haine de duminică, de care se atașau, care îi salvau și pe care nu le abandonau nici cînd deveneau spălăcite sau cu pete imposibil de scos. Și tot de vremea veche și de regulile sportive ale muntelui ținea salutul adresat tuturor celor pe care-i întîlnești pe drum, cu întrebări despre durata porțiunii rămase sau starea drumului, fără vorbe de prisos, cu seriozitate, așa cum sînt oamenii cînd joacă un joc important. Iar despre drumurile din jurul Brașovului știam totul, după anotimp, proiectam în minte traseul, ca schiorii de performanță înaintea coborîrii: care sînt porțiunile impracticabile iarna, unde cad copaci după furtună și barează trecerea, unde este locul în care, la un metru depărtare de potecă, dai de miraculosul liliac sălbatic, plantă rară cu aromă tare, unde cresc gențiane, unde sînt

ascunși primii ghiociei sub zăpadă, unde trebuie atenție mare ca să nu aluneci pe rădăcini și unde sînt cei patru brazi dintr-o tulpină. Recunosc și acum anumite stînci lustruite de ploii și de pași, iar locurile cu flori mi-ar permite să-mi cîștig existența ca florăreasă *sui generis*. Au urmat, în cronologia existenței mele, sporturile de iarnă, schiul, pe care l-am început pe niște schiuri atît de mici încît a fost nevoie să fie făcute special de un reparator de schiuri din Brașov, din lemn, cu bețe luate direct din pom și l-am continuat pe celebrele schiuri de copii „Pioner“ (sic – asupra greșelii de ortografie mi-a atras atenția un băiat mai mare, pe care-l întîlneam pe „pîrtia“ de pe Livada Poștii). Patinajul îl practicam numai din lipsă de ceva mai bun, pentru că, față de aventura montană a schiului (am schiat și la lumina lunii, și pe ceață deasă și pe viscol, am tremurat în teleferic și am stat la plajă pe schiurile încrucișate proptite în bețe, pe soare, în tricou) mi s-a părut întotdeauna prea lipsit de surprize.

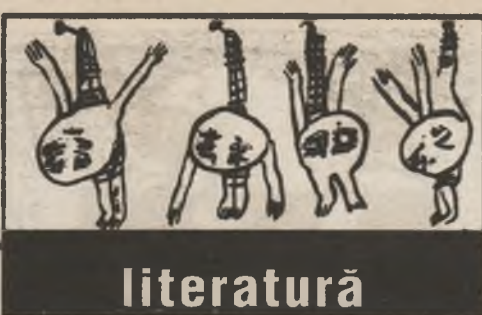
DUPĂ cum se vede, atît istoria literaturii cît și istoria personală mă fac să iubesc sportul și să mă uit cu plăcere la transmisiunile sportive. Însă ceea ce urmează după emisiunile de știri sub numele de SPORT, pe toate posturile, e orice altceva numai sport nu. Mă și mir că se admite un generic atît de mincinos. Propun alte denumiri, mult mai potrivite pentru secvențele non-sportive cu care sîntem intoxicați seară de seară: ANTI-SPORT; DECLARAȚII CĂZINITE ȘI AGRAMATE; CERTURI, PĂRUIELI ȘI INJURII DIN VIAȚA PATRONILOR DE CLUBURI SPORTIVE, (acest din urmă generic cred că ar reflecta cel mai bine conținutul emisiunilor); DESPRE VIAȚA SEXUALĂ A FOTBALIȘTILOR; GIGI BECALI ȘI AI LUI etc. Televiziunile au bani, cel puțin dacă e să ne luăm după salariile vedetelor locale. Oare de ce nu se investesc și în niște emisiuni sportive *cu sport*? ■

P.S. M-am uitat săptămîna trecută la Cupa Davis. „Minunatul nostru public“ cum s-a spus după fiecare meci, m-a făcut să roșesc de rușine, deși, firește, țineam și eu cu echipa noastră: huiduilei la mingi admirabile ale numărului 1 mondial, în loc de aplauze, aplauze furtunoase la greșelile adversarilor și alte semne ale bune creșteri și ale „sportivității“, care te făceau să te crezi pe un stadion de fotbal. Încă un spectacol ratat.

SCRITORII, a căror imagine e construită de public doar pe dimensiunea sedentara - oameni care șed neclintii la masă - au avut o fascinație constantă pentru sport și pentru erpii lui. Ei înșiși au practicat cu măsura sporturile timpului lor, le-au încercat doar ca amatori, dar au fost spectatori pricepuți și entuziaști. În secolul al XIX-lea, prozatorii noștri erau destul de dinamici, se mișcau repede pentru ritmul epocii și erau, în felul lor, foarte sportivi. Aveau, în orice caz, cîteva dintre calitățile necesare unui sportiv: curaj, încredere, energie. Nu se dădeau bătăuți cu una cu două. Practicau deopotrivă jocul politic periculos, călătoria diplomatică de performanță, cu trenul, în interesul țării și drumețiile cu poștalionul românesc sau *per pedes*, în interesul literaturii. Călătoria cu căruțele de poștă era o adevărată aventură, iar descrierile din Timotei Cipariu, C.A. Rosetti, Alecsandri, Grigore Alexandrescu, Ion Ghica arată de cîte calități trupesti și sufletești, de cît *antrenament* și de cîtă forță morală avea nevoie călătorul, ca să scape cu bine la capătul unui drum mai lung. După călătorie, mulți cădeau la pat, epuizați, bolnavi chiar, alții, mai "talentați", rezistau cu dinții strînși și cu vorbe de spirit. Deși în strălucitate lucrurile stăteau bine, drumurile fiind mai netede și poștalionele cu arcuri mai elastice, voiajurile lungi erau la fel de solicitante. H. Ch. Andersen, de pildă, descrie în memorii, în termeni destul de asemănători cu Ghica, diferențele dintre vremea cînd erai obligat să mergi cu căruța poștei și vremea deplasării comode, cu trenul, iar amintirea despre drumurile italiene îl cutremura.

Cît despre drumeția pe propriile picioare, aceasta dezvoltă spiritul de echipă. În secolul neînficării, descrierea unei mici excursii de vară moldoveană, cu munți molcomi și rotunjiți, ia accente de cucerire himalayană. Dar important nu este vîrfurile atins, ci faptul că participanții la aceste excursii, echipe masculine sau mixte, se simt uniți printr-un fir mai puternic decît frînghia cu care se leagă, uneori, unii de alții, pentru ca veriga mai slabă să nu se rupă, ci să fie ocrotită de verigile tari. Studenții fac, în secolul al XIX-lea, sporturi tipice pentru centrele universitare pe care și le aleg, (luptele corp la corp sau duelurile intra și ele în tradiție), iar dacă nu joacă de partea unei echipe, joacă pe cont propriu biliard, ca Iacob Negruzzi la Berlin, sau cărți. Cum, după cîte o noapte de joc, dau deseori de bucluc, tot spiritul de echipă este

Comentarii

DACĂ ar fi să le socotim câte ediții complete ale clasicii avem, degetele de la o mână ar fi prea multe. În afară de ediția Eminescu începută de Perpessicius și inaugurată în 1939, încheiată după mai bine de 50 de ani, mai există ediția Delavrancea, cu mari lacune de text, înainte de 1989, datorită cenzurii, întregită de autoare (Emilia St. Milicescu), după, cu noi volume, din păcate, cu un aparat critic deficitar, ce se resimte mai ales de pe urma sociologismului epocii, și, în fine, ediția critică Liviu Rebreanu, pe care o îngrijește Nicolae Gheran din 1968 (adică de 36 de ani) și care, cu recentul volum 22 se apropie de final, urmând încă unul de *Varia*. Este poate cea mai norocoasă dintre toate, căci grație competenței și abilității editorului, în anii comunismului, a reușit să apară fără nici o tăietură – unică performanță! – cele 22 de volume impunându-se monumental.

După ce a publicat corespondența de familie, Nicolae Gheran adună acum corespondența cu confrății și nu numai, cu rare excepții, ea având un caracter exclusiv *documentar*. Scrisorile lui Rebreanu sunt în genere ceea ce numim „*lettres d'affaires*”, n-au expresivitate și relief în comparație cu ale unor contemporani, precum Tudor Arghezi sau Ion Barbu. Autorul e prin excelență pragmatic, lăsând prea puțin să se contureze portretul său interior și individualitatea stilistică. Ele, de fapt, nu au stil, sunt pur informative, dar nu lipsite de importanță, atât în privința biografiei lui Rebreanu, cât și a vieții literare românești din prima aproape jumătate a secolului trecut.

În cele mai multe epistole, scriitorul solicită împrumuturi bănești, colaborarea la o revistă (către G. Ibrăileanu), intervenții la autorități, când cu cererea guvernului de la Budapesta de a fi extrădat în Ungaria (1910) (Către Mihail Dragomirescu), amânări de plata chiriei, angajarea ca translator în 1914 și 1917, fixări de onorarii, de avansuri la operele ce urma să le scrie etc. Numeroase texte sunt protocolare, de mulțumiri adresate lui I. Al. Brătescu-Voinești sau N. Iorga, care l-au propus (primul) și l-au susținut să obțină mari premii literare, oficiale, în calitate de președinte al Societății Scriitorilor Români și de director al Teatrului Național, „circulari”, „scrisori deschise”, rapoarte către Comitetul de lectură al Teatrului Național. Ele completează sau confirmă informația despre Rebreanu în Moldova în 1918, dau detalii despre viața teatrală și a S.S.R.

Pe acest fond predominant pragmatic, Rebreanu își regăsește uneori nervul epic, sensibilitatea artistică. Iată cum se plânge lui Mihail Dragomirescu de situația mizeră, desperată, ca deținut la Văcărești: „Pe lângă că mi s-au umflat oasele de scândurile patului, pe lângă că îmi hăuiesc creierii de insomnia cu care trebuie să mă lupt toate nopțile de-a rândul și pe lângă că am răcit peplin și se prea poate să mă aleg cu o boală de piept din această cumplită glumă a ungușurilor, mai e că acum nu mai am nici parale, chiar astăzi, miercuri, voi fi nevoit să trăiesc cu pâine și apă, n-am nici tutun, n-am nici primenele (inot în murdărie de două săptămâni aproape), n-am nici ce să citesc sau să scriu ceva, n-am absolut nimic. Dacă rămân așa, nu pot decât să mă acăț de ușorul ușii sau să trântesc cu capul de un perete căci orice e mai bine decât să rabd ce rabd.” (23 febr. 1910) Alteori, adoptă un ton polemic și revoltat, ca în scrisorile trimise lui Al. Davila, director al Teatrului Național, care i-ar fi nedreptățit soția, actriță, și protestând către același pentru eliminarea din repertoriu a piesei *Manasse* de Ronetti-Roman: „În calitate noastră de cronicari teatrali ai ziarelor și revistelor românești ținem, domnule director general, să protestăm împotriva măsurii ce ați luat de a nu se mai juca *Manasse*, măsură care jighește publicul, și critica, și în special, literatura. Piesa lui Ronetti-Roman a trecut prin îndoița încercare a criticii și a timpului, biruitoare, și nimeni nu se gândește să-i conteste calitățile, recunoscute de cei mai mari dintre scriitorii limbii românești.” (23 oct. 1913)

Într-o scrisoare din septembrie 1916, adresându-se lui Căton Theodorian, Rebreanu își manifestă amărăciunea pentru înfrângerile noastre de pe front: „În orice caz, e nespuse de dureros că am trebuit să părăsim Ardealul. Cât entuziasm era când am intrat și acum, când ieșim, cât e de trist. Și măcar de s-ar opri, de n-ar fi mai rău. O vorbă a lui Averescu e reconfortantă: «Până la Sinaia am să îngrop toți nemții. Dare-ar Dumnezeu să-i fie gura de aur». Din păcate, n-a fost să fie așa. Peste câțiva timp (către același destinatar) constată cu dezamăgire cameleonismul, oportunistul – el crede că general – în prețuia iminentei

ocupății germane: „Poate nu vei crede, dar toată lumea a devenit germanofilă. Mai mult: așteaptă pe nemți ca pe niște salvatori. Carp, Marghiloman sunt priviți ca semizeii. Eu când văd schimbarea aceasta la niște oameni ce urlau război până deunăzi, mă întristez și mai mult. Căci asta înseamnă lipsă de tărie sufletească rușinoasă. Să nu te miri dacă am să devin francofil înflăcărat acum, fie și numai pentru

paie-n cap cu confrății.” Așa cum precizează atotștiutorul Nicolae Gheran, la acea dată, când îi scrie editorului Emil Ocnanu (13 dec. 1936), Rebreanu abia se căznea să înceapă redactarea.

În calitate de președinte al S.S.R., autorul *Pădurii spânzuraților* adresează în 1928 o scrisoare ministrului Al. Lapedatu, luând apărarea literaturii contemporane, cerând ocrotirea și încurajarea cărții românești, plata în avans a drepturilor de autor până la vânzarea întregului tiraj. Revine și altă dată asupra acelorași probleme presante și solicită împrumutarea cu pământ a scriitorilor pentru a le îmbunătăți situația materială. Când Sadoveanu a fost supus unui tir de amenințări din partea legionarilor, care i-au ars cărțile în piața publică, Rebreanu a semnat, în fruntea altor confrăți, „un protest al intelectualilor”, condamnăm aspru manifestările huliganice și barbare: „Dacă Mihail Sadoveanu poate fi ostracizat cu atâta ușurință, fără a ține seama măcar de opera care rămâne o mândrie a literaturii românești, înseamnă că bunurile culturale și-au pierdut orice valoare și fanatismul politic copleșește manifestările spirituale cele mai curate ale neamului nostru. Dacă un mare scriitor poate fi pus la stâlpul infamiei pentru credințele sale, înseamnă dărâmarea oricărui ierarhii a valorilor și bolșevizarea tuturor criteriilor de judecată.”

Ca director al Teatrului Național, Rebreanu a avut, la fel, o atitudine fermă față de provocările antisemite ale legionarilor, prevenindu-l pe Directorul Siguranței Statului și anexând scrisorii sale pe aceea a „arhanghelilor”, care îl somau, sub amenințarea cu moartea, s-o elimine de pe scenă pe „jidanca” Lelia (Leni) Caller. Nicolae Gheran ne informează că și în aceste condiții dure, spectacolul a avut loc, chiar dacă sala era împânzită de agenți și polițiști în civil.

Alături de epistolele particulare, editorul publică și câteva „scrisori deschise”, printre care pe aceea intitulată *Un ultim răspuns* (lui Nichifor Crainic), încheind polemica pe care scriitorul nostru a purtat-o cu acest adversar al său în coloanele revistei *Adevărul literar și artistic*.

În *Cuvânt înainte*, Nicolae Gheran menționează sursa scrisorilor, câteva din arhive parti-

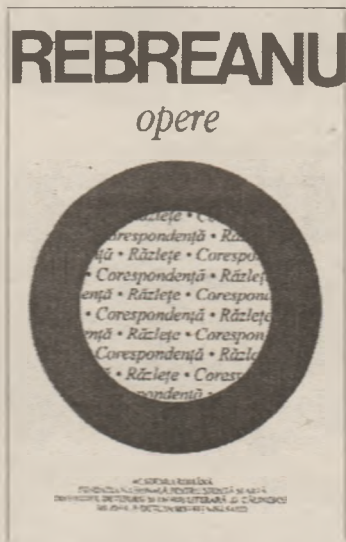
culare, majoritatea însă din arhive publice (B.A.R., M.L.R., B.N. etc.). Împreună cu cele adresate familiei, publicate în volumul precedent, ele totalizează respectabila cifră de 700. La fiecare epistolă se da indicația bibliografică, numărul de inventar al manuscrisului sau datele calendaristice ale revistei, când nu a fost descoperit originalul. Notele și comentariile sunt extrem de informate, minuțioase și exacte. Ori de câte ori e nevoie de precizări sau clarificări suplimentare, se fac trimiteri la diverse volume anterioare ale ediției. Nicolae Gheran corectează afirmații fără acoperire ale scriitorului, ca de exemplu, că ar fi urmat Facultatea de Litere la Budapesta și Viena sau că ar fi condus *Revista Bistriței* (1906-1910). Alteori, se autocorectează în privința unor date bibliografice pe care nu le-a cunoscut în vreme ce elabora unul sau altul dintre volume. Așa se explică și introducerea în sumar a unor scrisori de familie de care a luat cunoștința ulterior. Când e vorba de personalități importante, el reproduce și unele răspunsuri ale acestora, ca în cazul lui Ion Petrovici și Lucian Blaga.

Scrisorile sunt orânduite cronologic și la începutul fiecărui an, editorul indică repere biografice, deduse din context, confruntate cu *Jurnalul* sau complete de acesta. Astfel, volumele lui, apărute mai demult, *Tânărul Rebreanu* și *Rebreanu. Amiaza unei vieți* din care cunoșteam aproape întregul bagaj de informații, dobândesc încă o dată confirmarea, autorul punând acum *in extenso* documentele pe masă.

Ediția critică Rebreanu este prea bine realizată, ca să nu-i semnalăm lui Nicolae Gheran, unele mici inadvertențe, care pot fi și greșeli de tipar. Astfel, mareșalul Ion Averescu în loc de Alexandru... (p. 123); despre Constantin Radovici (1877-1916), actor, se spune că „la începutul secolului 19 a avut o trupă proprie.” Evident, nu poate fi decât sec. 20 (p.126). Alta notă: „Este vorba de prefectul Ion Manciuc împușcat de legionari” (p. 224). De precizat că a fost ucis chiar de către Corneliu Zelea Codreanu. La p. 404, „*Convorbiri literare*, nr. 11, nov. 1895”, în loc de 1995.

Dar acestea sunt mărunțișuri, mici scâpări, firești de-a lungul a 500 de pagini. Ediția critică Rebreanu, pe care o datorăm neobositului și mult competentului în materie Nicolae Gheran, și în vol. 22, se menține la același nivel de înalt profesionalism. Este, o știu acum toți specialiștii și nu numai ei, o ediție excelentă.

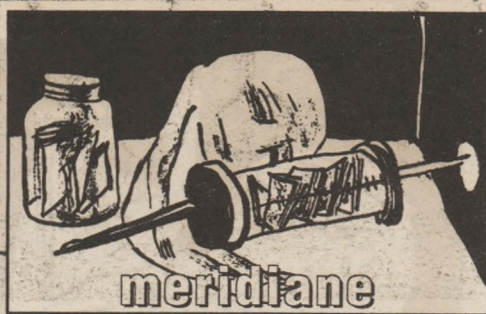
A. Săndulescu

rușinea celor ce au fost și se leapădă așa de repede” (18 nov. 1916).

În două rânduri, apare și câte un ecou despre opera literară. Mai întâi, își exprimă neliniștea pe care o încearcă înainte de apariția romanului *Ion*: „Mare și grea emoție mă roade cu romanul ăsta! De atâția ani lucrez la el și totuși parcă aș mai lucra. Asta, desigur, trebuie să însemne că, sau e foarte bun sau e mizerabil. De-abia aștept să ți-l dau D-tale să-l citești și să-mi dai sentința definitivă. Dincolo de pătrerea D-tale nu mă mai interesează nimic.” (Scrisoare către Mihail Dragomirescu, 20 nov. 1920). Nu era chiar așa. Cu multă nerăbdare o aștepta și pe aceea a lui E. Lovinescu, cel care va rosti adevărata „sentință”. Mai târziu, va împărtăși câteva gânduri și despre *Gorila*, încercând să-l convingă pe editor (solicitat mereu pentru „avansuri”) că lucrează îndârjit: „Mult m-am chinuit eu cu cartea asta (dealtfel cu toate am cam pățit așa) dar am în schimb credința, lăsând la o parte orice modestie, că nu va fi tocmai dintre cele mai neînsemnate romane ale anului, ci ale timpului nostru. Să nu spui însă asta nimănui, să nu-mi aprind

cartea străină

Anaximandru și Arhitecții

LUCRAREA cea mai recentă a lui Robert Hahn, "Anaximandru și Arhitecții", pune în joc, într-un mod ingenios și îndrăzneț, o abordare interdisciplinară a originilor filosofiei grecești. Cartea, cum spune Hahn în "Prefață", explorează "relația dintre primii filosofi și meșteșugari și investighează tehnologiile arhitecturale, urmărind transmiterea lor din Egipt în Grecia." Mai precis, autorul ne propune să "punem în legătură strădanile lui Anaximandru (și ale lui Thales) în domeniul geometriei, astronomiei, cartografiei terestre și cosmice, tocmai cu acele tehnologii, și încearcă să situeze aceste activități în contextul social și politic al Greciei arhaice". Abordarea interdisciplinară a lui Hahn este una îndrăzneată în măsura în care autorul nu recurge la obișnuitele instrumente filologice și arheologico-istorice, angajate de regulă în studiul originilor filosofiei grecești, ci tocmai la un domeniu atât de îndepărtat precum e *arhitectura* și alte domenii conexe (istoria artei, istoria arhitecturii etc.).

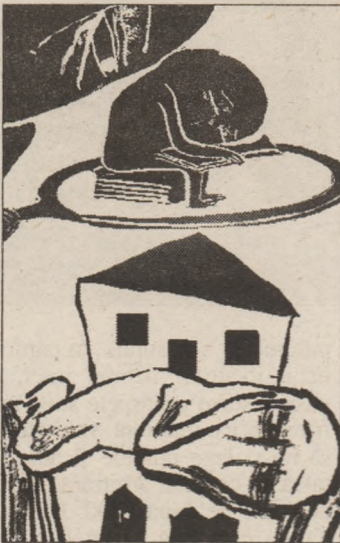
Dar de ce Hahn, atunci când caută originile filosofiei grecești, se ocupă tocmai de arhitecți, și nu de, bunăoară, meșterii fierari, de țesători, sau – de ce nu? – de moașe? Pentru că era ceva în natura, metodele, și doctrinele filosofiei ioniene (mai cu seamă în Anaximandru) care, în opinia lui Hahn, avea multe lucruri în comun cu arhitectura greacă arhaică, așa cum aceasta apare mai ales în cazul templelor monumentale dedicate lui Apollo la Didyma, lui Artemis în Efes, și Herei în Samos. Prin tot ceea ce au făcut,

prin toate inovațiile, procedeele și tehnicile lor, arhitecții ionieni au dovedit "că natura are o structură clară și determinată, și că muritorii puteau ajunge s-o cunoască și s-o stăpânească". Cu alte cuvinte, că nu era nimic *misterios* în natură, că "secretele" și "puterile" ei ascunse îi erau accesibile omului. Iar acest proces de *demistificare* a avut o importanță enormă în ceea ce privește apariția și maturizarea filosofiei grecești căci, prin ceea ce făceau, arhitecții "au contribuit la o transformare a mentalității publice... așa încât comunitatea din care ei făceau parte a ajuns să fie tot mai bine pregătită să-i asculte și să-i susțină pe cei ca Anaximandru, pe eleați, atomiști, sofisti, pe cei din Academie și din Lyceum, care și propuneau să explice structura lumii naturale". Arhitecții aveau nevoie de (și făceau recurs la) principii și reguli simple și clare, pe baza cărora ei puteau să rezolve problemele practice punctuale ce apăreau în procesul construcției templelor monumentale. Logica demersului lor era una derivată, ca să zic așa, din chiar logica naturii – altfel, clădirile pe care le înălțau ș-ar fi dărâmat – iar acest fapt i-a făcut "promotorii discursului rațional în sânul comunităților ioniene din care proveneau". Ei se bucurau, cum ar veni, de privilegiul de a avea de-a face cu "lucrurile înseși," în afara oricăror speculații mitologice sau abstracțiuni vagi prin care lu-

crurile erau "interpretate". Iar clădirile pe care ei le înălțau erau dovezile vizibile că ei făceau asta așa cum se cuvine. În cele din urmă, așa cum expresiv spune Hahn, "arhitecții, cu proiectele lor monumentale... reprezentau, în chip viguros, instanțierile unei mentalități raționalizante".

A SĂ-ȘI SUSȚINĂ teza principală (anume că "imaginea filosofică a lui Anaximandru s-a inspirat din tehnici arhitecturale"), Hahn realizează în această carte o impresionantă întreprindere cărturărească, angajând ample resurse bibliografice și metodologice din mai multe ramuri academice (istoria artei și a arhitecturii, istoria teh-

nologiei, istoria științei, filologia clasică etc.), o întreprindere extrem de greu de rezumat în spațiul limitat al acestei recenzii. Cartea are cinci mari capitole ce se ocupă, fiecare, cu câte o "fațetă" a problemei puse în joc: 1) "Anaximandru și originile filosofiei grecești"; 2) "Filosofii ionieni și arhitecții"; 3) "Tehnicile arhitecților antici"; 4) "Tehnicile lui Anaximandru"; 5) "*Tehnologia ca politică*: originile filosofiei grecești în contextul ei socio-politic". Capitolul patru pare să fie însuși centrul cărții, în jurul căruia toate celelalte pivotează. Aici Hahn urmărește în detaliu paralela dintre ceea ce făceau arhitecții și ideile lui Anaximandru despre cum a fost "construit" cosmosul: "Anaximandru identifică forma și mărimea pământului cu un modul de coloană (*column-drum*). E oarecum surprinzător că în numeroasele articole și cărți ce s-au scris despre Anaximandru, nu dai peste nici un studiu care să fi cercetat tehnicile de pregătire a modului de coloană." Urmând această pistă (anume, modul în care modulele de coloană erau pregătite, înainte de a fi angajate propriu-zis în construcția templului), Hahn ajunge la concluzia uimitoare că, până și la nivelul cel mai de detaliu al gândirii sale cosmologice, Anaximandru a fost marcat, într-un fel sau altul, de tehnicile arhitecturale curente atunci în Ionia. Am să dau aici numai un exemplu izo-

lat: "În imaginea a ceea ce se cheama *anathyrosis*-ul modului de coloană, adică o tehnică utilizată pentru a menține modulul nemișcat în același loc, Anaximandru a detectat o reprezentare ce se potrivea, în mod complex, cu Pământul lui care, de asemenea, rămânea nemișcat undeva la mijloc." Iar acest mod de a căuta și urmări în chip minuțios detalii aparent nesemnificative pentru a le face mai apoi să semnifice ceva esențial e unul din lucrurile ce face cartea lui Hahn atât de interesantă.

SINGURA critică importantă pe care, cu toate acestea, o am față de cartea lui Hahn se referă la omisiunea lui (de neînțeles, pentru mine) de a recurge (sau măcar de a menționa *en passant*) la lucrarea atât de profund înrudită cu propria lui carte – și anume, influentul studiu al lui Erwin Panofsky *Gothic Architecture and Scholasticism* (prima ediție: 1951). Aici Panofsky urmărește îndeaproape relația dintre evoluția gândirii scolastice și maturizarea arhitecturii gotice în timpul evului mediu târziu (ambele fiind marcate, în opinia lui, de același "mental habit"), o relație pe baza căreia s-ar putea dezvolta un întreg ciclu de considerații, importante și fertile, despre relația *generală* (abstractă) dintre arhitectură și filosofie. Dacă autorul ar fi folosit (fie și numai o parte din) argumentele lui Panofsky, cartea lui ar fi beneficiat masiv, în cel puțin două moduri: mai întâi, Hahn n-ar mai fi trebuit să dedice atâtea eforturi teoretice simplei justificări a unei posibile relaționări între filosofie și arhitectură (de vreme ce Panofsky făcuse deja acest lucru) și, apoi, el ar fi putut lua tezele lui Panofsky drept propriul său punct de plecare, amplificând și ducând la limită, în chip creator și sigur de sine, ideea unei astfel de legături între filosofie și arhitectură, aplicând-o la contextul Greciei vechi, plasând-o apoi într-un context teoretic mai amplu, și așa mai departe.

În sfârșit, lăsând această critică la o parte, cartea lui Hahn rămâne o realizare cărturărească admirabilă, și sunt încredințat că ceea ce el a făcut va fi recunoscut ca atare.

Costică Brădățan

¹⁾ Robert Hahn, *Anaximander and the Architects: The contribution of Egyptian and Greek architectural technologies to the origins of Greek philosophy*, Albany: State University of New York Press 2001. Pp. xxiii + 326 (Paper: ISBN 0-7914-4794-4)

RADIO ROMÂNIA CULTURAL

Miercuri, 18 februarie, ora 13.20

Ce știa satul de J. Valjan

Spectacol programat cu ocazia împlinirii a 75 de ani de teatru radiofonic.

Adaptarea: Leonard Efremov

În distribuție:

Radu Beligan, Ileana Stana Ionescu,
Ioana Casetti, Constantin Botez.

Regia artistică: Paul Stratilat

Regia muzicală: Romeo Chelaru

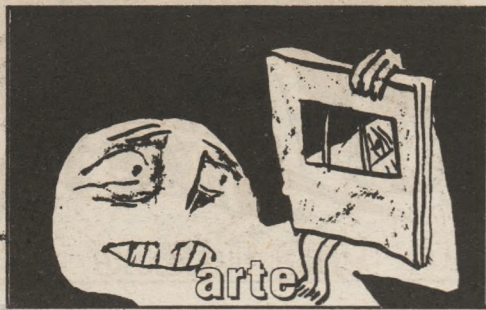
Regia tehnică: ing. George Buican

Înregistrare din anul 1979

Mhz kHz

Arad	106,8	
București	104,1	603
Bacău	103,1	
Baia Mare	66,56	711
Brașov	105	
Călărași	66,92	1593
Constanța		1314
Craiova	90,2	
Focșani	102,8	
Iași	103,1	
Oradea	96,1	
P. Neamț	103,1	
Ploiești	104,1	603
Rm. Vâlcea	102,5	
Satu Mare	96,1	
Sibiu	66,44	1404
Suceava	103,1	
Tg. Jiu	70,04	558
Tulcea	68,72	1530
Zalău	105	

RELAȚIA scriitorului cu artele plastice este una străveche și profundă în cultura noastră, și nu numai, de multe ori, și în anumite momente, depinzând de ea chiar evoluția fenomenului artistic însuși. Textele lui Delavrancea și ale lui Vlahuța despre Grigorescu, observațiile lui Vlahuța despre Brâncuși, scrierile lui Arghezi despre Luchian sau ale lui Oscar Walter Cizek, Vianu, Blaga, G. Călinescu etc. despre artiști sau despre fenomenul artistic, în general, sunt adevărate puncte de referință pentru receptarea și înțelegerea artei românești în câteva dintre momentele sale esențiale. Chiar dacă textul scriitorului este mai puțin tehnic decât acela scris de esteticieni și de criticii de artă profesioniști, el are marele avantaj de a fi mult mai inteligibil și de a vehicula judecăți simple și nuanțate în același timp, lipsite de acea crispă academică pe care specialistul o afișează ca argument nemijlocit în orice tip de construcție critică și istoriografică. Această comunicare (și comuniune) a scriitorului cu artistul plastic nu este, așadar, o simplă analiză de serviciu și nici vreo obligație de a așeza lucrurile într-o ordine anume, ordine pe care o reclamă fenomenul însuși în goana lui obscură după coerență, ci o pildă enormă de solidaritate a limbajelor, oricât de diferite ar părea ele, și o la fel de mare nevoie de regăsire în experiența celuilalt. Scriitorul care scrie despre un pictor, un grafician sau un sculptor nu disecă, asemenea unui chirurg, organismul gata constituit pentru a-i deconspira alcătuirea, a-i evalua pulsul și a-i judeca metabolismul, ci se contopește subtil cu universul acestora, verificându-și, în complementaritate, propriile reprezentări și aspirații. De multe ori, scriitorul care privește consecvent în lumea imaginii plastice este el însuși un pictor nemărturisit sau, în tot atâtea cazuri, el transferă artistului plastic idei specifice imaginarului său și îmbogățește imaginea cu un substrat epic imprezvizibil și fascinant.

Dacă scriitorii pe care i-am amintit deja, alături de încă mulți alții mai puțin spectaculoși, acoperă intervalul dintre sfârșitul sec. XIX și primele decenii de după cel de-al doilea război, în stricta noastră contemporaneitate Marin Sorescu a fost unul dintre cei mai atenți și mai profunzi observatori ai fenomenului artistic. Dotat el însuși cu o reală îndemânare pentru desen, exersându-se constant și în pictură, de altfel a și deschis câteva expoziții personale, posesor al unei inteligențe și al

cronica plastică

de Pavel Șușară

Ochiul lui Sorescu

Pictură de Marin Sorescu

unei capacități de intuiție cu totul neobișnuite, Marin Sorescu nu a ratat nici un prilej de a-și mărturisi admirația pentru artele plastice și pentru artiști deopotrivă. Ba chiar solidaritatea lui cu acest domeniu a fost atât de puternică încât, atunci când i s-a cerut să semneze hotărârea pentru demolarea *Coloanei...* lui Brâncuși de la Târgu Jiu, pentru ca istoricul de artă amator Radu Varia să-și ducă pînă la capăt fantasma de restaurator, el a preferat să-și dea demisia sau, mai exact, să fie demis, din funcția de ministru al Culturii, decât să condamne la distrugere unul dintre puținele repere artistice cu valoare universală din spațiul nostru cultural. Cel care l-a înlocuit atunci pe Marin Sorescu și a semnat acea decizie odioasă nu a fost nici poet și nici altceva la fel de îndepărtat de problemele artelor plastice și, implicit, ale monumentelor, ci chiar un om de specialitate, pictor de felul lui, fost președinte al UAP, fost director al Muzeului Național de Artă, adică nimeni altul decât Viorel Mărginean. Într-o asemenea situație limită, în care, împotriva naturii, decizia politică se substituia flagrant rigorii profesionale, Marin Sorescu, cel incriminat intens ca a cedat tentațiilor

puterii și s-a supus impardonabil jocurilor istoriei mici, a găsit resurse proaspete să-și înfrîngă orice mărunță vanitate și să nu-și lege numele și autoritatea de cea mai arbitrară dintre deciziile de după 1990. Dar legătura profundă cu artele plastice a lui Marin Sorescu nu stă în acest episod trist al politicii noastre culturale de tranziție. Încă din prima sa tinerețe, adică înainte de a împlini treizeci de ani, el scrie un număr semnificativ de texte, un fel de microeseuri, așa cum le numește el însuși, parțial experiențe fugare din expoziții, parțial observații de lectură, parțial mici note de călătorie, în care se apleacă riguros și cu o acribie mult mai mare decât ar da de înțeles tonul său paradoxal și jucăuș, asupra unora dintre cele mai importante personalități artistice de la noi și de aiurea și asupra unor probleme extrem de complicate al istoriei artei universale. În pofida dimensiunilor reduse ale acestor texte și în ciuda unui stil apodictic, a cărui miză este demonstrația subînțeleasă, îngropată în formulare și nu dezvoltată prin raționamente, observațiile poetului sunt strălucite de cele mai multe ori și, câteodată, chiar fundamentale. Cu o cultură plastică subtilă și

bine asimilată, mult peste cea medie, și cu o capacitate de intuiție și de formulare unică, Marin Sorescu surprinde câteva trăsături esențiale în opera și în structura psihologică a unor artiști greu de citit în profunzime și pentru oameni de specialitate cu multă experiență. Despre percepția falsă a lui Brâncuși, de pildă, în extrem de puține cuvinte, Sorescu spune următoarele: „Victimă a folcloriștilor și a literaților! La intrarea în opera lui Brâncuși ar trebui o răzătoare, să te ștergi pe picioare de toate legendele pe care le-ai auzit despre el”, pentru ca, doar câteva fraze mai încolo, să identifice impecabil *Rugăciunea* brâncușiană din cimitirul buzovian exact ceea ce este de fapt în ordine formală, psihologică și filosofică, adică o adevărată placă tumantă în creația marelui sculptor, un punct final și, simultan, unul generativ: „Apoi *Rugăciunea* s-a mai ghemuit, s-a făcut broască țestoasă, focă. Apoi și-a dezdoit genunchii – pasăre măiastră, pînă s-a scurs prin vârful stîlpului de pridvor...”. Pe Ion Țuculescu, oarecum în aceeași manieră, îl definește matematic în două propoziții memorabile: „Autoportretul cu ochiul scos al lui Țuculescu amintește de Van Gogh

cu urechea tăiată, care-l fascina pe vremuri, și de mîna imensă a lui Parmigianino, din oglinda sa blestemată – deci o înclinație spre obsesie și disperare”. Iar puțin mai încolo, demontînd stereotipul etnograficului: „Ștergarele, căpățiile, scoarțele, ceramica și ornamențarea în lemn, lucrăturile populare, dîndu-i un caracter oarecum livresc inspirației sale, rămîn, de fapt, mult în urmă.” Și, finalmente, așezarea definitivă a lui Țuculescu într-un spațiu fizic și simbolic ireductibil: „Oscilația între știință și artă mi se pare iarăși un semn al căutărilor absolute. Un joc pe lage-rele balanței. Studiile lui: *Protozoarele apelor subterane*, *Specii noi de infuzoare în Marea Neagră și bazinele sărate para-marine*, *Lacul Techirghiol și gena nămolului* – deci tot elemente de la fundul vieții, mîlul primordial. E o căutare de pastă?” Evident, răspunsul nu este decât o simplă formalitate. Urmărindu-l, apoi, pe Marin Sorescu prin muzee, prin biserici, prin atelierelor artiștilor, față în față cu Michelangelo, prin cele trei Pieti, cu Henry Moore, cu arta magică africană, cu arhitectura și cu orașul, în ansamblul său, participi, pe nesimțite, la un spectacol unic în care efortul culturii și bucuria ingenuă trăiesc în cea mai surprinzătoare și mai legitimă armonie. Acea armonie pe care poetul însuși o simte nemijlocit în Ravena, în fața mozaicurilor bizantine care îi prilejuiesc iarăși una dintre cele mai subtile observații, anume aceea că vitraliul și mozaicul sunt mai mult decât două expresii artistice, sunt două atitudini spirituale și două modalități de a citi și de a înțelege lumea: „Căci bisericile gotice, scrie el, sunt ca niște prăpăstii inverse, suspendate, și tu stai pe fundul lor ca o aluviune adusă de curent. Iar ochii îmi fugeau întotdeauna la vitralii. Dar aici îmi dau seama că iubesc mai mult vitraliile sparte ale mozaicurilor bizantine. În catedralele gotice vitraliile sunt reci, cu toată luminozitatea lor. Aici, mozaicurile cîntă. Un cor de o armonie desăvîrșită.” Și pentru a rămîne tot în Italia, și tot sub imperiul luminii, iată-l pe Sorescu „Pe jos, pe drum de țară, spre mormîntul lui Cimabue. Inscripția de care vorbește Vasari e tot acolo, pe piatra rece, talmăcind uimitor de concret infabilul atîtor genii ale Italiei.

Crezut-a Cimabue că stăpînește a picturii fortăreață; o stăpînește pe cînd trăia; acum stăpînește doar stelele cerului. Stelele cerului erau, în seara aceea, mai numeroase decât oricînd. M-am uitat. Inscripția nu mințea: Cimabue stăpînea peste ele.” Și nici Sorescu nu mințea: ochiul lui cultivat și ingenuu este o mărturie de neclintit. ■

cinema

Întâlniri cu Roman Polanski

L-AM ÎNTILNIT pe Polanski pentru prima oară într-o dimineață calduroasă de mai, la Universitatea de Artă Teatrală și Cinematografică din București. Scund, osos, plin de vitalitate, părea că are mai puțin cu douăzeci de ani, decât (imposibilă de acceptat!) vârsta reală: 70! Urmărit de un scandal conjugal care făcuse valuri, câștigător recent al multor premii importante, Polanski poposise în România, în turul promovării „Pianistului”. O etapă dintr-un drum care-l ducea înapoi spre rădăcini; și cum orice drum începe și se sfârșește undeva, am gândit atunci că – în funcție de perspectiva din care privim opera polonezului neliniștit, „Pianistul” ar putea fi unul dintre aceste două puncte: începutul sau sfârșitul. Astăzi aș spune că m-am înșelat. „Pianistul” este fără îndoială un moment de referință în cariera lui Polanski, dar ascultându-l pe regizor vorbind despre viitorul lui film, ecranizarea lui David Copperfield, nu mă pot abține să nu mă gândesc că – pentru mine – „Cuțitul în apă” rămâne cel mai bun film al lui Polanski... Pe când el nici nu se gândește să se întoarcă la realismul psihologic al începuturilor, cu încărcătura slavă a tăcerilor și gândurilor nerostite. Chiar dacă refuză parcă să accepte acest adevăr în filmele exilului (cu mici excepții în tușele memorialistice din „Pianistul”), Polanski este magistral ca polonez, însă inegal și imperfect ca cineast universal și doar corect (ca să nu zic mediu sau altcumva) ca ecranizator de literatură (mă refer în primul rând la sursele literare britanice sau franceze, mai puțin la romanul lui Szpilman, susținut evident de retrăirea amintirilor Holocaustului de către regizor)

NĂSCUT în 1933 la Paris, într-o familie de evrei polonezi, forțați să se întoarcă în Polonia în 1937. Absolvent al celebrei Școli de film de la Lodz (1959), se face remarcat prin scurt metrajele sale de debut. După primul lung metraj, „Cuțitul în apă” (1962) își continuă cariera în Marea Britanie, Statele Unite și Franța. Filmul care îl consacra este „Chinatown” (1974), o construcție perfectă, în manieră clasică.

Polanski abordează genuri,

specii și maniere stilistice diferite de la un film la altul: horror („Repulsie” – 1965); parodie („Balul Vampirilor” – 1968); comedie absurdă („Ce?” – 1973); adaptare („Tess” – 1979). Filmele anilor '90, printre care controversatul „Luni de fiere”, nu i-au adus succesul scontat. Cu peste o duzină de premii mari (Oscar, BAFTA, Globurile de Aur, Cesar, Palme d'Or la Cannes...) „Pianistul” vine să răzune un cineașt amenințat de uitare.

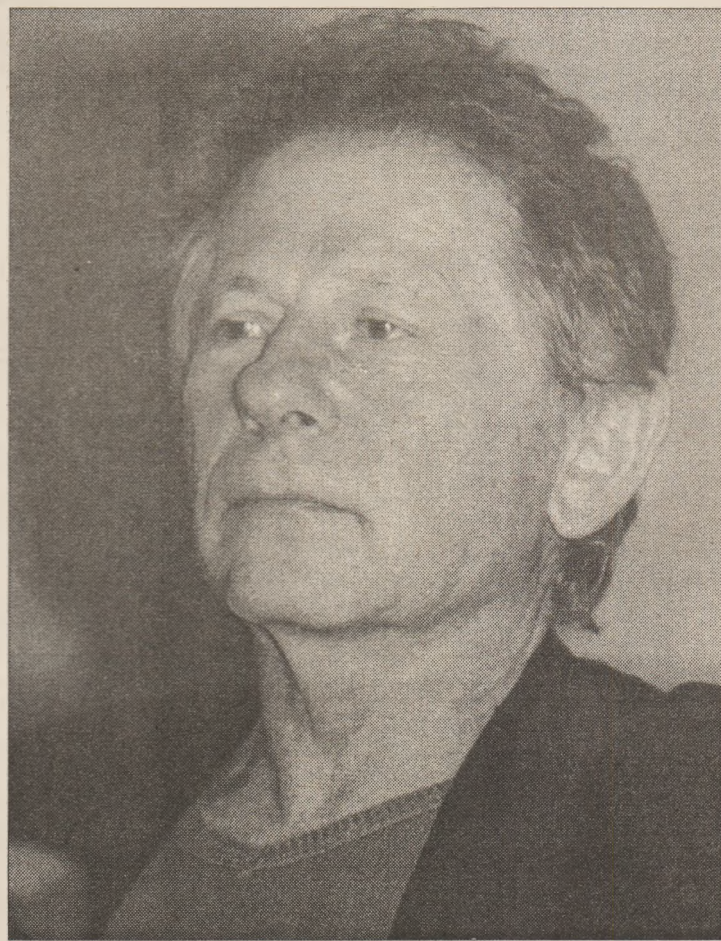
Opera lui Polanski se poate împărți în funcție de trei repere fundamentale: „Cuțitul în apă”, briliantul lung-metraj de debut, „Chinatown” – capodopera de maturitate – și cântecul de lebdă, „Pianistul”. „Dintre toate filmele mele pe acesta din urmă îl consider cel mai reușit. Privind în urmă la întreaga mea operă, am senzația că nu am făcut altceva decât să repet pentru acest film.” Cuvinte mari ale unui autor sub șocul succesului imens, de public și critică. Poate mult mai emoționant, „Pianistul” este însă departe de perfecțiunea formală a lui „Chinatown”. Și cu atât mai departe – la propriu și la figurat! – de spontaneitatea „Cuțitului în apă”.

În afară de talent, Polanski a avut mai întotdeauna parte de noroc în viața profesională. Filmul de debut i-a adus o nominalizare la Oscar, într-o perioadă în care dezghețul de după războiul rece de abia se făcea simțit. Tot atunci i s-au deschis porțile cinematografiilor occidentale, cea britanică pentru început, pentru că numai la zece ani de la absolvirea facultății de la Lodz, să realizeze un film care obține un Oscar, pentru scenariu, e adevărat! Norocosul lui Polanski, „Chinatown” îi scosese în cale unul dintre cei mai buni scenariști ai momentului (Robert Towne – nașul „Nașului”, „Bonnie & Clyde” etc.) care scrisese subiectul avându-l în minte pentru rolul lui Gittes, pe cel care îi fusese coleg de camera în studenție: Jack Nicholson. Într-un interviu acordat lui John Brady mai târziu, în anii '80, Towne și-a amintit cât de greu i-a fost să lucreze cu încăpăținatul, dificilul Polanski. „Pe platoul de filmare toată lumea, echipa, actorii, femeii, bărbații, trebuiau să fie căzuți în admirația lui. Polanski era micul rege.” Probabil că nici scenaristul (cândva colaborator al lui Roger Corman, regizor faimos al genului horror) nu era un îngeraș, dar parcă sîntem încli-

nați să acceptăm această caracterizare. Pentru că Polanski este – precum filmele sale – etern zbuiciumat, permanent în căutarea unui loc unde să se așeze. Printre cei mai „eclectici” autori de film, dar încă verde și energic, Polanski pare la început de mileniu trei întruparea lui Ahasverus, jidovul rătăcitor ce nu-și poate găsi liniștea.

Poate că tocmai acest lucru l-a determinat să se întoarcă spre începuturile vieții sale, la copilăria în ghetto-ul din care avusese norocul să scape, fără să fie deportat, spre deosebire de tatăl său – închis la Mathausen – și mama – moartă la Auschwitz. Ecranizarea cărții lui Szpilman, „Pianistul” este povestea înfricoșător de adevărată, supraviețuirii, în condiții extreme, a unui pianist evreu în Varșovia celui doilea război mondial. Tragismul adus de tușele documentaristice, rezultate în urma unui travaliu enorm de preproducție (șeful decorator a fost Alan Starski, laureat cu Oscar pentru „Lista lui Schindler”, filmul lui Spielberg) și subliniat de culorile desaturate, reconstituie crud, dar atât de fidel atmosfera sumbră a Holocaustului. Dacă s-ar fi limitat la observațiile clinice, simplu desenate, așa cum apar în cartea de referință scrisă de muzicianul W. Szpilman, reducând sobru lungimea filmului, Polanski ar fi reușit probabil un film apropiat de perfecțiune... Așa însă, alunecând de multe ori în clișee patetice, păcătuiind prin dorința de a spune totul, pînă la ultimul cuvînt, ca pe o poezie patriotică, „Pianistul” nu rămîne decît o necesară lecție de istorie, un proiect monumental neterminat, totuși frumos chiar prin această imperfecțiune. Acuzat de a fi refuzat realizarea „Listei lui Schindler”, Polanski își plătește cu „Pianistul” o datorie: față de trecut și față de poporul său. Greu de crezut însă că acest film îi va aduce în sfârșit liniștea. David Copperfield nu va fi probabil decît o reîncarnare a polonezului rătăcitor, hotărît să pornească din nou la drum, fără să își mai amintească de unde a plecat și fără să ghicească în ce port va ancora.

PE 30 ianuarie 2004, răspunzînd invitației Universității de Artă Teatrală și Cinematografică din București și cu sprijinul Ambasadei Poloniei în România, Polanski a revenit în cetatea lui Bucur pentru a-i fi decernat titlul

de Doctor Honoris Causa al UNATC. Un moment important, de consemnat de filmologia locală. Polanski este al doilea polonez care primește acest titlu din partea școlii de film românești, după Zanussi. Renunțase, evident forțat de protocol, la ținuta sport. De parcă l-ar fi legat de picioare cravata costumului, Polanski a urcat de această dată scările fără vitalitatea care mă surprinsese cu mai puțin de un an în urmă. A ținut un discurs politicos și scurt, fără energia de altă dată, într-o sală arhiplină, dar evident marcată de seisme

sociale și nu numai. Poate emoție, poate absența totală. Greu de spus. Decernarea titlului – fără îndoială un moment important – părea că-l secătuisese. Iată de ce a îndurat cu stoicism la conferința de presă întrebări imbecile de genul „Pentru David Copperfield vă veți inspira din soarta orfanilor din România?” Cred că ar fi vrut să se afle în acel moment în cu totul altă parte.

Ca și mine de altfel. Norocul lui – din nou noroc! – e că el poate.

Lucian Georgescu

EDITURA „CASA RADIO”
Punți către o nouă vîrstă a comunicării

Colecția
LADA DE ZESTRE

CD-CARTE

SHERBAN LUPU
Arta lăutarilor
izvor al violonisticii moderne

O mărturie susținută de 27 de piese antologice din literatura genului, în selecția și interpretarea violonistului Sherban Lupu

14 x 21 cm; 64 p. + 2 CD (7520 + 6704)

Comenzi: tel.: 303.17.72; 303.17.31; on line: www.srr.ro; e-mail: marketing@srr.ro
Vînzare directă: Librăria „Casa Radio”, str. Gen. Berthelot, 60-64, sect. 1, București

O povestire de Teolinda Gersão

Bătrâna

Întotdeauna cu apă rece, o oală de apă fierbinte îi era de ajuns. Iar vara, ca acum, nici nu trebuia să încălzească apa prea mult, era bună așa, doar caldută. În orice caz, cum folosea atât de puțină, ultima apă rămasă și-o turna pe spate mai caldă decât cealaltă – o, ce plăcută era această apă care-i curgea pe piele, la temperatura dorită. O cană de apă acoperă jumătate de corp, următoarea, cealaltă jumătate, și astfel – două cani cu apă, acoperind tot corpul, îi dădeau o senzație de plenitudine.

N-avea nevoie de nimic altceva, își spunea ștergându-se mulțumită cu prosopul curat și călcat cu grijă. Sigur că unele case aveau băi moderne, cu căzi în care chiar puteai să stai culcat și apa caldă nu se isprăvea la robinete. Dar chiar dacă nu avea nimic din toate astea, tot făcea baie, cu puțină îndemânare și pricepere. Și sigur că nici cei bogați nu aveau prosoape mai bine călcate decât ale ei.

Acum însă îi era tot mai greu să le calce, fiindcă fierul de călcat era ca plumbul. Până și Rosalina spusese asta, venind odată în vizită. Și când te gândești că de cincizeci de ani călca rufele cu el, nu putea să-l dea deoparte așa, dintr-o dată, sau să-l arunce ca pe ceva devenit inutil. Chiar și numai pentru că în cincizeci de ani nu se stricase niciodată. Nu numai din economie nu cumpăra altul, ci mai ales fiindcă nu putea să se descotoșească de ceva de care se servise dintotdeauna. Îi era atât de familiar că mai-mai să și stea de vorbă cu el.

Păi, cum așa, se putea vorbi cu lucrurile? Ceștile și ceainicul, acolo, lângă ea, pe șervețelul de dantelă. Și farfuriile și vaza din sticlă... deschidea bufetul și erau acolo, la locul lor, strălucind. Ca atunci când zâmbește cineva și apar dinții, strălucitori, în mijlocul buzelor – tot așa farfuriile și vaza, în mijlocul ușii.

Obiectelor le plăcea să fie atinse de niste mâini grijulii, iar, ca să le fie bine, trebuiau apreciate. De asta nu se plietisea niciodată. Ceasornicul, scaunul, masa, jacheta, perdeaua îi săreau în ochi, ca și cum ar fi chemat-o: Ai văzut cum m-am umplut de praf, îmi pierd lustrul, m-am boțit, mi-a cazut nasturele, s-a dus un fir. Era tot timpul ocupată, obiectele îi dădeau de lucru, ca și copiii cărora trebuie să le acorzi atenție mereu.

Și, dacă uneori îi dădeau li-

ber, sau dacă se hotăra ea să-și ia liber, se urca în tramvai și făcea un tur al orașului. În lunile mai calduroase își scotea permis pentru vârsta a treia și se plimba. Iarna nu merita, era frig și imediat începea să plouă, așa că prefera să nu iasă, din cauza reumatismului.

Dar, cum ieșea doar în lunile mai frumoase, permisul era și mai ieftin. Dacă făcea socoteala împărțind prețul la doisprezece (ah, știa să facă socoteli, întotdeauna fusese bună la școală), ei bine, dacă făcea socoteala împărțind la doisprezece, permisul costa mai puțin.

Îi plăcea mai ales tramvaiul circular, dădea ocol orașului fără ca ea să trebuie să coboare, și încă bine instalată, aproape întotdeauna reușea să stea la fereastră, sau, dacă nu reușea din primul tur, sigur avea să reușescă la al doilea, pentru că între timp va coborî cel care ședea la fereastră și trebuia doar să se împingă puțin ca să-i ocupe locul, și atunci, da, vedea totul ca la cinema.

La cinema propriu-zis se ducea rar, de câțiva ani nici nu se mai dusese. Nu numai fiindcă era scump, dar uneori scaunele erau stricate și o durea spatele, și nici nu știa dacă o să-i placă filmul. Iar dacă nu-i plăcea nu putea face ca la televizor, să schimbe canalul sau să închidă, trebuia

să rabde până la sfârșit, ori să plece. Și era mare păcat să plece de la mijloc, i se întâmplase deja de mai multe ori.

De asta nu se ducea la cinema. La televizor se uita destul de mult, bineînțeles, dar mai tare îi plăcea să meargă cu tramvaiul. În loc să stea închisă în casă, umbla printre oameni pe străzi, dar fără să se obosească, așezată comod. Bucurându-se de spectacolul celorlalți – uite acolo vitrina aceea luminată, bărbatul acela care aleargă, femeia aceea covârșită sub un coș cu verde. Iar ea ședea, sprijinită pe spătar, fără să care greutăți, nici măcar greutatea propriului ei corp – îi venea să râdă de atâta fericire.

Dar îi plăcea și să umble pe jos, când îi era mai bine cu reumatismului și nu o dureau artrozile. Fiindcă din când în când parcă se producea o minune – nu o durea piciorul, sau gâtul, sau brațul, putea să facă aproape orice mișcare fără s-o treacă fiorii ori să strige „au”, parcă ar fi fost din nou tânără. Și atunci ieșea din casă, ușoară, mândră de ușurința cu care călca.

Când umbla pe jos lucrurile se văd altfel, cu altă viteză. Observi că e iederă pe un zid unde altădată nu era, descoperi că begonia de pe o scară crescute cu aproape o palmă de la ultima trecere pe acolo, că o anumită fereastră are aproape mereu o pisi-

AUTOARE, printre altele, a romanului *Casa umbrelor* (1996) (recent apărut în românește la Editura Vivaldi și a cărui dramatizare va face, și în România, obiectul unui spectacol realizat de Geo Saizescu cu studenții departamentului de teatru al Universității Hyperion), Teolinda Gersão este una dintre prozatoarele portugheze contemporane a cărei operă a acumulat în decursul timpului numeroase premii și a fost tradusă în mai multe limbi.

Din bibliografia ei mai citim: *Tăceres* (roman cu care a debutat în 1981), *Peisaj cu femeie și mare în fundal* (1982), *Umbrele scânteietoare* (1984), *Catul de soare* (1989), *Arborele cuvintelor* (1997), *Claviatura* (1991), *Îngerii* (2000).

Prin publicarea povestirii de mai jos, care aparține volumului de proză scurtă *Istoriisiri de văzut și parcurs* (2003), dorim să familiarizăm cititorii români cu încă un nume de referință din literatura universală actuală.

BĂTRÂNA era neșpus de fericită. Păi, nu ducea ea o viață bună fără să-i lipsească nimic?

Chiar de dimineață găsisse loc pe o bancă din parc, nici prea la umbră, nici prea la soare, tramvaiul nu fusese foarte aglomerat și putuse să stea jos, bruta-rul îi spusese bună ziua cu un aer atât de simpatic când ea i-a pus pe tejghea banii pentru trei chifle, iar vânzătorul de la băcănie a mai stat de vorbă după ce i-a dat restul și a întrebat-o dacă-i place noua marcă de cafea.

Răul la mulți oameni era că nu știau să dea lucrurilor valoarea cuvenită. Majoritatea risipeau timpul și fericirea, așa cum risipeau și banii. Dacă te uitai mai bine, puțini știau să profite

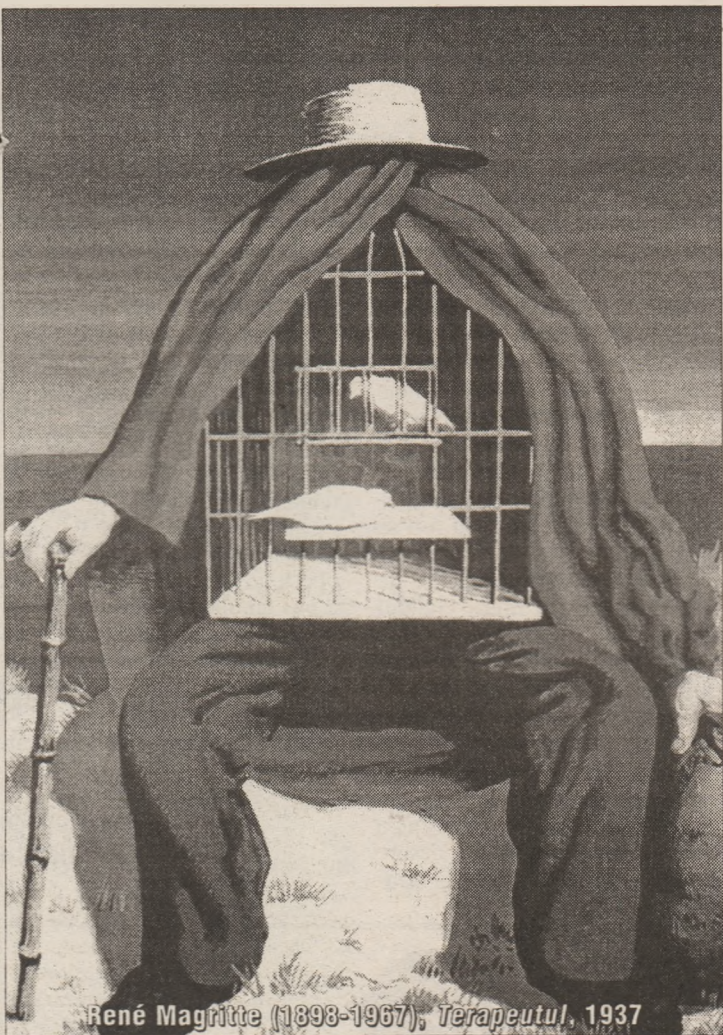
de ce aveau. De exemplu, nu profitau de apa caldă, nici nu-și aminteau să stingă imediat lumina când treceau dintr-o cameră într-alta, sau să oprească gazul puțin înainte ca mâncarea să fie gata. Da, câți făceau asta? Și pe urmă se mai și mirau că nu le ajung banii până la sfârșitul lunii.

Ei, slavă Domnului, îi ajungeau întotdeauna. Avea de toate, și nu trebuia să se lipsească de nimic. Adevărul e că știa să facă economie. Nu lăsa niciodată mâncarea să se strice, nu arunca ce-i prisosea, nici măcar o jumătate de chiflă, pe care putea foarte bine să o mănânce la următoarea masă. Se spăla încălzind apă într-o oală și turnându-și puțin câte puțin pe corp, după ce se săpunea, așezată pe un scaunel de plastic lângă sifonul din podea. Cum o amesteca

Marc Chagall, 1938

René Magritte (1898-1967), *Terapeutul*, 1937

că ce doarme în spatele geamului. Sau că, la o casă scoasă în vânzare, apăruseră deodată niște câini de pază pe pragul ușii. Putea să și pună rămășag dacă vor lătra sau nu, de astă dată, când va trece.

Îi plăcea să parieze cu sine însăși, și mai totdeauna nimerea. Dacă a doua zi va ploua sau nu, dacă Madalena va telefona sau nu, dacă vecinii lăsaseră ușa din spre stradă închisă sau deschisă, când se va întoarce.

O dată pe an juca la loterie. Nu avusese noroc niciodată, dar îi plăcea să încerce. O dată pe an își permitea luxul să piardă și făcea această extravagantă. Dar mai juca și alte jocuri, care îi veneau deodată în minte: în fiecare săptămână căuta, în vitrina prăvăliei din colț, numerele care i se păreau mai promițătoare. Le scria pe o hârtie și pe urmă se ducea să vadă ce numere ieșiseră în ziua tragerii. Nu nimerea niciodată și atunci puneau cu satisfacție într-o pușculiță banii pe care nu-i cheltuise. Și în felul asta avea o dublă plăcere – se distra cu alegerea numărului, emoția și așteptarea, și pe deasupra mai economisea și bani, răzând de propria ei istețime.

Le scria din când în când copiilor și nepoților, dar rar, fiindcă observase că ei nu aveau timp să citească scrisorile. Lucru firesc, viața din ziua de azi e numai alergătură, oamenii suferă mult, mai ales copiii, pleacă de acasă cu noaptea în cap și se în-

torc tot noaptea. Câtă vreme ea scăpase de alergătură, avea tot timpul la dispoziție.

E adevărat că în unele zile vremea trecea mai greu, chiar dacă se uita la televizor până la sfârșit, fiindcă nu mai avea ochi buni ca să tricoteze. Sigur că pierduse multe lucruri o dată cu trecerea anilor, în parte chiar vederea, și mult din sănătate. Dar mai ales oameni, Jacinto mai întâi de toate, și pe urmă practic toți prietenii și rudele din generația ei. Ani de zile se necăjea de fiecare dată când ștergea un număr de telefon din agenda și vedea cum numele scad mereu. Până ce rămăsese doar ea.

Desigur, avea vecinele și portăreasa. Nu trecea zi să nu apară vreuna, sau chiar mai multe, ca să se răcorească, să povestească noutățile, ori pur și simplu să întrebe cum se simte. Și mai era și Madalena, care nu-i mai era vecină fiindcă se mutase la o fiică de-a ei, dar n-o uita și telefona. De cele mai multe ori ca să se lamenteze că plecase de acolo și să profite ca să se plângă de ginere.

De asta și pentru multe alte motive ea nu va pleca niciodată de acolo, își spunea bătrâna. Se simțea atât de bine în casa ei, în curtea ei cât o batistă, unde putea sta la soare când nu ieșea pe stradă și unde erau vietăți cu care se distra. Acum doar găini, dar avusese și iepuri de casă. Isprăvise cu ei când a început să nu se mai poată apleca să le

adune iarbă. I-a părut rău, dar, stând și chibzuind, găinile erau suficiente. Avea totdeauna ouă, din când în când pușori, și pe urmă fiica portăresei se ducea să vândă puii la piață. Pui de țară, mai scumpi și mult mai gustoși decât ceilalți. Oricum era un venit, și în plus o distracție și o companie.

În plus, îi plăcea să audă cocoșul cântând. Se trezea cu el, în zori. Și chiar și în timpul zilei nu se oprea din cântat.

La drept vorbind, singurul lucru de care se temea era să n-o oblige să plece de acolo. Se gândea la asta câteodată, așezată în fotoliu și uitându-se în jur la lucrurile din odaie, refugiindu-se în spatele lor ca și când ar fi putut-o proteja, orologiul din perete, etajera, masa, bufetul, scaunele.

Proprietarul o vizitase odată, cu vorbe mieroase. Îi oferea o indemnizație ca să plece. Se va duce într-un apartament modern, cu boiler pentru apa caldă, baie și mașină de spălat, promitea el.

Dar ea n-avea încredere. Chiar dacă ar fi fost adevărat, nu voia să cunoască alte vecine. Se putea să nu-i placă, și atunci? Și unde să ducă păsările? Fiindcă, bineînțeles, n-avea de gând să desființeze găinile. Nu i se părea posibil să trăiască fără să crească ceva în curte.

Omul insistase, revenise de câteva ori, mărise oferta, dar ea tot nu se lăsa convinsă. Portăreasa îi spusese că e în drepturile ei și că, prin lege, n-o puteau da afară. Dar îi era tare frică să nu se schimbe legea, trăim într-o lume nesigură, și nu se putea și niciodată.

La fel era înspăimântată să n-o ducă la un azil. Familia putea să facă asta, dacă de exemplu ar deveni invalidă, dacă i s-ar întâmpla ceva rău, dacă ar trebui să decidă altcineva în locul ei. Da, de asta îi era frică. De moarte nu, sau cel puțin nu-i era foarte frică, deși cunoscuse câteva lucruri neplăcute în legătură cu ideea morții.

Se gândea și la asta din când în când, privind în jur, așezată în fotoliu. Uneori adormea.

Odată a visat că doi bărbați îi băteau la ușă, transpirați, cam necăjiți, cărând un sicriu. Păreau doi ciocli, dar ea a văzut imediat că erau îngeri. Unul dintre ei era cam chel, celălalt se bălbăia puțin și-i ștergea întruna sudoarea de pe față cu o batistă.

– Aici e? au întrebat.

Ea a spus că da și i-a pofțit să intre. Păreau obosiți, sigur că umblaseră mult, de acolo de unde veneau. Le-a oferit să ia loc pe o banchetă, după ce a șters-o repede de praf cu poala șorțului. S-a dus să le aducă pâine și brânză și câte un pahar cu vin fiecăruia, și s-a așezat de cealaltă parte a mesei, privindu-i.

Îngerii mâncau satisfăcuți,

apucau pâinea cu mâinile lor bătătorite și-și dădeau din ochi părul rar, pe care sudoarea li-l lăpea de frunte.

– Sunteți g-gata? a întrebat în cele din urmă unul dintre ei fără să-și ridice ochii din făr-furie.

Ea a dat din cap în semn că da. Își va pune hainele cele mai bune, și-a spus dintr-o străfulgerare, și-și va prinde părul la ceafă cu o agrafă. Îi vor lăsa timp pentru asta. Și ca să așeze chiar ea două vase cu flori în ambele părți, la cap și la picioare.

– E o călătorie lungă, au spus.

– Perfect, a spus bătrâna. N-am călătorit niciodată în viața mea. Sincer vorbind, sunt foarte curioasă să știu ce e de partea cealaltă.

Îngerii n-au răspuns și au mai sorbit din vin.

– Doar că de acolo dinăuntru n-o să văd nimic, a spus bătrâna, reflectând puțin. Aș prefera să mă luați împreună cu casa și cu toate obiectele...

– Nu e posibil, a spus unul dintre îngeri.

– Dar, dacă preferați, putem să vă luăm așezată pe scaun, a spus celălalt.

Și deodată se afla deja afară din casă, pe acoperiș, așezată pe scaun, cu îngerii care împingeau, fiecare dintr-o parte, putea vedea acoperișurile celorlalte case, străzile care deveneau tot mai mici, ca și cum s-ar fi aflat în avion, își imagina că așa trebuie să fie când zbori cu avionul, luând înălțime. A zâmbit de fericire, fiindcă în viața ei nu zburase cu avionul, și era o experiență ciudată.

Deodată și-a amintit de găini:

– Așteptați, așteptați, le-a strigat îngeriilor, nu pot lăsa găinile.

– Imposibil să ne întoarcem, a spus unul dintre îngeri.

– Dar cine o să se ocupe de găini? a strigat bătrâna îngrijorată, nu le pot lăsa așa.

– Nu p-putem să mai coborâm, a spus unul dintre îngeri.

Dar celălalt înger era mai conciliant și i-a spus primului

– Să coborâm puțin, dar până la înălțimea casei.

Și atunci au coborât doar puțin, scaunul pierdea din înălțime, cu îngerii ținându-i brațele,

până când bătrâna a văzut distinct cotețul din curte și a chemat găinile, iar îngerul care se bălbăia le-a făcut semn cu mâna să zboare,

și găinile și cocoșul au zburat pe acoperiș până la fotoliu și s-au oprit pe brațe și pe spătar

și atunci s-au înălțat tot mai mult și bătrâna a mulțumit, foarte satisfăcută, văzând totul atât de limpede de acolo de sus – copacii, acoperișurile, casele, mașinile foarte mici pe sosele, râurile și pădurile, malul mării, ogoarele semănate, munții,

și pe urmă au luat mai multă înălțime și nu se mai vedeau decât nori, zburau peste o mare de nori, până în zare și asta era o priveliște care nu putea să existe pe lume și bătrâna s-a gândit, minunându-se, că vecinele n-au să creadă când le va povesti ce vedeau ochii ei.

Dar n-a putut povesti, pentru că din visul asta nu s-a mai întors niciodată.

Traducere de
Micaela Ghițescu

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL

Str. Rasputinilor 32, ap. 2
sector 2, cod 020548, BUCUREȘTI
E-mail: office@prior.ro

Tel.: +4021 210.88.08 +4021 210.88.28
Fax: +4021 212.35.61
www.prior.ro : Librăria virtuală: www.ebookshop.ro

ENCYCLOPEDIA OF SCIENCE AND RELIGION

Editor in chief: J. Wentzel Vrede van Huyssteen, 2nd ed.

2 volumes set

Macmillan Reference, 2003

Harcover, 900 pp.

ISBN: 0-02-865704-7

Encyclopedia of Science and Religion analizează toate aspectele dialogului dintre știință și religie, dialog necesar astăzi mai mult decât în orice altă perioadă istorică. Lucrarea, cea mai cuprinzătoare apărută până în prezent, face o adâncă incursiune atât în sfera științelor umaniste, dar și în domeniul tehnologiei și al științelor.

Cele peste 400 de articole elaborate de cercetători renumiți clarifică multe dintre controversatele acestui dialog Știință-Religie.

António Lobo Antunes

Ei, în grădină

nu-mi aduc aminte de glasul lui urcând pe munte pe o vreme de furtună cu tunete și citind ziarul. Oare ce-am moștenit de la el, din sângele lui? Nici nu mă băga în seamă, și nici eu nu-l băgam în seamă pe el, așa că eram chit. Când am aflat că murise, m-am speriat foarte tare: era prima persoană cunoscută care murea. Nici azi nu știu ce înseamnă să mori. Dacă mă gândesc mai bine, poate că ne băgam în seamă,

nu foarte mult, nu prea unul pe altul. Cel puțin așa-mi place să cred. După atâția ani, bunica tot îndrăgostită de el a rămas. Iar eu continui să fiu îndrăgostit de bunica: duminica luam masa la ea, îmi amintesc cum mă lua de mână și parcă văd și acum mâna ei pe fața de masă. Și inelele cu nestemate. Bunicuța. Ce prostie să-i spun bunicuța, nu avea nimic de bunicuța. Când se plictisea, umbla prin salon dintr-un capăt într-altul, înaltă, dreaptă, serioasă. Îmi spunea

– Copilul meu îmi dădea bani pe care-i scootea dintr-un sîpset care, nu știu de ce, era lângă măsuta pentru rugăciune. Monedele erau ținute în fișicuri de hârtie. Nu de mult am dat peste fotografia în care aproape tot fundalul s-a șters. Nici o dată pe verso, nici un cuvânt cu cerneala aceea violetă cu care scriu defuncții, cu trăsături îngrijite și groase. Nimic altceva decât o fetiță de cinci sau șase ani ținută în brațe de tatăl ei, pe când mama ei stă aplecată asupra lor, cu mâini lungi, rochie largă, cu o pieptănătură pe care timpul a estompat-o. Într-un colț de sus, un dulăpior de cămară, o tindă. O cămară. Nu, o tindă. Ori nici cămară, nici tindă, o pată de iod. Tatăl bunicii și-a pierdut pantofii, gleznelor, partea de jos a pantalonilor. Trei fantome din alte vremuri, alcătuite din uitare și tăcere. Mai ales din tăcere, pierzându-se încetul cu încetul în indiferență, într-un nor nedeslușit, depărtându-se dincolo de amintire, unde nu le mai pot ajunge. Zidul de piatră pesemne că s-a risipit și el, casa din care făcea parte zidul s-a nărui, ba chiar și strada a dispărut. Dar fetița rămâne blondă, cu ochii umezi și rochița albă. Nici unul dintre ei nu zâmbește, nu se aud bile de biliard la catul de sus, nu mai sunt cadeți sub fereastră, nici tacul nu mai dă perdeaua la

o parte. Îmi vine greu să mi-l închipui pe bunicul spunându-i vorbe dulci, lăsând deoparte ziarul și ieșind din furtuna cu tunete pentru a-i face curte. Zâmbetul forțat al femeii se estompează. Peste câteva luni, probabil, nu se va mai distinge nici măcar conturul. Și într-o zi nici eu n-o să mai fiu: când n-o să mai existe nimeni care să se intereseze de ea, fotografia va muri. Gulerul rochiței albe, care probabil era de dantelă, degetele care se sprijină pe umărul ei. Un bărbat a adus aparatul de fotografiat pe un trepid până în acel colț al grădinii, și-a acoperit capul cu o pânză neagră, a apăsat pe buton. Este singurul lucru care nu apare în portret, singurul lucru despre care nu știu cum a fost. I-a înca-

drat pe clienți, le-a cerut

– Stați așa, nu mișcați probabil că i-a așezat de câteva ori în cadru, a verificat luminozitatea, a potrivit în partea cealaltă a aparatului un clișeu răsturnat, și-a făcut apariția de după pânza neagră

– Nu mișcați și nici măcar nu și-a semnat opera. Și-a strâns apoi trepidul, a pus lentilele în cutie, a plecat. Se zărește a crâmpiei de cer, inutil, depărtat, dincolo de arbuști ori arbori, ori flori. Poate că e cerul. Ori poate marea. Ori la fel de bine ar putea fi lacrimile fotografului.

Traducere de
Andrei Ionescu

• ATĂ o pagină emoționantă a romancierului portughez António Lobo Antunes, evocarea bunicilor pornind de la o fotografie ștersă de vreme. Artă de a reconstitui pe un ton în același timp dubitativ și precis o ambianță de neuitat și de a-l atrage pe nesimțite pe cititor, în ciuda aparentei detașări reflexive ori tocmai datorită acestei eficiente strategii narative, în spațiul vertiginos al amintirilor din copilărie (pe care am avut ocazia nu de mult să o cunoaștem prin intermediul frumoasei versiuni a romanului „Întoarcerea caravelor” semnată de Micaela Ghișescu) posedă aceeași irezistibilă forță de convingere, indiferent de dimensiunea scrierilor, fie ele miniaturi poetice, cum este evocarea de față, fie opere de amplu suflu epic, cum este romanul amintit, pe care le-o conferă stilul inconfundabil al unui mare scriitor.

Portretul de familie din fotografie se transformă treptat într-o poveste, pentru că este nucleul ei iradiant, este partea cea mai luminoasă a unui trecut mereu latent, deși estompat de vreme și aproape pierdut în uitare, este aura de mister a existenței.

DIN ACEASTA fotografie n-a rămas mare lucru, aproape tot fundalul s-a risipit, persoanele au început să dispară. Fundalul: un colț de grădină cu un zid de piatră, câteva pete întunecate ce mi se par a fi arbuști sau arbori, parcă și niște flori, ceva mai aproape, în stânga, cândva probabil în alb și negru, acum, în cafeniu și cenușiu. Persoanele: bunica mea la cinci sau șase ani, ținută în brațe de tatăl ei, mama ei în picioare, aplecată asupra lor. Bunica mea pare blondă, are ochii umezi, o rochiță albă, stă în brațele tatălui ei, care la rândul lui se sprijină, cu guler tare și mustață, de zidul de piatră. Se vede că începe să chelească, se văd câteva riduri. Mama bunicii poartă părul strâns într-un fel de coc, schițează un zâmbet forțat undeva între ceea ce ar trebui să fie bărbia și ceea ce ar trebui să fie nasul. Se văd pupilele, care seamănă cu cercurile de plastic cu care ne priveștea păpușile. Nici unul dintre ei nu se uită la aparat. Poate doar bunica, diafană în fotografie, având ceva fantomatic sau părănd mai degrabă o siluetă

dintr-un vis. Îi lipsește siguranța amabilă pe care o au de obicei copiii binecrescuți și personajele lui Henry James, și îi mai lipsește jumătate din mâna dreaptă și o parte din braț. Gulerul rochiței albe trebuie să fi fost de dantelă. Pe umăr se văd degetele tatălui ei. Când am cunoscut-o, era singura supraviețuitoare a portretului și nu-i lipsea nici o mână. Părinții ei mă priveau din două tablouri cu rame negre, gravi, intransigenți, străbunicul avea o expresie de uimire. Eu mă jucam cu decorațiile lui, păstrate într-un dulap. După cină, făceam o partidă de biliard cu fiica lui.

existau saloane de biliard pe vremea aceea

pe când bunicul, cu uniformă de cadet al Școlii de Război, făcea de strajă, plin de speranțe, pe sub ferestre. Bunica zicea că dădea perdelele la o parte cu tacul pentru ca el s-o poată vedea. Nu l-am văzut pe bunicul în uniformă: purta de obicei o vestă lungă de lână și citea ziarul pe balcon. Întotdeauna mi-l aduc aminte citind ziarul pe balconul din cartierul Beira Alta ori suind pe munte, pe o vreme de furtună cu tunete. A murit când eu aveam doisprezece ani. Un om tăcut,

ANUNȚ IMPORTANT!

Știm că aveți nevoie de teatru!
Știm că aveți nevoie de film!

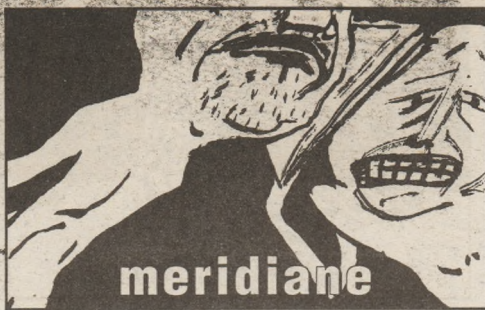
Dorința voastră devine obligația noastră.
Televiziunea Română pofteste pe toți cei care au sertarele pline de SINOPSISURI pentru:

- ❖ Sitcom
- ❖ Seriale de televiziune
- ❖ Teatru
- ❖ Film documentar
- ❖ Comedie

să facă un drum în Calea Dorobanților, nr. 191 și să le depună la registratura din strada Ermil Pangratti, pentru Serviciul de Analiză și Strategie, până la data de 31 martie 2004.

Pentru informații suplimentare, îndrăzniți să sunați la 201.14.92. Sigur vă va răspunde cineva!

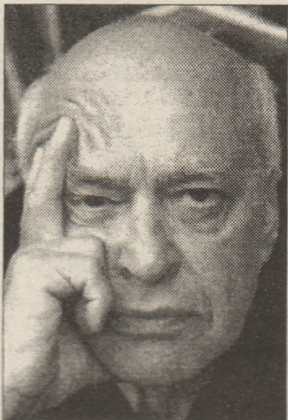

Alva & Irva

● După succesul romanului de debut *Observerul*, scriitorul englez Edward Carey a confirmat laudele cu o a doua carte, *Alva & Irva*, în care își pune imaginația în serviciul unei formidabile construcții: în paralel cu intriga, el conturează un oraș himeric, Entralla. Povestea a două gemene identice și inseparabile este pretextul elaborării unui univers extraordinar ce se naște din note de jurnal, naratăie omniscientă, parodie de ghid turistic, subtilități psihologice. *Alva & Irva* e un soi de poveste pentru adulți.

Dincolo de bine și rău

● Scriitorul de origine maghiară Stephen Vizinczey (n. 1933) a părăsit Ungaria după 1956 și s-a refugiat în Canada, înainte de a se stabili la Londra. Romanul lui de debut scris în engleză, *Elogiul femeilor mature*, a fost publicat în 1965 și de atunci, tradus în numeroase țări și cunoscând multe ediții, a fost vândut în patru milioane de exemplare. Cititorii ro-

mâni au avut ocazia să-l descopere anul trecut când, tradus de Ralu Maria Schidu și Elena Neculcea, a apărut la Editura Curtea Veche și a fost mult și elogiul comentat în revistele noastre literare. În Franța, unde cartea lui Vizinczey a avut 38 de ediții, i-a fost publicat recent și al doilea roman, *Un milionar inocent*, din 1984. „Magazine littéraire” de luna trecută îl consideră o operă de maestru: „Între poveste filosofică și mare roman de secol XIX, Stephen Vizinczey explorează cu virtuozitate complexitatea lumii, absurditatea și cruzimea ei”. Așteptăm traducerea românească a *Milionarului inocent*.

Autobiografia interzisă

● Taslima Nasreen are un talent special de a stîrni scandal cu romanele sale pamflet despre emanciparea femeilor în subcontinentul indian sau cu volumele ei de memorii. Cel de al doilea tom al autobiografiei, intitulat *Vint în rafale*, povestește anii de adolescență într-o familie oscilînd între obscurantism și modernism, studiile de medicină, căsătoria secretă la 19 ani cu un poet care i-a transmis o boală venerică, perioada în care Bangladeshul laic aluneca pe panta unui islamism intransigent. Considerațiile sale asupra religiei au fost considerate blasfematoare. Iar în cel de al treilea volum autobiografic, intitulat *Ka* (prima literă a alfabetului bengali) în Bangladesh și *Dwikhodito* (Țăiat în două) în India, a fost interzis în ambele țări. În Bangladesh, tot pentru blasfemie, iar în India pentru „defăimare”, la cererea a cel puțin două persoane care și-au văzut expuse în carte detalii intime ale vieții private, pe care nu și le recunosc. „Taslima Nasreen poate nu e prea delicată, dar e cinstită și niciodată vulgară. E ridicol să i se facă un proces pentru obscenitate” – îi ia apărarea un cunoscut critic literar indian. La Dacca, volumul se vinde pe sub tejghea, cu preț triplu, iar la Calcutta, toate exemplarele au fost retrase din librării și așteaptă într-un depozit decizia tribunalului. În acest timp, Taslima Nasreen se află la Harvard, unde își pregătește o teză de doctorat despre Islam și emanciparea femeilor – informează „The Guardian”.

De pe Net la edituri

● Înființat acum un an, site-ul *Enoveltown.com* este pe cale de a revoluționa literatura din Coreea de Sud, după ce s-a remarcat publicînd în foileton romane ale citorva cunoscuți scriitori din această țară, ale căror scrieri inedite puteau fi cumpărate de pe Internet în tranșe de cîte 20 de pagini. La originea acestei strategii stă succesul asiatic al filmului sud-coreean *Fata cu gusturi ciudate*, adaptare a unei ficțiuni publicate în rețea. Experiența cărților vîndute pe bucățele pare să îi pasioneze și pe scriitori, care își compun foiletoanele în funcție de reacțiile cititorilor la fragmentele precedente. Site-ul oferă șansa de a-și testa înzestrarea literară și debutanților. O li-

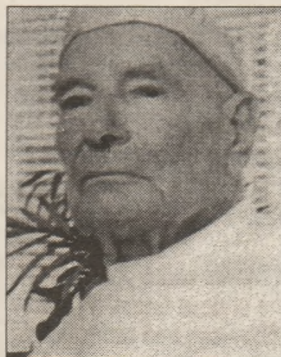
ceană, Yi Yunse, a atras atenția editorilor cu un roman foarte accesat pe Net (500.000), intitulat *Un tip bine*. Tipărită, cartea s-a vîndut în 250.000 de exemplare, ceea ce i-a determinat pe editori să pornească o adevărată vîna toare de tinere talente în spațiul virtual. „Unele edituri au angajat chiar persoane care să urmărească audiența nenumăratelor romane publicate pe Net. Cînd un asemenea site e consultat de peste 200.000 de ori, autorul primește imediat oferte de publicare și sub forma cărții tradiționale. S-a stabilit că un asemenea scor garantează vînzarea a cel puțin 20.000 de exemplare ale cărții” – scrie săptămînalul „Newsmaker”.

Cenzurat

● Născut în 1961 în Tasmania, Richard Flanagan e stră-strănepot de ocnași și unul din romancierii cei mai apreciați din Australia (în ultima vreme s-a făcut cunoscut și pentru luările sale de poziție foarte critice la adresa actualului guvern australian). Al treilea și cel mai recent roman al lui, *Gould's Book of Fish*, a primit în 2002 Premiul Commonwealth-ului, ce recompensează cel mai bun roman apărut în țările fostului Imperiu britanic. Invitat recent la radio, la postul național australian, pentru a citi un fragment dintr-un roman al său, Richard Flanagan a ales să citească niște fraze din discursurile prim-ministrului John Howard, „povestitorul nostru cel mai popular în acest moment” – după cum l-a prezentat în introducerea – „autorul unor magnifice povești de admirat copii”. Înregistrarea nu s-a dat pe post, conducerea radioului public fiind obedientă față de șeful executivului. Parcă mai cunoaștem noi un caz...

Regina din Idaho

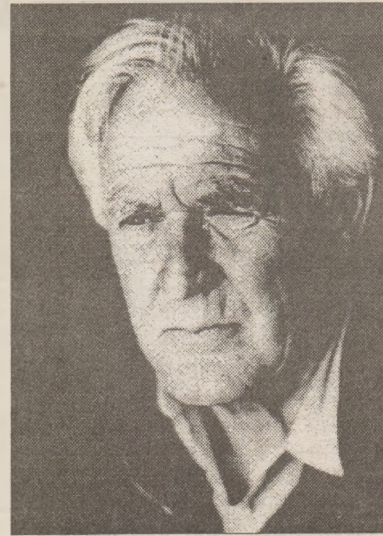
● Disparut vara trecută, la 87 de ani, scriitorul american Thomas Savage a publicat 13 romane a căror acțiune se petrece

în Montana, în vestul profund al SUA. A mai apucat să-și vadă tradus în Franța romanul *Regina din Idaho* în care e evocată tot lumea Munților Stîncoși, prin intermediul dramelor unui clan de bogăți crescători de vite, dominat de o femeie ieșită din comun. Alături de acest personaj puternic, poate fi întîlnit în narațiune un alter ego al lui Thomas Savage, un scriitor convins că nu există sfîrșit fericit sau nefericit, ci doar o lungă poveste prin care se intersectează destine.

Le Carré și războiul din Irak

● S-ar fi zis că John Le Carré a rămas fără subiecte după 1990, dar s-a dovedit că, și după căderea Zidului, actualitatea îi furnizează destule surse de inspirație pentru specialitatea sa, romanul de spionaj. În cel mai recent, *Absolute Friends*, personajele centrale sînt Ted Mundy, un englez tipic, fiu de ofițer în Armata Indiilor, și Sasha, fiul infirm al unui pastor luteran cu un obscur trecut nazist. Ancheta în jurul strînsei lor prietenii dezvăluie că ambii sînt agenți dubli. Le Carré nu ezită să aducă din nou în discuție Războiul Rece, manifestațiile studentești de la sfîrșitul anilor '60, căderea Zidului Berlinului, dar abordează și istoria recentă – sfîrșitul Imperiului Sovietic, erupția fundamentalismului islamic, și chiar războiul din Irak, exprimîndu-se vehement împotriva. Iată părerea lui, reproducă și comentată ironic de „The Observer”, în recenzia la *Absolute Friends*: „Acest război a fost ilegal... o conspirație criminală și imorală. N-a existat provocare, nici o legătură cu Al Qaeda, nici arme de distrugere în masă [...] A fost doar un vechi război colonial deghizat în cruciadă pentru valorile occidentale și libertate, lansat de o clică de războinici iudeo-creștini care au luat în posesie mass-media și au exploatat psihopatia unei Americi traumatizate după 11 septembrie”.

Rentabilizare

● O bogată companie petrolieră a cumpărat cunoscuta revistă „Moskovskie Novosti” și primul lucru pe care l-a făcut a fost să-l dea afară pe redactorul-șef Viktor Loșak și să numească în locul lui un prezentator de televiziune, Evgheni Kiseliev. Săptămînalul moscovit are un public intelectual exigent, iar Loșak fusese desemnat

anul trecut cel mai bun redactor-șef din Rusia. Fără altă experiență jurnalistică decît cititul pe prompter al știrilor redactate de alții, Kiseliev a fost adus pentru a mări tirajul și a rentabiliza revista. Nici echipa de redactori, nici colaboratorii n-au comentat schimbarea – scrie „Moskovskii Komsomoleț”.

Meggie și Mo

● Scriitoarea germană pentru copii Cornelia Funke a devenit o vedetă internațională (se pare că nevoia de povești e mai mare ca oricînd la acest început de mileniu). După ce *Prințul hoților* i-a făcut cunoscut numele, romanul fiind mult tradus, noua sa carte, *Inkheart*, are deja un enorm succes în SUA și Anglia. Prim volum al unei trilogii promițătoare, romanul are ca personaje principale o fetiță, Meggie, care trăiește într-un sat părăsit din nordul Italiei, și pe tatăl ei, Mo, a cărui voce are puterea miraculoasă de a da viață eroilor din cărțile pe care le citește. Un al doilea volum, *Inkblood*, e terminat dar încă nepublicat. Ambele au stîmmit interesul casei de filme Heyday Films (a produs și seria *Harry Potter*) care vrea să cumpere drepturile de ecranizare. Dar, în loc să se bucure, Cornelia Funke pune condiții, între care și aceea de a-și alege ea însăși distribuția, în special pe actorul care să joace rolul lui Mo. I-au fost propuși Jim Carrey și Tom Hanks, dar n-a fost de acord cu nici unul, fiindcă nu i se par potriviți. „Ceea ce îi încurcă cel mai mult pe americani e că nu vorbesc despre bani. Că nu caut să obțin mai mult. Singurul lucru care mă interesează e controlul asupra creației mele și asta nu le place. Oricum, eu cîștig destul cu ceea ce scriu, și dacă nu vor să-mi accepte condițiile, nu-mi pasă...” – a declarat Cornelia Funke în „The Observer”.

post-restant

de

Constanța Buzea

MAI ÎNTĂI, vă mulțumesc pentru dedicație și vă felicit pentru carte, și tot acum cer iertare pentru că, deocamdată, nu știu alt fel să vă ajut decât grăbindu-mă cu aceste puține cuvinte. *Infirmitatea de a fi*, debutul dvs. cu versuri, apare la Brăila în 2003, la Ed. Olimpiada, cu sprijin și sponsorizare din partea unei/ unor persoane care vă apreciază poezia susținându-vă moral și material în demersul dvs. Îmi scrieți despre un handicap, pe care însă nu-l numiți, și mie mi-este aproape imposibil să-l deduc, dar care, existând presant și ireductibil, este și rămâne pentru totdeauna suferința care vă mântuie și vă livrează unui destin superior, altul decât cel care s-ar fi consumat în normalitate. Doamna prof. Maria Mogoșanu apreciază situația și efectele ei, cu onestitate, scriind în deschiderea volumului că bucuriile și necazurile intime își găsesc transfigurarea în versul modern pe care îl cultivați cu înverșunare. Iată mai departe, consistente, cuvintele domniei sale despre poetul care sunteți: „Modelul său este Nichita Stănescu, al cărui nume apare în câteva poezii. Poetul are o bogată lectură beletristică și nu numai. Stăpânirea marii literaturi se vede în poezii. Și-a asimilat-o fără să imite pe nimeni. Are propriul său drum în poezie. O poezie cu emoții puternic intelectualizate, cu adâncimi de idei și retorică echilibrată. Debutul în volum la o vârstă matură va fi benefic.” Aleg pentru cititorul interesat al acestei rubrici un poem din carte, nu neapărat cel mai bun, ci pentru că vă definește îndrăzneala, posibilitățile de fond și de formă, dezinvolvura și subtilitatea, mirabile în stresul continuu pe care-l purtați: „De când mă frunza ca un pai/ Pe dreapta sus în ape asfaltate,/ Plec-vin pentru-un augur bălai/ ca o celulă stem și proteina 7!// Mă-ntorc opus ca un tipar genom/ Clo-nând la umbră umbră toată./ Din visul dus rămâne un atom/ Și inima, pe stoc, înmiresmata!// De când mă aerul pietrificat,/ În stânga jos, uimire nucleară./ După grilaj, cu țepi emascuțat./ Eu râd și plâng, pe dinafară!// Efectul Chow îmi face iară semn./ Pe chipul stors de-atâta bulimie/ Și-mi pare

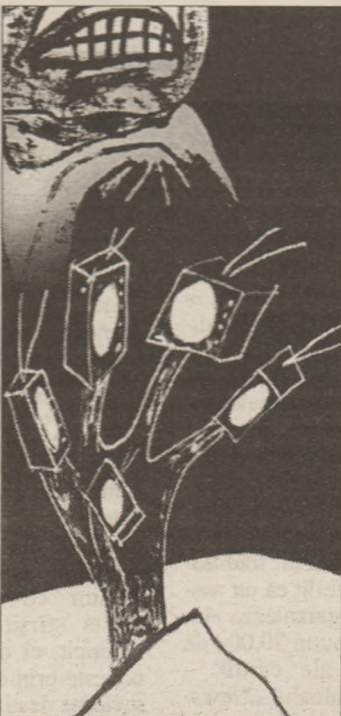
drumul mai solemn –/ Cianotic drum atins de aritmie!” (*Extreme, în diagonală*). Cu îngăduința dvs. acum, aici, până la închiderea spațiului rubricii voi transcrie, cu convingerea că nu e destul, dar și cu bucuria, însă, a promptitudinii care se cere, un poem ori două dintre cele pe care mi le-ați trimis. Întâi, *Acum, în clipa aceea*: „Doar capătul până la capăt n-avea capăt./ un hohot de râs în teancuri foșnea/ și flacăra, cu fundulțuri și cercuri deschise./ era tot singură și nu mai plângea/ și gândul îmi repeta tot ceea ce exista./ tropa-tropa foarte lin/ element de mângâiere, doar cu nostalgie și cu mult venin.// În clipa aceea/ ochiul nemilos al stelei pierea/ către ceruri, ca o mireasmă de trandafir./ În clipa aceea, în mine./ compulsa rușinea obscură a lumii./ în șirul de cifre se adunau doar enigme/ și noaptea era veselă fără veselie./ inima mi-o călca în picioare/ să rămân fără oase nevolnic/ să plec mai departe cât mai aproape –/ tot singur la urmă netrebnic întâi./ ca un apostol în noii vecilor/ imunitat de embargo.// Apoi, în clipa aceea,/ începutul nu mai era cuvânt./ privirea privită de alte priviri/ plutea în tăcere clinchetând/ ca un pod peste râul leneș tremurător de lumină/ și eu, între două valuri de întuneric./ încercam să dau infinitul la o parte/ dându-mă la o parte/ unul contra unul./ la paritate –/ încercam să dispar fără zgomot./ cum te văd când o să văd.” În fine, *Cântecul umbrei*, urmașa de-acum a unor poeme excepționale din volum, care tratează același subiect (*În jur, plantații de umbre, În umbra luminii, Umbra ca un ocean, Desertic, la umbră*): „Eu însumi în wigwam-ul mării./ urmărit de stele.// Unde sunt copacii încovoiați pe stâlpii lor./ stana de piatră ce se descăuna/ ca un alt c'est moi înrămat în aerul/ unde pasărea în vacanță acasă era/ și timpul se inversa psihedelic// când Soarele înfrunzea doar umbra/ când spațiul se curba anecdotic/ și eu cântam ambulant la trompetă –/ așa bătrân cum nu voi fi!// Pe nisipul turban/ practicam ghicitul ghicitului./ un zeu prăfuit mă gonea eu zvăruri șoptite/ și nebunia gâdila mintea jur împrejur/ și iar ploua din pământ pe cer./ pogorând hostia –/ să fac minuni, oho./ fericit iarăși liber.” (*Ioan Hop-Lelescu, Brăila*) ■

REMERGĂTOR Zilei Unirii, Jurnalul tv anunțau că sud-estul țării era sub omături;

porturile maritime și dunărene fuseseră închise; trenurile întârziu normal, sau erau chiar suspendate; majoritatea șoselelor din zonă se aflau blocate de nămeți și de coloane de autovehicule; viscolul smulgea acoperșuri și copaci; troienele creșeau văzând cu ochiul camerei de filmat; oamenii aveau fețe și vorbe speriate... Era Urgia începutului de secol!

Ei, și în asemenea condiții atmosferice de comă și de groază, marii și vitejii noștri oameni politici, sub impulsul unor înălțătoare sentimente și simțind sângele dacilor clocotind-le prin vene, au purces spre lași pentru a se prinde în Hora Unirii... Desigur că, în prealabil, au făcut chiar declarații în fața camerelor de filmat – unele cam năstrușnice, însă, pe-o așa vreme, cine mai stă să alcătuiască nu-știu-ce fraze academice? Totul e să spui ceva care să adie a iz electoral – *care-i problema?* ? Din păcate, sau, poate, din cauza vizibilității reduse, Dumnezeu n-a observat că (.) clasa demnitarilor, pătrunsă de fiorul cam necunoscut al patriotismului, dorea să dea acest test de sacrificiu, drept care nu a pus vreau trâmbeșă din Apocalipsă să sune a pauză de publicitate – revenim în câteva secunde”; precizare: la televiziune submultiplii secunde sunt minutele... Și astfel a început bejenia distinșilor demnitari spre “dulcele târg”, via Focșani, având și scopul nemărturisit al spulberării credinței multor pesimiști cum că ei n-ar fi în stare să aplice principiul caragialian “pupat Piața Independenței” dacă interesele de imagine electorală o cereau. Culmea e că, peste

cronica tv

Omătul, demnitarilor și Hora Unirii...

toate, plutea elegant, și dezinteresat?, dorința să-i convingă de acest adevăr pe răzeșii de pe cele două maluri ale Milcovului (secat acum “dintr-o sorbire” de ger), și pe transilvănenii, dar minus consiliul secuimii care tocmai elabora constituția, drapelul și capitala provizorie la Buda-pesta a noului stat intracarpatic. Oricum, pe răzeși nici nu-i tenta “sorbitul” Milcovului, fiindcă nu mai prea aveau după ce bea apă...

Așadar, Domnul, în urma informației primite de la un salariat al S.C. “Ochiul și Timpanul” S.R.L. (sau S.R.I.?, că nu se vedea bine pe e-mail...), prin troienirea zăpezii și blocarea căilor de acces, a demonstrat că nu era de acord cu... maratonul spre Mecca Unirii, anulând din start frumoasa, îmbujoranta și emoționanta executare a Horei Unirii de către politicieni. Regret sincer, fiindcă tocmai mi-i imaginam, într-un amplu reportaj tv, pe Traian Băsescu ținându-se de brâu și de curea cu Ion Iliescu și Adrian Năstase, în timp ce Cozmin Gușă cu Gigi Becali – “viitorii de aur” ai spectrului politicianismului românesc, executau “Brăul de la Mehadia” în ritmul unui “Joc de ca-n Banat”, interpretat în primă audiență de formația “Blide sparte-haine rupte”; ca să nu mai reproduc chiuiturile, *ventrilocice* acum, pe care le-ar fi “strigat” urmașul demn al senatorului George Pruteanu, învâluindu-l în căldura privirii pe bălăcărutul mai an, “Bădica Traian” (Mânați, măi! Hai!

Hei!...) Din nefericire, n-a fost să fie. Doar d-l Theodor Stolojan se pare că a reușit să organizeze pe bază de... arcan o șezătoare electorală la Roman, iar la “Hora...” din centrul Focșaniului D-l Adrian Năstase a trimis un singur “sol de pace”, respectiv pe unul dintre cei mai viteji oșteni din Guvern pentru a salva onoarea mării și eşuatei migrațiuni politico-electorale...

-Așa ne trebuie!, zice Haralampy, că ne tot unim, dar suntem dezbinăți de parcă am fost îmbăiați în zeamă de piper”...

Dumitru Hurubă

BIBLIOGRAFIE SELECȚIVĂ

1) *Gigi Becali: Cuvântări politico-electorale, Opere, vol. I și urm.*

2) *Secunda și submultiplii ei la televiziune: minutele. Din vol. Timpul ne presează la emisiunile culturale, editat de Aripa Tânără și Anticulturală a Televiziunilor din România.*

3) *Cozmin Gușă: Minciuni despre Marea Revoluție din Decembrie '89. Interviu sentimentale cu Ion Iliescu, ediție permanentă, revăzută și adăugită din când în când.*

4) *Traian Băsescu, în vol. de versuri Nu v-am spus că iarna nu-i ca vara? Ediție de iarnă, bilingvă, româno-“euxină”.*

5) *Din Istoria și motivele dezbinării românilor de pretutindeni, serie de volume legate în piele de cameleon.*

POLIROM

NOUȚĂȚI
februarie 2004

Charles Bukowski

Factotum

P.G. Wodehouse

**Nori grei deasupra
Castelului Blandings**

Laurence Sterne

**Viața și opiniile lui
Tristram Shandy, Gentleman**

Ivana Marková

Dialogistica și reprezentările sociale

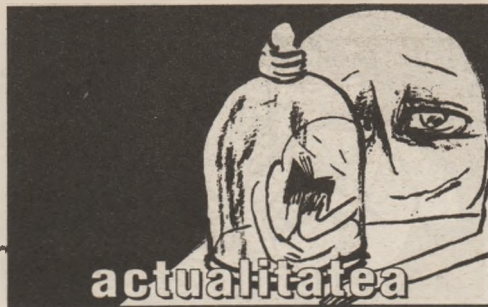
Reduceri de 30%

Pentru oferta săptămânii pe site-ul www.polirom.ro ▶ Agenda

Comenzi la CP 266, 700506, Iași, Tel. & Fax: (0232)214100; (0232)214111; (0232)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel. (021)3138978, Timișoara, Tel. 0722/548785
E-mail: sales@polirom.ro

www.polirom.ro

voci din public

Stimate Doamnele Nicolae Manolescu,

Vă scriu plin de amărăciune, deznădăjduit de felul în care este (sau mai bine spus: nu este) administrată literatura română. Iubesc nespuse cărți precum „Cimitirul Buna-Vestire”, „Patul lui Procust”, „Jocurile Danei”, „Creanga de aur”, „Întimplări în irealitatea imediată”, „Craii de Curtea-Veche”... și nu înțeleg cum de nu reușim să le facem cunoscute peste hotare. Nevoia asta de recunoaștere a literaturii române, poate să pară patetică și chiar vulgară, dar personal sînt de părere că numai oamenii încremeniți în mentalități mărunte gîndesc așa. Iată gîndurile mele:

Urechile noastre sînt asaltate zi de zi de bîrfa stropșită printre dinți, de zeflemeaua cea mai josnică cu puțință. Cînd e vorba de mediul literar, situația e aceeași. Cine nu a auzit spunîndu-se pe la colțuri despre Horia-Roman Patapievici că e un infatuat, un nume creat artificial, ori că Norman Manea e un jidan care lovește în Eliade și Cioran, că Mircea Cărtărescu e un obsedat de copilăria lui și de premiul Nobel, că Gabriel Liiceanu se găsește într-o depresie continuă, că Simona Popescu e o scriitoare care nu avea ce să caute în manualul de limba română, fiindcă a luat din spațiul dedicat lui Eminescu și lui Nichita Stănescu, și exemplele ar putea continua. Dacă ar bîrbi numai persoane oarecare, atunci situația nu ar fi afit de gravă. Din păcate, „datul la picioare” s-a extins ca un cancer pînă în rîndul oamenilor al căror cuvînt are greutate. În aceste condiții, continuăm, totuși, să ne mirăm de ce literatura română nu are nici o cotă în occident și cum de polonezii, cehii și ungurii au o literatură mult mai cunoscută decît a noastră. Intervievată de Gabriela Adameșteanu pentru revista 22, franțuzoaica Odile Serre, care a tradus cu succes din literatură română, răspunde la întrebarea „Care este locul literaturii române în Franța?” astfel: „Un loc foarte mic. Nici un editor nu are o colecție de literatură românească. Cîteodată, cu totul izolat, un autor e tradus – aproape prin minune! [...] Marii editori nu se interesează de literatura română; se tem, pe bună dreptate, să nu piardă bani: într-adevăr, publicul nu manifestă interes. Literatura maghiară sau poloneză are mai mult ecou în Franța. În ziua de azi e foarte greu să-l convingi pe un editor să publice un autor român”. Știu că, referitor la

această chestiune, aceeași bîrfitori vehiculează o sumedenie de răspunsuri, cum ar fi: *limba română e o limbă dificilă și nu se găsesc traducători valoroși, nu avem suficienți bani, occidentul nu ne vrea, sîntem supuși unei conspirații universale etc.* Bunică-mea, în simplitatea ei, ar spune așa: „Da' de ce să fim noi, maică, mai proști ca alții?” Sînt destui scriitori care nu au scris într-o limbă foarte accesibilă și, totuși, sînt cunoscuți. Tagore a scris în bengali, Singer

în idiș, Hrabal, Mrozek, Hasek, Kundera în cehă, Sienkiewicz, Reymont, Milosz, Gombrowicz în poloneză, Peter Esterhazy, Nadas Peter, Imre Kertesz în maghiară ș. a. m. d. *Norocul* literaturii române a fost că mulți dintre scriitorii ei importanți au emigrat în vest. *Astfel* îi avem pe Tzara, Cioran, Eliade, Ionesco, Culianu, Manea. Cine crede că ei ar fi devenit celebri și dacă rămîneau în țară, e naiv. Eminescu, Caragiale, Arghezi, Blaga, Noica, pentru a da doar cîteva nume, nu meritau și ei să fie cunoscuți în întreaga lume? Cu siguranță că da. *Știm și noi asta!*, mi-ar striga înțelepții din Ministerul Culturii. Așa este, știu și ei asta, dar nu sînt capabili, de-acolo, din locurile lor înalte, să facă nimic util. Ar fi foarte interesant dacă anual ar fi transmisă presei o listă cu toate cărțile din literatura română apărute în străinătate cu sprijinul statului român. Probabil că numărul lor ar fi infim și, chiar și așa, nu toate îndeajuns de valoroase pentru a fi justificată traducerea lor. Ah, dar să nu vorbesc în necunoștință de cauză. Aștept ca înțelepții din Ministerul Culturii să își declare poziția în legătură cu toate acestea, deși nu cred că voi merita atenția dumnealor. Pînă una alta, timpul trece, iar România rămîne, după cum spunea Tony Judt, „la fundul gramezii”.

Al dumneavoastră,
Ciprian-Gheorghe Măceșaru-Szörényi

EDITURA PARALELA 45

BELETRISTICĂ

NOI APARIȚII ÎN COLECȚIA BIBLIOTECA EROTICĂ

Alberto Moravia
Voyeurul

format 13 x 21, 178 p., 109.000 lei

Marie Nimier
Noua pomografie

format 13 x 21, 150 p., 98.100 lei

Reduceri de 30% pentru comenzile prin telefon sau e-mail.

Comenzile se primesc pe adresă:

Pitești, str. Frații Golești, nr. 128-130

Tel/fax: 0248 214 533; 0248 631 492

e-mail: comenzi@edituraparelela45.ro

la microscop

de Cristian Teodorescu

Căpșuni și sinucigași

AD aproape zilnic sutele de candidați la cules de căpșuni și altele, în Spania. Oameni tineri sau foarte tineri, cei mai mulți. Din cîte am stat de vorbă cu unul și cu altul, toți vor să strîngă un ban, „la căpșuni”, fiindcă în România nu numai că nu pot pune ban pe ban, dar au și datorii pe care nu le pot stinge. Mulțimea asta, aparent informă, și-a stabilit niște reguli pe care le respectă. Nu știu cît de strict, dar de cînd trec pe lîngă ei, nu am văzut busculade și înghionțeli. Și-au făcut liste, s-au organizat ei între ei, vorbesc unii cu alții, deși stau acolo la concurență. Bucureșteni sau veniți din țară se recunosc unii pe alții, iar dacă nu ești dintre ei, candidat, te simt imediat. Cei foarte tineri sînt mai senini, au chiar o veselie de tip „Ce-am avut și ce-am pierdut”. Pe candidații care au o familie în spate îi adulmecă imediat. Sînt mai rezervați și au aer recunoscutibil. Nu stau la coadă pentru ei înșiși – vorba vine, *înșiși*, sînt mai multe femei decît bărbați –, încît una, două, privesc în gol sau spre cineva care lipsește, încurajator-optimist. Sînt aici, e bine, îmi aștept rîndul. Dar și priviri hăituite, ale celor care stau la coadă cu frica de a nu fi respinși.

Dacă vorbești cu ei, afli că unii renunță, temporar, la meserie pentru care au făcut o facultate sau o specializare după ce au terminat liceul. Profesori sau asistenți medicali – poate că or fi și medici printre candidați, n-am izbutit să aflu –, ingineri și tehnicieni fără slujbă ori taximetriști. Toți și-au făcut socoteala că în Spania vor cîștiga mai mult, făcînd pe culegătorii, decît în România, în meseriile lor.

Acești oameni au instinct de supraviețuitori, unii dintre ei. Dar mai sînt și ceilalți – șomerii sau oameni pînziți de șomaj ori care se scufundă în spaima zilei de mîine. Am înregistrat, în ultima vreme, sinucideri ale unor oameni care și-au pierdut slujbele sau care nu mai aveau soluții pentru a-și conserva situația. Un director român de la

Daewoo Craiova se sinucide la el în birou, înfingîndu-și un cuțit în inimă. N-a lăsat un mesaj de adio. Disperare de moment? Da și nu prea. Nu ții un ditamai cuțitul la birou doar ca să-și ascuți creioanele cu el. Această știre a fost transmisă de mai toate mass media, din cauza importanței personajului, ca și sinuciderea unei doctorițe din Constanța, terorizată de gîndul că-și pierde slujba. Însă altfel, știrile despre sinucideri din asemenea motive abundă la rubricile de fapte diverse ale ziarelor.

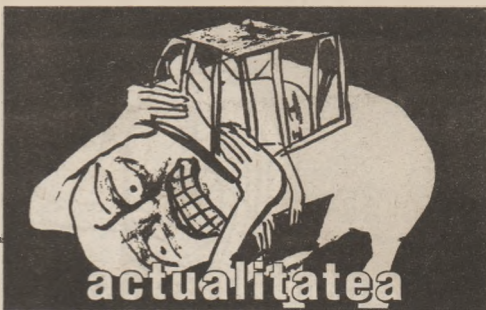
Românii n-au, slavă Domnului, tradiții suicidare. Și din cîte știu nu există, la noi, vreo meserie care să prevadă sinuciderea în codul ei de onoare. Noi trăim cu convingerea că ne descurcăm, încît, cel mai adesea, sinucigașii suferă de o boală psihică. (Astea nu sînt observațiile mele, ci lucruri știute în lumea psihiatrilor.)

Însă chiar și omul cel mai normal din țara așa nu rezistă mult timp temerii că ar putea rămîne pe drumuri. Mai ales dacă are și o familie în spate, ca doctorița din Constanța. Din cîte am remarcat femeile sînt mai vulnerabile la noi la frica de a-și pierde serviciul. Și asta, probabil, deoarece ele duc greul casei, cum se spune. Iar șansele ca femeie puternică, stîlpul familiei, să se frîngă brusc cînd află că va fi concediată și nu are nici o altă perspectivă decît șomajul sînt mai mari decît ale unei femei care se bucură de protecția celor din familie.

Dacă ați vedea cît curaj e pe fețele femeilor care vor să muncească în Spania. Își lasă familia acasă și se duc să facă bani pentru cei rămași. Însă dacă știi că nu-i poți lăsa singuri și dacă știi că depind zilnic de tine, iar la tine în oraș n-ai cum s-o scoți la capăt?

Aud tot soiul de basme cu reconversia profesională, cu asistența pe hîrtie pentru cei care intră în șomaj, cu ONG-uri care nu mai pot de grija celor ce și-au pierdut slujba. Bani risipiți prostesște cîtă vreme tot mai mulți dintre noi își iau viața pentru că li s-a luat serviciul. ■

De la lume adunate

▲ **N TRIBUNA** din ultima săptămână a lunii ianuarie, dl Virgil Stanciu, anglist cunoscut, comentează un caz oarecum ciudat din literatura americană de azi: al unui critic literar, pe numele lui Dale Peck, care face praf toate cărțile pe care le recenzează. Ba chiar și cărți ale unor clasici, precum Joyce, Faulkner, Nabokov și alții. Tema articolului este „critica agresivă”. Avem și noi așa ceva? Nu prea avem, constată dl Stoian, „în parte pentru că o astfel de atitudine nu este tolerată”. Și ne oferă două exemple: pe foștii noștri colaboratori, Luminița Marcu și Costi Rogozanu. „Încercarea” lor de a face pe Dale Peck la noi ar fi fost „repede înăbușită”. La *România literară*, cum ar veni. Îl informăm pe dl V.S. că nimeni nu le-a înăbușit celor doi eventualele porniri agresive. Motivele plecării lor sînt altele. Și dacă-i urmărește în *Evenimentul zilei*, dl V.S. poate descoperi și singur că L.M. și C.R. sînt doi tineri critici talentați, destul de cuminți în judecați, a căror agresivitate maximă este de a respinge proza actuală a dlui Fănuș Neagu pe care mai toți criticii serioși o resping de la o vreme. ● În același număr, prima parte a unei dezbateri organizată de Fundația „A treia Europă” la Timișoara, în colaborare cu Centrul German și Fundația Robert Bosch”, la 31 octombrie 2003, sub titlul *Fără anestezie, despre rosturile istoriei astăzi*. Participare selectă, idei interesante. De citit (în numerele viitoare) ● În *Contemporanul* din ianuarie, un interviu (ocazie aniversară!) luat de dl Andrei Grigor dlui E. Simion. Fără indiscreții („toată lumea spune despre mine că sînt un atlet al discreției și al echilibrului”), dar cu o notă de sinceritate și de căldură în plus față de convorbirile literare de rutină, interviul e plin de idei. Conține și o promisiune: că va scrie o istorie a vieții literare din ultimele decenii. ● În *OBSERVATORUL CULTURAL* (nr. 205), două comentarii la volumul al treilea, premiat de *România literară* în decembrie trecut, al jurnalului dnei Monica Lovinescu. Una, a dlui Paul Cernat, e o recenzie propriu-zisă, cu observații mai mult literare, dar și cu încercarea de a „verifica” dacă și ce anume din impresiile notate zilnic de autoare în jurnal au fost omologate ulterior. În legătură cu Mircea Eliade, apărut de dna Lovinescu după articolul incriminator intitulat *Felix culpa* al dlui Norman Manea, dl Cernat vine cu unele remarci intere-

revista revistelor

sante, care însă pleacă de la premisa greșită că un jurnal e un tratat de istorie. Aceeași premisă la dl Gabriel Andreescu, decis să o lămurească pe dna Lovinescu în legătură cu înființarea A.C. și P.A.C. la începutul anilor '90, despre care notele zilnice ale dnei Lovinescu iau act la mina a doua. Din păcate, dl Andreescu nu face altceva decît să corecteze o imagine subiectivă cu alta încă și mai subiectivă. Mica istorie A.C.-P.A.C. din anii '90 a dlui Andreescu trebuie luată sub beneficiu de inventar. E multă ranchiună și mai sînt și multe inexactități în descrierea pe care dl Andreescu i-o face dnei Lovinescu spre edificare. Nu lipsesc nici răsufelile personale ale dlui Andreescu (cu O. Paler, de pildă), transformate în situații istorice. „Cam așa arată istoria la care face trimitere Monica Lovinescu”, scrie, în final, cu orgoliul deținătorului de adevăruri, dl Andreescu. Nu arată deloc așa, domnule Andreescu! Ca să nu spunem că a-i pune pe toți intelectualii de oarecare reputație care au activat în partidele democratice din anii '90 în oala comună a bovarismului, numindu-i ironic „vedete culturale” și acuzându-i că s-au jucat de-a politica, nu e decît a-ți da pe față o dublă frustrare: de a nu fi fost tu însuși nici vedetă și de a nu fi reușit să intri în jocul cu pricina decît ca băiat de mingi. ● *SEPTENTRION LITERAR* (nr. 4-5, 2003) de la Cernăuți este o publicație interesantă și echilibrată pe care o scot, în condiții deloc ușoare, cițiva scriitori români din Bucovina aflată sub administrație ucrainiană. Ne bucurăm lipsa exceselor, mai ales naționaliste ori localiste, date fiind dificultățile de afirmare a identității noastre în fostele provincii Bucovina de Nord și Basarabia.

Le rămînem îndatorați colegilor noștri dacă ne vor trimite în continuare revista. ● Dl Agopian se prefăce – vulpoi bătrîn! – că n-a înțeles răspunsul Cronicarului la observația d-sale cum că *R.L.* nu publică pe oricine: era vorba de scriitori adevărați, nu de... oricine. În lista de „interziși” pe care dl A. ne-o supune atenției, se strecoară și cite un nume – iarăși perfidie? – de scriitor adevărat. Dl A. ne încearcă vigilența. Îi promitem că, la rîndul nostru, vom sta treji.

Candidata din America

LIA ROBERTS, venită din America pentru a candida la președinția României, milionară în dolari, independentă are 10 % din preferințele de vot ale electoratului după prima strigare. Acest anunț a fost făcut de probabilul ei șef de campanie, Dick Morris. Unul dintre cele mai importante ziare centrale, *ADEVĂRUL*, a ignorat spectaculoasa conferință de presă ținută de Dick Morris. Celelalte ziare centrale au reprodus-o, mai pe larg, mai pe scurt, mai favorabil, mai nu. *EVENTIMENTUL ZILEI* a notat că cea mai mare parte a voturilor posibile pentru Lia Roberts ar proveni din rîndul alegătorilor care l-ar fi ales pe Theodor Stolojan. *Evenimentul* îl citează pe Dick Morris cu prognoza sa asupra cîștigătorului campaniei prezidențiale: „Cineva care nu e un fost comunist, ca Adrian Năstase, cineva care nu e nebun ca Vadim Tudor, cineva care nu a dezamăgit ca fost prim-ministru, ca Theodor Stolojan, ci o persoană care se ridică deasupra partidelor politice și

care poate să domine corupția din România” Cine ar putea fi persoana? se întreabă Cronicarul. *Evenimentul zilei* titrează ironic „Lia cruciata” pornind tot de la o afirmație a lui Dick Morris, că dacă Lia Roberts va intra în competiția prezidențială, ea va face o cruciadă anti-corupție. Ziarul lui Cornel Nistorescu a luat rapid reacții din partea prezidențiabililor și a unor oameni de încredere ai acestora. Theodor Stolojan nici măcar n-a rostit numele Liei Roberts sau pe cel al lui Dick Morris: „principala mea contracandidat la Cotroceni este reprezentantul PSD, adică cel mai probabil Adrian Năstase, care ar trebui să se hotărască o dată dacă candidează sau nu”. În locul lui Adrian Năstase, dinspre PSD a răspuns Șerban Mihăilescu: „Lia Roberts este un personaj aparte la ora actuală. Vine numai cu mesaj negativ. N-am încredere că va obține admirația românilor.” C. V. Tudor e de părere că Lia Roberts „n-are absolut nici o șansă.” Iar despre Dick Morris afirmă următoarele, potrivit *Evenimentului*: „un escroc internațional”, „un găinar”, „un șarlatan”. ● *ZIUA*, care a organizat conferința de presă a lui Dick Morris anunță mare, pe prima pagină: „Cruciada” apoi subtitrează: „Dick Morris «omul care face președinți» a anunțat ieri într-o conferință de presă că Lia Roberts va fi noul președinte al României”. Sorin Roșca Stănescu își intitulează *scenariul la zi*: „Fenomenalul Dick Morris”. Potrivit părerii directorului *Zilei*, marii brokeri internaționali de putere n-au stat cu mîinile în sîn înainte de lansarea candidaturii Liei Roberts. După scenariul lui Sorin Roșca Stănescu asta ar fi explicația „atacului dur al lui Dick Morris împotriva ambasadorului

SUA, acesta din urmă fiind acuzat, culmea, că nu a atacat suficient de mult corupția din România.” De fapt, Dick Morris a anunțat că va cere rechemarea de la post a ambasadorului american, ceea ce nu pare însă a-l fi intimidat pe Michael Guest. ● Confirmînd presupunerea lui Cristian Teodorescu din „microscopul” lui de săptămîna trecută, *Adevărul* anunță că Partidul Popular European, majoritar în Parlamentul Europei, susține continuarea negocierilor cu România, dar sub strictă monitorizare. Președintele PPE, precizează *Adevărul*, a declarat că sugestia deputatului olandez Arie Ooslander de a suspenda negocierile cu Bucureștiul este o opinie absolut izolată în sînul partidului nostru. Notă Cronicar: asemenea negocieri nu se suspendă de pe o zi pe alta, indiferent cîte bube în cap are o țară candidată. Acesta e, de altfel, motivul pentru care premierul Năstase a luat peste picior presupunerile că Uniunea Europeană va întrerupe negocierile cu România. Dar faptul că negocierile ar putea continua sub stricta monitorizare a României, cum a declarat Wilfried Martens, președintele PPE, ar trebui să dea serios de gîndit autorităților de la București. Acesta e de fapt primul semnal serios că Uniunea Europeană nu are de gînd să înghită orice din ceea ce face Puterea din România.

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin cecuri la dispoziția Fundației „România literară” pe adresa Fundația „România literară”, București, Of. poștal 33, C.P. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul nr. SV11989444450 (USD) și SV11920914450 (EUR) deschis la Banca Română pentru Dezvoltare - Groupe Societe Generale, Sucursala Aviației, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 212.79.86.
Tel./Fax: 212.79.81. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19.
Abonamente în 2003: 3 luni - 195.000 lei; 6 luni - 390.000 lei;
1 an - 780.000 lei. ISSN 1220-6318

Imprimat la
S.C. Ana-Maria Press

32 pag. - 15.000 lei
La redacție: 10.000 lei